

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK BÖLÜMÜ
MEDENİ HUKUK ANABİLİM DALI

KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİ
VE KORUYUCU AİLE KAVRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Şule AKGÜL

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Yasemin DURAK

2019
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Dr. Öğretim Üyesi Yasemin DURAK danışmanlığında Şule AKGÜL tarafından hazırlanan “Küçüklerin Evlât Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Medeni Hukuk Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

03/10/2019

Doç. Dr. Gamze TURAN BAŞARA [Başkan]

Dr. Öğretim Üyesi Yasemin DURAK

Dr. Öğretim Üyesi Nurdan ORBAY ORTAÇ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../.....

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum Küçüklerin Evlât Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek herhangi bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

03/10/2019

Şule AKGÜL

ÖNSÖZ

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Medeni Hukuk Anabilim Dalı yüksek lisans programında hazırlamış olduğum tezin konusu “Küçüklerin Evlât Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı”dır.

Küçüklerin evlât edinilmesi ve koruyucu aile kavramının tez konusu olarak seçilmesindeki amaç, bedensel, fikirsel, sosyal ve ahlâki bakımdan özgürlük içinde gelişebilme imkânına sahip kılınması ve bu kapsamda her şeyden önce bir insan olarak korunması gereken çocukların iyi yetiştirilmesi; kendilerini koruyacak, sevecek ve desteleyecek, güven sağlayacak, sosyal ve maddi gereksinimlerini karşılayabilecek sıcak bir aile ortamına kavuşmalarına hizmet eden evlât edinme ve koruyucu aile kurumlarına açıklık kazandırmaktır.

Çalışmanın tamamlanma aşamasına kadar yakın ilgisi, bilgi birikimi, deneyimi ve hoşgörüsü ile bana her konuda destek olan ve hukuki görüşlerini benimle paylaşarak zorlu tez yazım sürecinde bana yol gösteren kıymetli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Yasemin DURAK’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca imza attığım tüm başarılarımda maddi ve manevi yanımda olan ve desteklerini hayatımın her anında ve her alanında hissettiğim canım aileme ve eşime en içten teşekkürlerimi de bir borç bilirim. Hazırlamış olduğum tezin hukuk yaşamına katkı sağlamasını diliyorum.

03/10/2019

Şule AKGÜL

ÖZET

AKGÜL, Şule, Küçüklerin Evlât Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2019.

Evlât edinme, Türk Hukukuna ilk olarak 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile girmiş ve halen yürürlükte olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 305-320 hükümlerinde yeniden düzenlenmiştir. Kanunda yapılan düzenlemeyle evlât edinmenin sözleşmesel özelliği terk edilerek mahkeme kararına dayanan yeni bir sisteme geçilmiştir.

Evlât edinmeye ilişkin yasal düzenlemeler doğrultusunda kural, küçüklerin evlât edinilmesi iken, erginlerin veya kısıtlıların evlât edinilmesi istisnadır. Çalışmanın konularından birini oluşturan küçüklerin evlât edinilmesi, Türk Medeni Kanunu m. 305-312 hükümlerinde düzenlenmiştir. Küçüklerin evlât edinilmesinde en önemli amaç; ana babadan mahrum, korunmaya, şefkate ve bakıma ihtiyacı olan kimsesiz çocukların korunması ve aile ortamında yetişmelerinin sağlanmasıdır. Evlât edinmenin küçüğün yararına olması, olmazsa olmaz bir koşul olarak nitelendirilmiş, bunun dışında ayrıca birçok şart aranmıştır. Konuya ilişkin tüm şartlar tez içerisinde detaylı bir şekilde izah edilmiş, ayrıca küçüklerin evlât edinilmesinin hüküm ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın konularından bir diğerini oluşturan koruyucu aile kurumu, Türk Medeni Kanunu'nda yer almamış, Yönetmelik ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Koruyucu aile hizmetinin, en ayırıcı ve başta gelen özelliği, aile hayatının yerini alacak şekilde gelişmiş olması ve bu doğrultuda kişisel çalışma ve diğer tedavi edici hizmetlerle birlikte gerek çocuk gerekse biyolojik ana baba yönünden faydalı olmasıdır.

Çocuğun üstün yararının korunması ilkesi, aile hukukunun temel kurallarından olmakla birlikte, küçüklerin evlât edinilmesi ve koruyucu aile hizmeti uygulamalarında temel koşul olarak aranmaktadır. Küçüklerin evlât edinilmesi ve koruyucu aile kavramının tez konusu olarak seçilmesindeki amaç; bedensel, fikirselsel, sosyal ve ahlâki bakımdan özgürlük içinde gelişebilme imkânına sahip kılınması ve bu kapsamda her şeyden önce bir insan olarak korunması gereken çocukların iyi yetiştirilmesi; kendilerini koruyacak, sevecek ve destekleyecek, güven sağlayacak,

sosyal ve maddi gereksinimlerini karşılayabilecek bir aile ortamına kavuşmalarına hizmet eden evlât edinme ve koruyucu aile kurumlarına açıklık kazandırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Evlât edinme, çocuğun yararı, korunmaya muhtaç çocuk, koruyucu aile.

ABSTRACT

AKGÜL, Şule, Adoption of Minors and Foster Family Concept, Master's thesis, Kırıkkale 2019.

Adoption was firstly introduced to the Turkish Law with the Turkish Civil Code no 743 and is regulated again with the provisions of articles 305-320 of the Turkish Civil Code no 4721 which is currently in effect. Contractual characteristics of adoption had been abrogated with the regulations made in the code and a new system dependent on court decision is adopted.

In line with the legislations with regards to the adoption, while the rule is adoption of minors, adoption of adults or interdicted persons is an exception. Adoption of minors constituting one of the subjects of our study is regulated with the provisions of articles 305-312 in the Turkish Civil Code. The most important purpose in adoption of minors is protection of destitute children without parents in need of protection, affection and care, and ensure them live in a family environment. "Adoption should be for the benefit of the minor" is described as a sine qua non, apart from that several conditions are stipulated. All the conditions concerning the subject are described in detail within the thesis, moreover judgments and conclusions of adoption of minors are included.

Foster family institution which comprises one of the subjects of our study didn't take place in the Turkish Civil Code and regulated in detail with bylaw. The most distinctive and leading feature of foster family service is its advancement in such a way that it would take place of family life and in line with this, its utility both for the child and the biologic parents in conjunction with the personal study and other therapeutic services.

Where the principle of protection of best interest of the child is one of the basic rules of family law, it is also sought as sine quo non in adoption of minors and foster family service applications. Purpose of choosing adoption of minors and foster family concept as thesis subject is to raise children good who need to be possessed a development opportunity in freedom from physical, intellectual, social ant ethical points, and within this scope above all who have to protected as a human; to clarify adoption and foster family institutions serving convergence with a family

environment which it will protect, love and support, ensure safety, meet social and material needs of them.

Keywords: Adoption, benefit of child, child in need of protection, foster family.

KISALTMALAR

AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEBF	: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
AÜEBFD	: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
AY.	: Anayasa
Bkz.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
GAÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜİİBF	: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İNÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İsv. ZGB	: İsviçre Medeni Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KAY.	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
m.	: madde

MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
s.	: sayfa
SBFD	: Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TMK.	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TVK.	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
Tüzük	: 15.03.2009 tarih ve 27170 sayılı Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
Yönetmelik	: 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR.....	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLÂT EDİNME HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. EVLÂT EDİNME KAVRAMI.....	3
A. TANIMI.....	3
B. TÜRLERİ.....	5
1. Evlât Edinmenin Etkisi Bakımından	5
2. Evlât Edinilebilecek Kişiler Bakımından.....	6
a. Küçüklerin Evlât Edinilmesi.....	6
b. Erginlerin ve Kısıtlıların Evlât Edinilmesi.....	7
II. EVLÂT EDİNMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	8
A. 743 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNDAKİ DURUM.....	8
B. 4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNDAKİ DURUM.....	9
III. EVLÂT EDİNMENİN BENZER KURUMLARDAN FARKI	11
A. KAN BAĞINA DAYANAN SOYBAĞINDAN FARKI.....	11
B. BESLEMELİKTEN FARKI.....	13
C. MANEVİ EVLÂTLIK VE SÜT EVLÂTLIĞINDAN FARKI.....	13
D. KORUYUCU AİLEDEN FARKI.....	14

IV. EVLÂT EDİNMENİN AMACI, YARARLARI VE SAKINCALARI.....	16
A. AMACI	16
B. YARARLARI	18
C. SAKINCALARI.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİ

I. KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİNDE ARANAN KOŞULLAR.....	21
A. EVLÂT EDİNİLEN KÜÇÜK BAKIMINDAN	21
1. Ergin Olmama	21
2. Evlât Edinilecek Küçüğün Bakılmış ve Eğitilmiş Olması	22
3. Evlât Edinmenin Küçüğün Yararına Olması.....	26
4. Başkası Tarafından Evlât Edinilmiş Olmaması.....	30
5. Küçüğün Rızası	31
a. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olan Küçüğün Rızası.....	31
b. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmayan Küçüğün Rızasının Aranmaması	33
6. Küçüğün Ana Babasının Rızası.....	34
a. Rızanın Şekli ve İçeriği.....	35
b. Rızanın Zamanı.....	38
c. Rızanın Aranmadığı Durumlar	40
d. Mahkemenin Rızanın Aranmamasına İlişkin Kararı	43
e. Rızanın Etkisi.....	44
7. Vesayet Dairelerinin İzni.....	45
B. EVLÂT EDİNEN BAKIMINDAN.....	47

1. Genel Olarak.....	47
a. Gerçek Kişi Olma Koşulu.....	47
b. Ehliyetli Olma Koşulu	48
c. Otuz Yaşını Doldurmuş Olma Koşulu.....	49
d. Evlât Edinecek Kişinin Evlât Edinilecek Küçükten En Az Onsekiz Yaş Büyük Olması Koşulu.....	50
e. Evlât Edinenin Diğer Çocuklarının Yararlarının Hakkaniyete Aykırı Biçimde Zedelenmemesi Koşulu.....	52
f. Evlât Edinen ile Evlât Edinilecek Küçük Arasındaki Yakınlık İlişkisi.....	53
2. Birlikte Evlât Edinme	54
a. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Zorunluluğu	54
b. Eşlerin Birlikte Evlât Edinmesinin Koşulları	55
aa. Eşlerin Evlilik Süresi.....	55
ba. Eşlerin Yaşı	56
3. Tek Başına Evlât Edinme	57
a. Evli Olan Kişinin Tek Başına Evlât Edinmesi.....	57
aa. Diğer Eşin Çocuğunu Evlât Edinme	57
ba. Birlikte Evlât Edinmenin Mümkün Olmaması.....	59
b. Evli Olmayan Kişinin Tek Başına Evlât Edinmesi.....	61
II. EVLÂT EDİNMENİN ŞEKLE VE USULE İLİŞKİN KOŞULLARI.....	62
A. EVLÂT EDİNMEYE ARACILIK YAPAN KURULUŞLARA BAŞVURU.....	62
B. MAHKEMEYE BAŞVURU.....	65
C. ARAŞTIRMA, DİNLEME VE GÖRÜŞ ALMA	67

D. MAHKEME KARARI.....	70
E. NÜFUS KÜTÜĞÜNE KAYIT	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I. ŞAHSİ SONUÇLARI.....	75
A. EVLÂT EDİNİLEN KÜÇÜK BAKIMINDAN	75
1. Ad ve Soyadı	75
2. Ana Baba Adı	77
3. Hısımlık	78
4. Vatandaşlık	79
B. EVLÂT EDİNEN BAKIMINDAN.....	80
1. Velayet Hakkı.....	80
2. Bakım Yükümlülüğü	82
3. Evlenme Yasağı.....	83
II. MALİ SONUÇLARI	85
A. EVLÂT EDİNİLEN KÜÇÜK BAKIMINDAN	85
1. Yardım Nafakası Verme Yükümlülüğü	85
2. Evlât Edinilen Küçüğün Mirasçılığı.....	87
B. EVLÂT EDİNEN BAKIMINDAN.....	89
1. Evlât Edinenin Küçüğün Mallarına İlişkin Yönetim ve Yararlanma Hakkı	89
2. Evlât Edinenin Mirasçılığı.....	90
III. DİĞER HÜKÜM VE SONUÇLAR	91
A. YERLEŞİM YERİ	91
B. OY VERME VE KATILMA YASAĞI	92
C. KAYIT VE BELGELERİN GİZLİLİĞİ.....	92
IV. EVLÂTLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI.....	93

A. SEBEPLERİ.....	93
1. Rızanın Bulunmaması	94
2. Diğer Noksanlıklar	95
B. EVLÂTLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI DAVASI	97
C. EVLÂTLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASININ SONUÇLARI.....	98

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KORUYUCU AİLE KAVRAMI

I. GENEL OLARAK KORUYUCU AİLE KURUMU.....	100
A. KORUYUCU AİLE KAVRAMI VE TANIMI	100
B. AMACI VE ÖNEMİ.....	101
C. TARİHSEL GELİŞİMİ.....	102
D. HUKUKİ NİTELİĞİ.....	107
E. YARARLARI VE SAKINCALARI.....	107
II. KORUYUCU AİLE OLABİLMENİN KOŞULLARI.....	111
A. KORUNMAYA MUHTAÇ BİR ÇOCUĞUN VARLIĞI.....	111
B. T.C. VATANDAŞI OLMAK.....	113
C. TÜRKİYE’DE SÜREKLİ İKAMET ETMEK	114
D. EN AZ İLKOKUL MEZUNU OLMAK.....	114
E. 25-65 YAŞ ARALIĞINDA OLMAK.....	115
F. ÇOCUĞUN VELAYETİ HAKKINA SAHİP KİŞİLERDEN OLMAMAK.....	116
G. DAHA ÖNCE KORUYUCU AİLE STATÜSÜNÜN İPTAL EDİLMEMİŞ OLMASI.....	116
H. DÜZENLİ GELİRE SAHİP OLMA.....	117
III. KORUYUCU AİLE MODELLERİ.....	117
A. AKRABA VEYA YAKIN ÇEVRE KORUYUCU AİLE MODELİ	117
B. GEÇİCİ KORUYUCU AİLE MODELİ	118

C. SÜRELİ KORUYUCU AİLE MODELİ	118
D. UZMANLAŞMIŞ KORUYUCU AİLE MODELİ	119
IV. KORUYUCU AİLE SÜRECİ.....	120
A. KORUYUCU AİLE OLMAK İÇİN BAŞVURU SÜRECİ.....	120
B. KORUYUCU AİLE VE KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUK EŞLEŞTİRMESİ	121
C. ÇOCUĞUN KORUYUCU AİLE YANINA YERLEŞTİRİLMESİ VE SONUÇLARI	123
1. Yerleştirme Kararı	123
2. Yerleştirme Kararının Sonuçları	124
D. KORUYUCU AİLE VE ÇOCUĞUN EĞİTİMİ	125
E. KORUYUCU AİLEDE İZLEME ÇALIŞMALARI.....	126
V. KORUYUCU AİLENİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	127
A. KORUYUCU AİLENİN HAKLARI.....	127
B. KORUYUCU AİLENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	128
VI. KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN SONA ERMESİ.....	129
A. KENDİLİĞİNDEN SONA ERMESİ.....	129
B. KORUYUCU AİLE SÖZLEŞMESİNİN İPTALİ İLE SONA ERME.....	130
VII. TÜRKİYEDE KORUYUCU AİLE HİZMETİNE İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	132
SONUÇ.....	136
KAYNAKÇA.....	141

GİRİŞ

Evlât edinme, herhangi bir sebepten dolayı anne ve/veya babasından mahrum kalmış, terk edilmiş, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara korunma, bir aile ortamında yetişme ve bu ailenin bir bireyi olma hakkını bahşeden, aynı zamanda çocuğu bulunmayan veya çocuk sahibi olamayan kimselere ana baba olma imkânı veren yasal bir yöntemdir. Evlât edinme işleminin gerçekleşmesi için gereken koşullar, hükümler ve evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasıyla ilgili durumlar, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 305-320. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Evlât edinme, kanunda belirtilen niteliklere sahip olan kişilerin hem çocuk sevgisini hissetmesi hem de bu anlamda yaşadıkları özlemi gidermesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Evlât edinme aynı zamanda soybağının kurulmasını sağlayan yöntemlerden biridir. Ana baba ile evlâtlık arasında bir kan bağı bulunmamasına rağmen evlât edinme işlemiyle birlikte soybağı ilişkisi kurulmaktadır (TMK. m. 282/III). Fakat yetkili mahkeme tarafından verilen evlât edinme kararı ile evlât edinen ve evlâtlık arasında kurulan bu soybağı, kan bağına değil; taraflar arasındaki evlât edinme ilişkisine dayanmaktadır. Bu şekilde kurulan soybağı, uygulamada yapay soybağı da olarak ifade edilmektedir.

Evlât edinme, Türk Medeni Kanunu'nda küçüklerin evlât edinilmesi ile erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi şeklinde olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutularak düzenlenmiştir. Tezin konularından biri olan küçüklerin evlât edinilmesi, kanunda eşlerin birlikte evlât edinmesi ve tek başına evlât edinme olarak ayrılmış ve 305-312. maddeleri arasında düzenleme altına alınmıştır.

Tez dört ana bölümden oluşmakla birlikte, birinci bölümde evlât edinme kavramı, evlât edinmenin hukuki niteliği, benzer kurumlardan farkı ve son olarak amacı, yararları ve sakıncaları hakkında konu bütünlüğü açısından bilgi verilmiştir.

Tezin asıl konusunu oluşturan küçüklerin evlât edinilmesi başlıklı ikinci bölümde ise, küçüğün rızası, evlât edinmenin küçüğün yararına olması, küçüğün bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması gibi küçük açısından gerekli koşullar, evlât edinen açısından ise otuz yaşını doldurmuş olma, evlât edinilecek küçükten en az on sekiz yaş büyük olma koşulları yanında, evlât edinmek isteyen eşlerin en az beş yıldır evli bulunması ve otuz yaşını doldurmuş olmaları gibi gerekli koşullar ele

alınmış, sonrasında bunların dışında kalan evlât edinmenin şekle ve usule ilişkin koşullar üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, “küçüklerin evlât edinilmesinin şahsi ve mali sonuçları” başlığı altında, küçüklerin evlât edinilmesinin şahsi ve mali yönden hüküm ve sonuçları açıklanmış, ardından evlâtlık ilişkisinin kaldırılması incelenmiştir.

Tezin “koruyucu aile kavramı” başlıklı son bölümünde ise, koruyucu aile hizmetinin uygulama alanı, söz konusu kurumun getirilme amacı ve uygulanma şekli, koruyucu aile olabilmek için gerekli koşullar, koruyucu aile süreci incelenmiş ve son olarak koruyucu aile hizmetine ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLÂT EDİNME HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. EVLÂT EDİNME KAVRAMI

A. TANIMI

Türk Hukukuna ilk olarak 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi¹ ile giren ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu² ile tekrar düzenleme altına alınan evlât edinme, en yalın anlatımla, evlât edinilmesine uygun bir çocukla, durumu evlât edinmeye uygun kişi veya eşler arasında hukuki bağın sağlanması suretiyle çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır³.

Evlât edinme; herhangi bir sebepten dolayı çocukları olmayan veya çocuğu olup da arzuladığı cins ve sayıda çocuk sahibi olamamış ve evlât edinerek çocuk sevgisini pekiştirmek isteyen eşler ile evli olmayan kişilerin, aile kurma ve çocuk sahibi olma isteklerini gerçekleştiren bir kurum olmanın yanında, aynı zamanda aile yuvasından mahrum olan çocukların korunmasına ve bir aile ortamında yetişmelerine olanak sağlayan en eski kurumlardan bir tanesidir⁴.

Evlât edinme kurumu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukukuna ilişkin ikinci kitabının, "Hısımlık" başlığını taşıyan ikinci kısmının birinci bölümünün, dördüncü ayrımında 305-320. maddelerinde, ana yönünden doğum, baba yönünden evlenme, tanıma ve babalık davasının yanında, evlât edinen ile evlâtlık

¹ 17.02.1926 tarih ve 339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

² 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³ Güzin Sancar, Sihem Altın, Özlem Kanat, Ayşe Gizem Şahin, Yeliz Kındap Tepe, "Evlât Edinmeye Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 5, Sayı 19, Ocak 2018, s. 204.

⁴ Turgut Akıntürk, Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku-Aile Hukuku*, Cilt II, 21. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 369; Mehmet Işık, *Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlât Edinme*, Adalet Yayınevi, Ankara 2005, s. 2; Sevgi Usta, *Velayet Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 190; Sevgi Usta, *Çocuk Hakları ve Velayet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 58; AYTEKİN M. ATAAY, "Medenî Hukukta Evlât Edinme", *İÜHFİM*, Cilt XXI, Sayı 1-4, 1957, s. 271; NEDİM TURHAN, "Evlât Edinme", *Yargıtay Dergisi*, Cilt XXVI, Sayı 1-2, Ocak-Nisan 2000, s. 48.

arasında soybağının kurulmasını sağlayan bir yol olarak düzenlenmiştir⁵. Evlât edinme tam da bu yönüyle soybağı ile yakından ilişkili bir kavramdır.

Çocuk ile ana babası arasındaki ilişkiyi ifade eden soybağı, ortaya çıkış biçimine göre tabî ve sun'î soybağı olarak ikiye ayrılmaktadır. Hukuki soybağı kural olarak, biyolojik ana baba ile çocuk arasındaki doğal bağa, bir diğer anlatımla kan bağına dayanır. Çocuğun ana babası ile çocuk arasındaki kan bağına dayanan doğal soybağı, “tabî soybağı” olarak ifade edilmekte iken, aralarında kan bağı bulunmayan kişiler arasında hukuki işlem yoluyla kurulan soybağına “sun'î soybağı” denilmektedir⁶. Evlât edinme işlemine dayanan soybağı, kan bağına dayanmaması nedeniyle hukuki işleme dayanan yapay nitelikte bir soybağıdır⁷.

Evlât edinme, soybağını kuran diğer yollardan farklı olarak, biyolojik veya genetik kökene değil, taraflar arasındaki evlât edinme ilişkisine dayanır⁸. Fakat bu noktada belirtmek gerekir ki, evlât edinmeyle kurulan soybağının niteliği her ne kadar yapay olsa da, bu bağ kanun koyucunun gözünde doğal soybağına benzemektedir⁹. Nitekim 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 282/III maddesinde “Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.” ibaresiyle, evlâtlık ilişkisinin kurulması, hukuk düzeninin yarattığı bir soybağı kurma yolu olarak ifade edilmiştir.

⁵ Yargıtay 8.HD., T. 4.2.2019, E. 2017/8327, K. 2019/918 (www.kazanci.com.tr); Yargıtay 20.HD., T. 21.1.2019, E. 2018/5966, K. 2019/319 (www.kazanci.com.tr).

⁶ Aydın Zevkliler, Şeref Ertaş, Ayşe Havutçu, M. Beşir Acabey, Damla Gürpınar, *Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)*, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 328; Cengiz Kaya, *Türk Hukukunda Evlât Edinme*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 3; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku*, Cilt II, Aile Hukuku, 5. Baskı, Nurgök Matbaası, İstanbul 1965, s. 344; Bülent Köprülü, *Medenî Hukuk Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1970–1971, s. 241; Işık, s. 3; Mehmet Beşir Acabey, *Soybağı Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Mirasçılığı*, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2002, s. 11.

⁷ Ali Naim İnan, *Türk Medeni Hukuku (TMK Giriş Hükümleri-Kişiler-Aile-Miras ve Eşya Hukuku)*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 262; Herdem Belen, *Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlât Edinme*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 2; Musa Aygül, “Evlât Edinme Yolu ile Vatandaşlığın Kaybedilmesi ve Kazanılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 99, Mart-Nisan 2012, s. 46; Mehmet Demir, “Bazı Ülke Yasaları İle Karşılaştırmalı Olarak Evlât Edinmenin Yasal Koşulları”, *AÜHF*, Cilt LII, Sayı 3, 2003, s. 254; Evren Koç, “HMK ve TMK Çerçevesinde Evlât Edinme ve Evlâtlık İlişkinin Kaldırılması Davasına İlişkin Bazı Tespitler”, *İÜHF*, Cilt LXXIII, Sayı 1, 2015, s. 363; Usta, Velayet Hukuku, s. 190.

⁸ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2019, s. 447; Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku*, Cilt III, Aile Hukuku, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2019, s. 314; Serap Helvacı, Fulya Erlüle, *Medeni Hukuk*, 5. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 210; Murat Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlât Edinme*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 8; Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku (Çocukların Hakları ve Korunması)*, 6. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2018, s. 163; Mehmet Remzi, Sezer Aydın, Murat Ispartalı, *Medeni Hukuk*, 3. Baskı, İkinci Sayfa Yayınları, İstanbul 2013, s. 238.

⁹ Rona Serozan, *Çocuk Hukuku*, İkinci Basıdan Tıpkı Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 219.

B. TÜRLERİ

1. Evlât Edinmenin Etkisi Bakımından

Evlât edinme, pozitif hukuk sistemlerinde meydana getirdiği sonuçlar bakımından tam evlât edinme ve sınırlı (basit) evlât edinme şeklinde iki farklı türde ortaya çıkmaktadır.

Tam evlât edinme sisteminde, evlâtlığın biyolojik ana-babası ile olan hısımlık ilişkisi, evlenme yasağına ilişkin bazı istisnai durumlar dışında tamamen sona ermekte, evlât edinen ve evlâtlık arasında tam bir hısımlık ilişkisi kurulmaktadır. Tam evlât edinmede evlâtlık, evlât edinen ana babadan doğmuş çocukların hukuki statüsünü kazanmaktadır. Bu nitelikte bir düzenlemenin amacı, evlât edinilen çocuğun öz ailesinden tamamen koparılması suretiyle evlât edinen aile ile bütünleşmesini sağlamaktır¹⁰. İngiltere, Rusya, İsviçre, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde, küçüklerin evlât edinilmesinde tam evlât edinme sistemi benimsenmiştir¹¹.

Sınırlı (basit) evlât edinme sisteminde, evlât edinen ve evlâtlık arasında sınırlı nitelikte bir hısımlık ilişkisi doğmakla birlikte, evlâtlığın biyolojik ana-babası arasındaki hısımlık bağı da sona ermemektedir. Bunun bir sonucu olarak, biyolojik ana-baba, evlâtlık verilen çocukları ile kişisel ilişki kurulması talebinde bulunabilmekte, evlâtlık da kendi ana-babasına ve kan hısımlarına mirasçı olabilmektedir. Öte yandan, sınırlı evlât edinme sisteminde kurulan hısımlık yalnızca evlât edinen ve evlâtlık arasında olduğundan evlâtlık, evlât edinenin kan hısımlarına değil, yalnızca evlât edinenin mirasçısı olma hakkına sahiptir¹². İsviçre, Almanya ve İtalya'da yetişkinlerin evlât edinilmesi, sınırlı evlât edinme sistemine göre düzenlenmiştir¹³.

Türk hukuk sistemine bakıldığında ise; 743 sayılı Medeni Kanun döneminde taraflar arasındaki evlâtlık ilişkisinin bir sözleşmeyle kurulması ve bu sözleşmenin yine taraflarca kaldırılabilir olması etkisiyle, sınırlı evlât edinme sistemi kabul edilmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişikliklerden sonra, evlât edinmenin türü konusu doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

¹⁰ Mahmut Kızır, "Türk Hukukunda Evlât Edinme", *SÜHFD*, Cilt XVII, Sayı 1, Yıl 2009, s. 152; Kaya, s. 18; Ruhi, s. 21.

¹¹ Akyüz s. 164, dn. 189; Aydoğdu, s. 68.

¹² Aygül, s. 47; Kaya, s. 19.

¹³ Akyüz, s. 164, dn. 189.

Bir görüşe göre; yeni Türk Medeni Kanunu'nda yapılan düzenleme ile evlât edinmede sözleşme sistemi terk edilerek karar sistemine geçilmiş, bunun sonucunda tam evlât edinme ve sınırlı evlât edinme hükümlerinin birleşiminden oluşan kendine özgü karma bir sistem benimsenmiştir. Ayrıca evlâtlığın öz ana-babasıyla olan hısımlık ilişkisinin devam etmesi sınırlı evlât edinme özelliği gösterirken, diğer yandan evlât edinmenin kanunda sayılan sebepler dışında kaldırılmaması, evlât edinen ve evlâtlık arasında hısımlık ilişkisi kurulmasının tam evlât edinme özelliği göstermesi bu görüşün nedeni olarak ifade edilmiştir¹⁴.

Bir diğer görüş ise; Türk hukuk sisteminde sınırlı evlât edinme sistemi kabul edildiğini ileri sürmekle beraber, yapılacak kanun değişikliği ile sınırlı evlât edinme yanında tam evlât edinme sistemin de kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁵.

Kanaatimce, evlât edinme ile yalnızca evlât edinen ve evlâtlık arasında hısımlık ilişki kurulması, çocuğun öz ana-babası ile olan bağının kesilmemesi, evlât edinme ile birlikte evlât edinen ve evlâtlık arasında kesin evlenme engeli ortaya çıkması gibi durumlar, sınırlı evlât edinme sistemine ilişkindir. Bunun yanında, evlâtlık ilişkisinin kanunda belirlenen şartlar dışında kaldırılamaması, mahkeme kararı ile evlâtlık ilişkisinin kurulması gibi hususlar da tam evlât edinme sisteminin özelliklerini taşıdığından, hukuk sistemimizdeki evlât edinme, kendine özgü karma bir niteliktedir.

2. Evlât Edinilebilecek Kişiler Bakımından

a. Küçüklerin Evlât Edinilmesi

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 743 sayılı Medeni Kanun düzenlemesinden farklı olarak, evlât edinme konusunda küçüklerin evlât edinilmesi ile erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesini farklı hükümlere tabi tutmuştur.

Evlât edinme kurumuna ilişkin yasal düzenlemeler doğrultusunda, evlât edinmede kural, küçüklerin evlât edinilmesi iken, erginlerin veya kısıtlıların evlât edinilmesi istisnadır. Bu düzenlemenin temelinde ise; evlât edinmenin daha çok bakım ve korunmaya muhtaç küçüklerin yararına hizmet eden bir kurum olarak

¹⁴ Aydoğdu, s. 70.

¹⁵ Ruhi, s. 22.

algılanması, erginlerin evlât edinilmesinin ise kanun ve ahlak dışı ilişkilere neden olması gibi hususlar yatmaktadır¹⁶.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, küçüklerin evlât edinilmesini m. 305-312’de düzenleme altına alırken, erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesini yalnızca m. 313’te hükme bağlanmıştır.

Kanun maddesinde, “küçük” terimi ile ifade edilmek istenen, henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve aynı zamanda evlenme veya mahkeme kararı ile ergin kılınmamış kimselerdir. Zira evlenme veya mahkeme kararı ile ergin olan kişiler, on sekiz yaşını doldurmamış olsa dahi, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesi hakkındaki hükme tabi olacaktır¹⁷.

b. Erginlerin ve Kısıtlıların Evlât Edinilmesi

Türk Medeni Kanunu düzenlemesinde esas olan küçüklerin evlât edinilmesi olmakla birlikte, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesi de mümkündür. Evlât edinme kurumunun toplumdaki yeri ve amacı, evlât edinme hükümlerinin düzenlenmesinde esas olarak alınan çocuğun yüksek yararı ilkesi, erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi durumunun, küçüklerin evlât edinilmesinden ayrı tutulması suretiyle farklı şartlarda düzenlemesini gerekli kılmıştır¹⁸.

Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin koşullar, TMK. m. 313 hükmünde düzenleme altına alınmıştır. Bu hükmün uygulama alanı bulabilmesi için, öncelikle evlât edinilecek kişinin ergin veya kısıtlı olması gerekmekte olup, kişinin hangi yolla ergin kılındığının veya hangi sebeple hakkında kısıtlama kararı verildiğinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır¹⁹.

TMK. m. 313 hükmünde ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesine ilişkin koşullar belirtilmiş, ardından bu koşullar dışında kalan küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

¹⁶ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 139.

¹⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 316.

¹⁸ Akyüz, s. 179.

¹⁹ Tuba Birinci Uzun, “Erginlerin veya Kısıtlıların Evlât Edinilmesinde Evlât Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulu”, *DEÜHFD*, Cilt XIX, Özel Sayı 2017, s. 539.

Öte yandan, küçüklerin evlât edinilmesinde düzenlenmemiş olup yalnızca ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde uygulanacak bazı hükümler mevcuttur. Bu hükümler şu şekilde sıralanabilir;

a. Küçüklerin evlât edinilmesinde, küçüğün evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşulu aranırken, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde bu süre beş yıldır. Bu düzenlemenin sebebi ise, taraflar arasında sosyal, kültürel ve psikolojik yönden uyum sağlanıp sağlanmadığının ergin ve kısıtlılarda küçüklere nazaran daha geç anlaşılmasıdır²⁰.

b. Küçüklerin evlât edinilmesinde küçüğün ana babasının rızası gerekmektedir. Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde ise, buna benzer bir hükme yer verilmemiş olmakla birlikte, kısıtlıların evlât edinilebilmesi için vesayet makamının izni yanında denetim makamının da izninin bulunması gerekmektedir (TMK. m. 463). Ayrıca, evlât edinilecek kişi evli ise, eşinin rızasının da alınması gerekmektedir (TMK. m. 313/II).

c. Yasal düzenleme gereğince, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesi ancak evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle mümkündür. Küçüklerin evlât edinilmesinde ise, evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı şekilde zedelenmemesi gerekmektedir (TMK. m. 305/II).

II. EVLÂT EDİNMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. 743 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNDAKİ DURUM

743 sayılı Medeni Kanunu'nda evlât edinme, Aile Hukukunun düzenlendiği "Hısımlık" başlığını taşıyan ikinci kısmın evlât edinme başlığını taşıyan üçüncü faslında düzenlenmiştir. Evlât edinme ile ilgili düzenlemeler 743 sayılı Medeni Kanun'un 253-258 maddeleri arasında yer almaktadır²¹.

743 sayılı Medeni Kanun'un m. 256 hükmünde evlât edinmenin evlât edinenin oturduğu yer sulh hâkiminin vereceği izin üzerine yapılacak resmi bir senetle hüküm ifade edeceğinden söz edilmesi ve yine 743 sayılı Medeni Kanun'un

²⁰ Onur Şahin, *Küçüklerin Evlât Edinilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, s. 11.

²¹ Kanunun evlât edinmeye ilişkin hükümleri, ilk olarak 16.06.1983 tarih ve 2846 sayılı Kanun ve daha sonra 14.11.1990 tarih ve 3678 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır.

m. 257 kenar başlığında yer alan “akdin hükmü” ifadesi; evlât edinme ilişkisinin bir sözleşme niteliğinde olduğu sonucuna ulaştırıyordu.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde mevcut bu düzenlemelerden hareketle evlât edinmenin hukuki niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüş ise de, bunlardan evlât edinmenin özel şekle bağlı ve kendine özgü bir “Aile Hukuku Sözleşmesi” olduğu yönündeki görüş²² baskındı. Yargıtay da evlât edinmenin hukuki niteliğinin bir Aile Hukuku Sözleşmesi olduğunu kabul etmekteydi²³.

Evlât edinmenin hukuki niteliği hakkında azınlıkta diğer görüşlere göre²⁴ ise; evlât edinme, bir “şart-tasarruf”, “akdi temele dayanan bir müessese”, “tek taraflı hukuki işlem” olarak kabul edilmekteydi. Fakat taraflar arasındaki evlâtlık ilişkisinin bir sözleşmeyle kurulması ve bu sözleşmenin yine taraflarca kaldırılabilir nitelikte olması, evlât edinmenin “şart-tasarruf” veya “tek taraflı bir hukuki işlem” olmadığını, dolayısıyla azınlıkta kalan bu görüşün isabetli olmadığını göstermektedir.

B. 4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNUNDAKİ DURUM

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu düzenlemesinde, evlât edinmenin sözleşmesel özelliği tamamen terk edilmiş, yapılan köklü değişiklik ile evlâtlık ilişkisinin mahkeme kararı ile kurulması sistemi benimsenmiştir²⁵.

TMK. m. 315 hükmünde de açıkça ifade edildiği üzere, evlât edinme, taraflar arasında sözleşme ile soybağına yol açan bir kurum olmaktan çıkarılmıştır. Yapılan yeni düzenleme ile birlikte, 743 sayılı Medeni Kanun döneminde, evlât edinmenin hukuki niteliğine ilişkin yapılan tartışmalar son bulmuş ve artık evlât edinmenin

²² Bkz. Fikret Arık, “Türk Hukukunda Evlât Edinme”, *Sbfd*, Sayı 1-4, Ankara 1949, s. 200; İsmail Özmen, *Açıklamalı İçtihatlı Velayet-Nesep ve Evlât Edinme Davaları*, Ankara 1999, s. 682; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 474, Ankara 1983, s. 331-332; Oğuz Sadık Aydos, “Yeni Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme”, *GÜHFD*, Cilt IV, Sayı 1-2, Haziran-Aralık 2000 (Baskı Haziran 2003), s. 118; Süleyman Yalman, “Evlât Edinme ve Evlâtlığın Miras Hakkı”, Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan, *SÜHFD*, Cilt V, Sayı 1-2, 1996, s. 213; Aydoğdu, s.5; Akıntürk/Ateş, s. 370; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 314; Ataay, Evlât Edinme, s. 270; Koç, Evren, s. 263; Belen, s. 5; Velidedeoğlu, s. 346.

²³ YİBGK T. 10.11.1954, E. 1954/17, K. 1954/24 (www.kazanci.com.tr).

²⁴ Bkz. Aydoğdu, s. 5; Işık, s.13-14; Yalman, Evlâtlığın Miras Hakkı, s. 213; Ataay, Evlât Edinme, s. 268; Özmen, Velayet-Nesep ve Evlât Edinme, s. 682; Öztan, s. 438; Tuğrul Arat, “Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal-İşlevsel Açından Bakış”, Prof. Dr. Osman F. Berki’ye Armağan, Ankara 1977, s. 106.

²⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 314; Serozan, s. 223.

hukuki niteliğinin sözleşme olduğunu kabul etmeye imkân kalmamıştır²⁶. Buna rağmen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'ndan sonra, doktrinde evlât edinmenin sözleşmeyle kurulduğunu ve yine evlât edinmenin hukuki muameleden doğan bir nesep ilişkisi yarattığını savunan bir görüş²⁷ ileri sürülmüş ise de, kanun koyucu tarafından açıkça düzenleme altına alınmış olan evlât edinmenin mahkeme kararı ile kurulduğuna ilişkin hüküm karşısında bu görüşün kabul edilmesi mümkün değildir.

Bir diğer görüşe²⁸ göre; evlâtlık ilişkisinin yalnızca mahkeme kararıyla kurulabilmesi nedeniyle, evlât edinmenin yargısal bir karar veya işlem olduğu savunulmaktadır.

Doktrinde de yer alan baskın görüşe²⁹ göre ise; evlât edinme, ancak belirli koşulların gerçekleşmesi üzerine verilecek bir mahkeme kararı ile evlât edinen ve evlâtlık arasında soybağı ilişkisinin kurulmasına imkân sağlayan bir medeni hukuk işlemidir.

Evlât edinmeye ilişkin mahkeme kararı sonucunda, evlât edinen ve evlâtlık arasında soybağı ilişkisi kurulması, sözü edilen mahkeme kararının niteliğinin de ele alınması gerekliliğini ortaya koyar. Şöyle ki; mahkemenin evlât edinme konusunda vereceği karar ile daha önce var olmayan bir hukuki ilişki ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, yetkili mahkemenin gerekli araştırma ve incelemesini tamamladıktan sonra, vereceği karar; kurucu nitelikte bir karar olmasının yanında, yeni bir hukuki ilişki meydana getirdiğinden, “inşai (yenilik doğuran) karar” niteliğindedir³⁰.

Yenilik doğuran haklar; hak sahibinin tek taraflı hukuki işlemi ile bu hakkı kullanması neticesinde mevcut bir hukuki ilişkiden farklı olarak yeni bir hukuki ilişki meydana getiren veya mevcut hukuki ilişkiyi değiştiren ya da bu hukuki ilişkiyi tamamen ortadan kaldıran haklardır³¹.

²⁶ Süheyla Balkar, “Türk Hukukunda Evlât Edinme”, *GAÜHFD*, Haziran-Aralık 2002, Yıl 1, Sayı 2, s. 238; Esra Yakut, Gözde Çağlayan Aygün, “Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlât Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları”, *SÜHFD*, Cilt XXVI, Sayı 1, 2018, s. 25.

²⁷ Bkz.: Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku*, 7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 175; Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 54.

²⁸ Bu görüş için bkz.: Aydoğdu, s. 8.

²⁹ Bkz. Akıntürk/Ateş, s. 370; Kaya, s. 5; Belen, s. 6; Işık, s. 15; Koç, Evren, s. 365; Usta, Velayet Hukuku, s. 196.

³⁰ Cem Baygın, *Soybağı Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 198; Belen, s. 7.

³¹ Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuka Giriş*, 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 142; Mustafa Dural, Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku*, Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç

III. EVLÂT EDİNMENİN BENZER KURUMLARDAN FARKI

A. KAN BAĞINA DAYANAN SOYBAĞINDAN FARKI

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu tarafından hukuk diline kazandırılmış olan soybağı terimi, geniş ve dar anlamda olmak üzere iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Geniş anlamda soybağı, bir kimsenin ana babası, büyükana ve büyükbabaları ile onların ana babaları ve diğer kişiler arasındaki bağlantıyı ifade etmekte iken; dar anlamda soybağı ise, salt çocuklar ve ana babaları arasındaki bağlantıyı ifade etmektedir³². Medeni Kanun'un aile hukuku kitabında düzenlenmiş olan soybağı da esas itibarıyla dar anlamda kullanılan soybağıdır³³.

TMK. m. 282 hükmü uyarınca, doğum olayı sonucu çocuk ile ana arasında kan bağına dayanan soybağı ilişkisi kurulurken; baba yönünden bu soybağının kurulması, ana ile evlilik, tanıma veya açılan davada verilecek babalık hükmü ile mümkündür. Aynı hükmün 3. fıkrasında; soybağının kurulacağı bir diğer yolun evlât edinme olduğu belirtilmiş, bu suretle hukuki soybağının, yalnızca biyolojik - genetik ilişkiye değil, aynı zamanda manevi-sosyal ilişkiye de dayanabileceği benimsenmiştir³⁴.

Evlât edinmeye ilişkin hükümler, kan bağına dayanan soybağı hükümlerine benzemekle birlikte, bazı farklılıklar arz etmektedir. İkisi arasındaki en temel fark, evlât edinme ilişkisinin, ana-baba ile çocuk arasındaki biyolojik bağa yani kan bağına değil, taraflar arasında mahkeme kararı ile kurulan evlâtlık ilişkisine dayanmasıdır. Bu nedenle evlât edinmeden doğan soybağına yapay soybağı

Hükümleri, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2018, s. 181; M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar*, 24. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 163; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 32; İsmail Ercan, *Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, Kuram Kitap Yayınları, Kocaeli 2018, s. 193; Mehmet Remzi, Sezer Aydın, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, İkinci Sayfa Yayınları, İstanbul 2018, s. 23; Vedat Buz, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 55; Meral Sungurtekin Özkan, "İnşai Karar ve Özellikleri", 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*, Ankara 2004, s. 560; Kemal Fikret Arık, *Türk Medenî Hukuku I Genel Prensipler*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara 1963, s. 287; Zevkliler/Ertas/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 41; Helvacı/Erlüle, s. 27.

³² Velidedeoğlu, s. 312; Köprülü, s. 576.

³³ Gülnihal Paksoy, "Soybağının Reddi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 97, Yıl 2011, s. 354; İnan, s. 257.

³⁴ Ali Sonat, "Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri", *MÜHF-HAD*, Cilt XIX, Sayı 3, Yıl 2013, s. 332; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 4.

denilmektedir³⁵. Yargıtay da güncel tarihli bir kararında, evlât edinme ilişkisini yapay soybağını ifade eden hukuki bir terim olarak kullanmıştır³⁶.

Evlât edinme ilişkisi; kanunda öngörülen maddi ve şekli koşulların yerine getirilmesi ile kurulurken, kan bağına dayanan soybağında herhangi bir koşul aranmamaktadır. Ayrıca evlât edinme, kanunda öngörülen koşulların gerçekleşmesi ve akabinde mahkeme kararı ile hüküm ve sonuçlarını doğururken; kan bağına dayanan soybağı, evlilik dışı çocuk açısından sonradan meydana gelse bile, doğum anından itibaren hüküm ifade eder³⁷.

Evlât edinme ilişkisinden doğan soybağı, tek taraflıdır. Şöyle ki; evlât edinme, yalnızca evlât edinen ve evlâtlık arasında ilişki kurar. Dolayısıyla, evlât edinme sonucunda evlât edinenin hısımları ve evlâtlık arasında bir hısımlık doğmadığı gibi, aynı şekilde evlâtlığın hısımları ve evlât edinen arasında bir hısımlık ilişkisi kurulmayacaktır³⁸.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi; kanun hükmü gereğince evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısmı gibi yasal mirasçı sıfatını kazanabiliyorken, evlât edinen ve hısımları evlâtlığa mirasçı olamazlar (TMK. m. 500/I-II). Kan bağına dayanan soybağında ise; yasal mirasçılık hakkında, kanunda bu şekilde bir sınırlama öngörülmemiştir.

Her iki kurum arasındaki farklılıklardan bir diğeri ise vatandaşlık hukukuna ilişkindir. Evlât edinme, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu³⁹nda öngörülen durumlar⁴⁰ dışında, evlâtlığın vatandaşlığı konusunda herhangi bir etkiye sahip değilken; kan bağına dayanan soybağı çocuğun vatandaşlığını belirlemektedir⁴¹.

³⁵ Akıntürk/Ateş, s. 369.

³⁶ “Evlâtlık ilişkisi, genel olarak, evlât edinen ile evlâtlık arasında mahkeme kararı ile kurulan yapay soybağını ifade etmek için kullanılan hukuki bir terimdir.” Yargıtay 8.HD., T. 18.03.2019, E. 2017/8721, K. 2019/2800 (www.kazanci.com.tr).

³⁷ Ataay, Evlât Edinme, s. 295; Velidedeoğlu, s. 314.

³⁸ Zevkliler/Ertaş/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 118; Yalman, Evlâtlığın Miras Hakkı, s. 219.

³⁹ 12.06.2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴⁰ Türk vatandaşı tarafından evlât edinilen ve evlât edinme sırasında ergin olmayan kişi, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek herhangi bir durumu bulunmamak koşuluyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanma hakkına sahiptir (TVK. m. 17).

⁴¹ Rona Aybay, Yurttaşlık (Vatandaşlık) Hukuku, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları*, Ankara 1982, s. 68; Vahit Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 15. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2018, s. 105.

B. BESLEMELİKTEN FARKI

Ülkemizde uzunca bir süre yaygın şekilde uygulaması bulunan beslemelik; ekonomik gücü bulunmayan ailelerin çocuklarının veya ana babası bulunmayan çocukların, bir aile yanında barınması ve bunun karşılığında ailenin çocuktan ev işlerinde yararlanması esasına dayanmaktadır⁴². Evlât edinme kurumunun İslam dininde kabul edilmemiş olması ve evlâtlık yerine çocukların iş akdi ile başka ailelere verilmesi; bir tür kölelik olarak nitelendirilen beslemelik kurumunun topluma yerleşmesinde en önemli neden olarak kabul edilmektedir⁴³.

Beslemelik ve evlât edinme birbirinden tamamen farklı iki kurumdur. Beslemelik ilişkisi, örf ve adet hukukuna dayanan bir kurum olmasının yanında, evin beyi ya da hanımı ile çocuğun ana babası ya da yakınları arasında yapılan anlaşmayla ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla beslemelik, evlât edinme gibi hukuk düzeni tarafından belirli şartlar altında düzenleme altına alınmamıştır. Bu anlamda hukuki denetim ve yaptırımdan yoksun olması nedeniyle, beslemelik ilişkisinde yükümlülüklerin tek yaptırımı vicdan ve ahlaki değer yargılarıdır⁴⁴.

Beslemeliğin hısımlık ve miras hukuku bakımından da herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle “besleme” olarak nitelendirilen çocuklar, evlât edinmenin evlâtlığa sağladığı haklardan hiçbirisine sahip değildir⁴⁵.

C. MANEVİ EVLÂTLIK VE SÜT EVLÂTLIĞINDAN FARKI

Manevi evlâtlık, eski alışkanlıkların etkisi altında varlığını sürdüren, hukuk düzenince tanınmayan ve taraflara yalnızca manevi nitelikte borçlar yükleyen bir kurumdur. Evlât edinmeden farklı olarak, bu ilişkinin meydana gelmesi veya sona ermesi yasal bir şarta veya şekle bağlı olmadığı gibi, hukuki bir yaptırımı da bulunmamaktadır⁴⁶.

Süt evlâtlığı ise; kendisine ait olmayan bir çocuğu emziren kadın ile çocuk arasında doğan ilişkidir. Süt evlâtlığının tamamen fiili bir durum olması ve hukuki

⁴² Dural/Öğüz/Gümüş, s.314, dn. 191.

⁴³ Abdullah Karatay, “Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 5, 2017, s. 395.

⁴⁴ Sevgi Usta Sayita, *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1996, s. 37; Ataay, Evlât Edinme, s. 298.

⁴⁵ Işık, s. 21; Kaya, s. 14.

⁴⁶ Ataay, Evlât Edinme, s. 299.

niteliğinin bulunmaması nedeniyle evlât edinme kurumuyla hiçbir ilgisi bulunmamaktadır⁴⁷.

D. KORUYUCU AİLEDEN FARKI

Evlât edinme kurumunun en çok karıştırıldığı kurumlardan biri koruyucu aile hizmetidir. Aynı zamanda çalışmanın konularından biri olan koruyucu aile kavramı, bu bölümde yalnızca evlât edinme kurumu ile arasındaki farklar bağlamında ele alınacaktır.

Koruyucu aile, en genel anlatımla mahkeme tarafından hakkında korunma kararı çıkarılmış ve biyolojik ailesinden bakım amacıyla alınmış bir çocuğun, kısa veya uzun süreli olarak bakım ve korumasını gönüllü veya belli bir ücret karşılığında üstlenmiş ailedir⁴⁸.

Evlât edinme ve koruyucu aile kurumu arasında birçok yönden farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan en önemlisi her iki kurumun amacı noktasındadır. Nitekim evlât edinmede amaç, anne ve babadan mahrum, korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan kimsesiz çocukların aile sevgisi içinde bir yuvaya kavuşmasını ve çocuğu olmayan kimselerin evlât sahibi olma ihtiyaçlarını karşılamaktır. Koruyucu aile kurumunun amacı, her ne kadar korunmaya ve sevgiye muhtaç çocukların aile ortamında yetişmelerini sağlamak olsa da, bu hizmet koruyucu aile olmak isteyen kişi ya da ailelerin çocuk sahibi olma duygusunu yaşatma amacı taşımamaktadır⁴⁹.

Koruyucu aile ilişkisi, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü ile koruyucu aileler arasında yapılan bir sözleşmeye dayanır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre ise, evlâtlık ilişkisinin kurulabilmesi için mutlaka mahkeme kararı gerekmektedir (TMK. m. 315/D).

Koruyucu aile yanına yerleştirme geçici nitelikte iken, evlât edinme ilişkisi sürekli özellik taşımaktadır⁵⁰. Şöyle ki, evlât edinme ilişkisinin kurulması ile birlikte evlât edinen ve evlâtlık arasında belirli bir süreye bağlı kalımsız hısımlık ilişkisi kurulur. Koruyucu aile yanına yerleştirme ise, çocuğun uygun zaman ve

⁴⁷ Kaya, s. 15.

⁴⁸ Işık, s. 24; Kaya, s. 17.

⁴⁹ Kaya, s. 17.

⁵⁰ Aydoğdu, s. 14; Usta Sayıta, s. 36.

ortam sağlandığında biyolojik ailesi yanına geri dönmesi esası üzerine kurulu olduğundan geçici niteliktedir.

Evlât edinme işlemi ile evlât edinen ve evlâtlık arasında bir hısımlık ilişkisi meydana gelmektedir. Koruyucu aile hizmetinde ise, koruyucu aile bakımı altına alınan çocuk ve koruyucu aile arasında herhangi bir hısımlık ilişkisi kurulmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak, evlât edinen ve evlâtlık arasında kesin evlenme engeli bulunmasına rağmen, koruyucu aile bakımı altına alınan çocuk ve koruyucu aile arasında bir evlenme engeli bulunmamaktadır.

Yine evlât edinmede, velayet hakkından kaynaklanan hak ve yükümlülükler kanun gereği ve kendiliğinden evlât edinene geçerken, koruyucu aile ve çocuk arasında velayet ilişkisi kurulmaz⁵¹. Koruyucu aile hizmetinde, öz anne babanın velayet hakkı kendiliğinden sona ermemekle birlikte, koruyucu aile koruma altına alınan çocuğun bakım, yetiştirme ve eğitim sorumluluğunu Devlet ile paylaşmaktadır⁵².

Koruyucu aile hizmeti, Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde düzenleme altına alınan hususlardan⁵³ birinin gerçekleşmesi halinde, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun geri alınması suretiyle sona erdirilir (KAY. m. 20/I). Evlât edinme ilişkisi ise, yeni Türk Medeni Kanun düzenlemesi ile esasa veya şekle ilişkin noksanların varlığı halinde ve ancak mahkeme kararıyla kaldırılabilir.

Son olarak, Yönetmelik gereğince koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun bakım ve eğitimine ilişkin yapılacak harcamalara karşılık olmak üzere bu hususta talebi bulunan koruyucu ailelere bir bakım ücreti ödenmektedir (KAY. m. 24). Evlât edinme kurumunda ise böyle bir durum söz konusu değildir.

Koruyucu aile ve evlât edinme kurumu arasında bulunan bu farklılıklara rağmen, koruyucu ailelik evlât edinmeye götüren yolda ilk adım olarak kabul edilmektedir⁵⁴. Koruyucu ailelik, 743 sayılı Medeni Kanun'da şuanda da olduğu gibi, fiilen evlât edinmenin deneme süresi olarak uygulanmaktaydı. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda, evlât edinme ve koruyucu ailelikteki bakım süresi iç içe geçmiş

⁵¹ Hasan Şenocak, "Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 51, 2006, s.198.

⁵² Ülfet Görgülü, "Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı 23, 2014, s. 53.

⁵³ KAY. m. 20/I.

⁵⁴ Serozan, s. 221.

bulduğundan, küçüklerin evlât edinilmesi için kanunda öngörülen bir yıllık bakım süresi içinde, kanunda hüküm bulunmayan hallerde, koruyucu aileye ilişkin hükümler uygulanmaktadır⁵⁵.

IV. EVLÂT EDİNMENİN AMACI, YARARLARI VE SAKINICALARI

A. AMACI

Evlât edinme kurumu, tarihsel gelişim içerisinde dini, siyasi, ahlaki ve ekonomik etkenlerle şekillenmiş ve bu etkenler doğrultusunda birtakım amaçlara hizmet etmiştir. Eski dönemlerde evlât edinme ile atalara ibadet edilmesi, insanların öldükten sonra kendilerine dua edecek, mezarında ihtiyacı olan eşyayı temin edecek ve kendi adını devam ettirecek bir çocuğa sahip olmadıkları takdirde ailenin dininin kuşaktan kuşağa sürdürebilmesi gibi dini nitelikte amaçlar ön plana çıkmıştır. Özellikle dini nedenler, evlât edinmenin koşulları ve hükümleri üzerinde büyük oranda etkili olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde insanlar, batıl inançlardan kurtulmaya başladıktan sonra, bu amaçlar yerlerini farklı nitelikte amaçlara bırakmıştır⁵⁶.

Eski hukuk sistemlerinde, evlât edinmenin temelinde dini unsurlar ağırlıkta olsa da, zaman içerisinde evlât edinme ekonomik ve siyasi amaçlara da hizmet etmiştir⁵⁷. Örneğin; eski Atina Hukukunda evlât edinme, aile kurumunun devam etmesini sağlaması itibariyle sitenin siyasi teşkilatının korunması, Roma'da ise Latinlere vatandaşlık hakkı tanınması gibi birtakım siyasi amaçlar taşımıştır. Tüm bunların yanında evlât edinme, sadık ve ucuz işçileri temin etmek ya da belirli bir kişinin mirasçı olmasının sağlanması gibi ekonomik amaçların gerçekleştirilmesinde de kullanılmıştır⁵⁸.

Evlât edinme ile ilgili hükümlerin daha iyi anlaşılabilmesi ve bunların hukuki olarak yorumlanabilmesi adına evlât edinmenin asıl amacının ortaya konması gerekmektedir. Günümüzde evlât edinme asli olarak; anne ve babadan mahrum, korunmaya, şefkate ve bakıma ihtiyacı olan kimsesiz çocukların korunması, bu çocukların ana baba sevgisi içinde yuvaya kavuşturulması, ikincil olarak ise çocuğu

⁵⁵ Aydoğdu, s. 16.

⁵⁶ Ali Arcak, *Evlât Edinme*, Tarsus Matbaası, Tarsus 1957, s. 4; Ataay, s. 285 vd.

⁵⁷ Arat, s. 116.

⁵⁸ Ataay, *Evlât Edinme*, s. 286; Kaya, s. 5.

olmayan kimselerin bu ihtiyaçlarını gidererek çocuk sevgisini yaşamaları⁵⁹ ve aile isimlerinin devamının sağlanması, bazı durumlarda da bir ölçüde sarsılan evlilik birliğini ayakta tutma amaçlarına hizmet etmektedir⁶⁰.

Evlât edinme konusunda uluslararası sözleşmelerde dahi benimsenen ana ilke, çocuğun yüksek yararı ve güvenliğidir. Nitekim 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme⁶¹ ve 24 Nisan 1967 tarihli Çocukların Evlât Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde çocuğun menfaati temel ilke olarak kabul edilmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda da, genel eğilime uygun olarak evlât edinme hususunda evlâtlığın yararını ön planda tutacak şekilde düzenlemeler mevcuttur. Dolayısıyla, artık evlât edinme ile ilgili eski dönemlerde öngörülmüş ekonomik ve siyasi amaçlar ya da evlât edinenin menfaati gibi hususlar, çocuğun önde gelen menfaatinin önüne geçemeyecek ve hatta onunla eşdeğerde kabul edilmeyecektir⁶².

Tüm bunların yanında evlât edinme kurumu, günümüzde de birtakım kötü niyetli amaçlara alet edilebilmektedir. Örneğin; küçüğün kendi anne babasından para karşılığında alınıp işgücü, cinsellik vb. amaçlarla sömürülmesi, yasal mirasçılarının devre dışı bırakılması suretiyle mal kaçırılması, bu kötü niyetli amaçlardan yalnızca birkaçını oluşturmaktadır⁶³. Bu amaçların bertaraf edilebilmesi için de, evlât edinme kurumuna yer veren hukuk sistemlerinde, evlât edinme çok sıkı maddi ve şekli koşullar altında düzenlemiştir.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde, evlilik birliği dışında doğmuş olan çocuğun sahih olmayan nesebi, evlât edinme yolu ile sahih hale getirilmekte iken; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu düzenlemesi ile sahih-gayrisahihs nesep ayırımına son verildiği için artık bu amaçla evlât edinme durumu söz konusu değildir.

⁵⁹ “Evlât edinmenin amacı, evlât sevgisini tatmak ve yaşamaktır.” Yargıtay 2.HD., T. 12.10.2006, E. 2006/11528, K. 2006/13789 (www.kazanci.com.tr).

⁶⁰ Şükran Şıpka, “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun “Evlât Edinme” ye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, *İÜHF*, Cilt LVII, Sayı 1-2, 1999, s. 303-304; Aydoğdu, s. 55; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 138; Balkar, s. 239; Ruhi, s. 19.

⁶¹ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 3.

⁶² Mehlika Aytacı, “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi Hakkında İnceleme”, *Adalet Dergisi*, Yıl 94, Sayı 14, Ocak 2003, s. 29.

⁶³ Serozan, s. 222; İnan, s. 269.

B. YARARLARI

Evlât edinme kurumunun en büyük yararı; ailesi olmayan, korunmaya, şefkate ve bakıma muhtaç kimsesiz veya terk edilmiş çocukların, biyolojik ailesi dışında bir aile ortamına kavuşmalarını, fiziksel, duygusal ve zihinsel açıdan sağlıklı bir şekilde gelişmelerini ve topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamasıdır⁶⁴.

Evlât edinme, yalnızca ailesi olmayan küçükler için değil, ana babasının yanında bulunmakla beraber ekonomik ve/veya psikolojik açıdan olumsuz bir aile ortamında yaşayan, dolayısıyla sağlıklı yetişme ve sosyo-kültürel kişiliğini geliştirme imkânına sahip olmayan çocukların, düşünsel ve fiziksel yönden gelişmelerini sağlayarak söz konusu imkânlara kavuşmalarını ve daha iyi sosyal ve hukuki bir statü kazanmalarını da sağlamaktadır⁶⁵.

Evlât edinen açısından bakıldığında ise; evlât edinme, çocuksuz veya istenildiği sayıda çocuk sahibi olamamış kişilerin veya eşlerin, hem çocuk sevgisi ihtiyaçlarını karşılamakta hem de bu kişilerin soyadını devam ettirmesine olanak sağlamaktadır. Öte yandan üvey çocukların veya evlilik birliği dışında doğan çocukların evlât edinilmesi ile mevcut olan sosyal manevi ilişki hukukileştirilerek soybağı ilişkisi kurulmaktadır⁶⁶.

Günümüzde, belirli oranda malvarlığına sahip yaşlı ve tek başına yaşayan kimselerin, akrabalarından birini ya da kendisine bakabileceğini düşündüğü herhangi bir kişiyi evlât edindiği görülmektedir. Bu durum, yaşlı ve düşkün kimselerin korunma imkânı bulması, yalnızlık duygularının hafifletilmesi gibi evlât edinmenin sosyal açıdan yararlarını oluştursa da; bu ilişki evlât edinmenin asıl amacından saparak, bir nevi ölünceye kadar bakma sözleşmesi kapsamına girmektedir⁶⁷. Evlât edinmenin bu şekilde ekonomik amaçlarla bağdaştırılması, evlât edinmenin asıl amacına ters düşmektedir.

⁶⁴ Akıntürk/Ateş, s. 369; Özmen, Velayet-Nesep ve Evlât Edinme, s. 682.

⁶⁵ Aydoğdu, s. 60; Aydos, s. 118; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 137; Belen, s. 3.

⁶⁶ Serozan, s. 221; Işık, s. 27.

⁶⁷ Şıpka, s. 304.

C. SAKINCALARI

Evlât edinme, yukarıda ifade edilen yararlarının yanında yapısı itibariyle kötüye kullanılmaya açık bir kurum olduğundan, birtakım sakıncaları da barındırmaktadır. Ailelerin, çocuklarını maddi bir kazanç elde etmek amacıyla evlâtlık olarak vermesi, evlâtlığın bir hizmetçi, hastabakıcı gibi kullanılması, küçük yaştaki çocukların organ ticaretinde kullanılması veya satılması, evlât edinilen kişinin sırf evlât edinme ilişkisini kullanarak kendisini evlât edinen aciz ve bakıma muhtaç yaşlı kişileri istismar etmeye çalışması bu sakıncalardan bazılarıdır⁶⁸. Ayrıca oturma ve çalışma izni alınması, soyadı ve vergi ayrıcalığı sağlanması gibi meşru olmayan menfaatler de bu kapsamda yer almaktadır⁶⁹.

Evlât edinmenin en önemli sakıncalarından bir diğerini; gizli olarak yasal mirasçılarının saklı paylarını azaltmak veya ortadan kaldırmak, bu doğrultuda yasal mirasçılarının devre dışı bırakılması oluşturmaktadır⁷⁰. Belirtmek gerekir ki, evlât edinme ile yalnızca saklı paylı mirasçılarının değil, saklı payı olmayan yasal mirasçılarının da miras payları azaltılabilmektedir.

Evlât edinme yoluna geçici bir hevesin tatmini için başvurulması ve ilerleyen yıllarda evlilik birliğinin sarsılması sonrasında, bir anlık heyecanla ve sırf eşin hatırına evlât edinilen üvey çocuğun dışlanması ve çocukta telafisi mümkün olmayan psikolojik bir yıkıma sebebiyet verilmesi, bu sakıncalardan bir diğeridir⁷¹.

Evlât edinme kurumunun tüm bu sakıncalarına rağmen, sosyal ve ahlaki açıdan değerlendirildiğinde ve yararlarının çok daha fazla olduğu düşünüldüğünde evlât edinme kurumunun kabulünün yerinde olduğu açıkça ortadadır. Fakat bu sakıncalar, evlât edinme kurumunun sıkı bir kontrol mekanizmasına bağlanması gerekliliği sonucunu doğurur. Bu doğrultuda, evlât edinmeye ilişkin kanunda yer alan asgari yaş sınırı, bekleme süresi, başkalarının yararlarını zedelememe ya da

⁶⁸ Şölen Külahçı, “Türk Hukuku’nda ve KKTC Hukuku’nda Küçüklerin Evlât Edinilmesi”, *MÜHF-HAD*, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı, Cilt XIX, Sayı 2, Yıl 2013, s. 1212; Aydos s. 118.

⁶⁹ Serozan, s. 222.

⁷⁰ Seldağ Güneş Peschke, “Erginlerin ve Kısıtlıların Evlât Edinilmesinde Mahkeme Tarafından Gerekli Araştırmanın Yapılması ve Hakkaniyet İlkesinin Gözetilmesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt I, Sayı 2, Ekim 2016, s. 156; Balkar, s. 239.

⁷¹ Serozan, s. 222.

geniş kapsamlı araştırma yapılması gibi koşullar, evlât edinmenin sakıncalarını ortadan kaldırmak amacıyla öngörölmüřtür⁷².

⁷² Serozan, s. 222.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİ

I. KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİNDE ARANAN KOŞULLAR

A. EVLÂT EDİNİLEN KÜÇÜK BAKIMINDAN

1. Ergin Olmama

Yasal düzenleme gereğince evlât edinmede, evlât edinilecek kişinin yaşının herhangi bir önemi bulunmamakla birlikte, belirli bir yaşa kadar olanlar küçüklerin evlât edinilmesi, belirli bir yaşın üzerinde olanlar ise erginlerin evlât edinilmesi düzenlemesine ve dolayısıyla bu düzenlemenin koşullarına tabi olacaktır.

TMK. m. 305 hükmünde yer alan küçük kavramı, on sekiz yaşını doldurmamış ya da evlenme ve mahkeme kararı ile ergin olmayan kişileri ifade etmektedir. Henüz on sekiz yaşını doldurmamış küçük, evlenme yaşına gelmiş ve yasal temsilcisinin rızası ile evlenmiş ise ya da on beş yaşını dolduran küçük kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınmış ise, bu kişiler hakkında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulanmayacaktır⁷³.

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin uygulanmasında dikkate alınacak ölçüt, evlât edinme başvurusunun yapıldığı andır. Yargıtay da aynı görüştedir⁷⁴. Evlât edinme başvurusundan sonra küçüğün ergin olması durumunda ise, koşulların daha önceden yerine getirilmiş olması kaydı ile küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır (TMK. m. 315/III).

⁷³ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 139.

⁷⁴ Yargıtay, kişinin ergin olup olmamasının evlât edinme davasının açıldığı anda değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yargıtay 2.HD., T. 14.04.2004, E. 3734, K. 4755 (www.kazanci.com.tr).

2. Evlât Edinilecek Küçüğün Bakılmış ve Eğitilmiş Olması

Küçüklerin evlât edinilmesinde, öncelikle küçüğün evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması gerekmektedir (TMK. m. 305/D). Medeni Kanun Tasarısında iki yıl olarak belirlenen bu süre, Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu tarafından çok uzun bulunarak bir yıla indirilmiştir⁷⁵.

Türk Medeni Kanunu'nda bakım ve özen ilişkisi, evlât edinmenin kesin bir koşulu olarak düzenlenmiştir. 743 sayılı Medeni Kanun'da yer almayan bu düzenleme ile madde gerekçesinde de ifade edildiği gibi, bir kimsenin daha önce bakmadığı, emek harcamadığı ve eğitimine herhangi bir katkıda bulunmadığı bir küçüğü evlât edinmesi engellenmiş ve aynı zamanda bu deneme süresi içerisinde tarafların birbirlerini tanımalarına imkân sağlanmıştır⁷⁶.

Bir yıllık bakım ve eğitim süresi içinde, evlât edinen ve küçük arasında velayet ilişkisi kurulmamaktadır. Dolayısıyla velayet ilişkisinin kurulmadığı bakım ve eğitime ilişkin bu dönemde, çocuğun koruyucu aile ya da kişi yanına yerleştirilmesi sisteminden yardım alınması ve koruyucu aile hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekmektedir⁷⁷.

Evlât edinecek kişi tarafından küçüğün bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşulu, evlât edinmeye aracılık yapacak olan makamlar tarafından belirlenmelidir. Bu konuda uygulamada, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri ile koruyucu aile ya da eşler arasında koruyucu ailenin yükümlülüklerini kapsayan bir sözleşme imzalanmakta ve bu sözleşme doğrultusunda çocuğun koruyucu aile ya da kişi yanına yerleştirilmesi sağlanmaktadır⁷⁸.

Korunmaya muhtaç bir çocuk, yanına yerleştirildiği aile ya da kişiler tarafından evlât edinilmek istendiğinde bir yıllık bakım ve eğitim süresinin tamamlanması ardından evlât edinme gerçekleşmektedir. Fakat bir küçüğün evlât edinilmesinde bakım ve eğitim ilişkisinin kabul edilebilmesi için çocuğun her

⁷⁵ Aydoğdu, s. 162; Akıntürk/Ateş, s. 371.

⁷⁶ Cem Baygın, "Evlât Edinmenin Koşulları", *AÜEHFD*, Cilt VII, Sayı 3-4, Aralık 2003, s. 593; Abdülkerim Yıldırım, *Türk Aile Hukuku*, 2. Baskı, Monopol Yayınları, Ankara 2018, s. 139.

⁷⁷ İsmail Dede, *Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 40; Şıpka, s. 307.

⁷⁸ Ruhi, s. 24.

durumda Koruyucu Aile Yönetmeliği hükümleri uyarınca bir kişi ya da aile yanına yerleştirilmiş olması zorunlu değildir. Nitekim hakkında korunma kararı alınmamış bir küçüğün, kendisini evlât edinmek isteyen kişi veya aile tarafından bir yıl boyunca bakılmış ve eğitilmiş olması halinde de bakım ve eğitim koşulu gerçekleşmiş sayılacaktır⁷⁹.

Mahkeme tarafından hakkında korunma kararı tesis edilmemiş küçük ile evlât edinecek kişi arasındaki bir yıl süreli bakım ilişkisinin ispatı tanık dâhil her türlü belge ve delile dayanılarak yapılmaktadır⁸⁰. Evlât edinmenin bir alt basamağını oluşturan koruyucu aile sistemi içerisinde koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun evlât edinilmek istenmesi halinde ise bakım ve eğitim ilişkisinin ispatında herhangi bir zorluk ile karşılaşılmayacaktır⁸¹.

Evlât edinme ilişkisinin kurulması ile hem evlât edinen hem de küçük açısından hayat boyu sürecek bir ilişkiye adım atılır. Bu nedenle her iki tarafın birbirini yakından tanınması ve ısınması son derece önemlidir. Öte yandan kanunda öngörülen bir yıllık bakım şartı, bu süre içinde evlât edinmenin çocuğun güvenliğine uygun olup olmadığının belirlenmesi veya evlât edinecek kişinin çocuğun eğitimine ehil olup olmadığının anlaşılması bakımından da büyük önem taşımaktadır⁸².

Evlât edinecek kişi veya kişiler bakım süresi içerisinde, küçüğe öz anne babası gibi yaklaşmalı ve küçüğün yaşına uygun olacak şekilde ahlaki, mesleki ve dini eğitimiyle ilgilenmelidir. Ayrıca küçüğün kişiliğine özen göstererek onun bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimi için elinden gelen tüm olanakları sağlamalı ve buna ilişkin gerekli tüm harcamalar evlât edinecek kişi tarafından karşılanmalıdır. Fakat belirtmek gerekir ki, evlât edinilecek küçüğün yalnızca bakım ve eğitim

⁷⁹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 145.

⁸⁰ İsmail Özmen, *Evlât Edinme Davaları*, Kartal Yayınevi, Ankara 2004, s. 26

⁸¹ Baygın Soybağı Hukuku, s. 145-146; “Davacı tanığı yeminli beyanında, evlât edinilmek istenen küçük Zehra’nın evlât edinmek isteyen davacının bakım ve gözetiminde olduğunu, yaklaşık iki yıldır birlikte kaldıklarını, davacının maddi ve ekonomik yönden durumunun iyi olduğunu, küçüğe iyi bir istikbal sağlayabilecek durumunun olduğunu, davalılar ile davacının aynı evde kaldıklarını, davacının küçük Zehra’nın anneannesi olduğunu evlâtlık edinilmesinin isabetli ve tarafların yararına olacağını bildirmiştir. Toplanan tüm delillerden, kayıtlardan, taraf beyanı ve tanık beyanından davanın kabulüne karar verilmiştir....” Erzincan Sulh Hukuk Mahkemesi 07.03.2002 gün ve E. 2002/158, K. 2002/149. (Ruhi, s. 24, dn. 232’ten naklen); “Somut olayda, davacının davalının teyzesi olduğu, birbirleriyle uyumlu tanık anlatımlarından, bebekliğinden lise eğitiminin sonuna kadar davacı ile davalının bir arada yaşadığı, davacının davalının her türlü ihtiyacını karşıladığı ve nihayet evlendirdiği anlaşıldığına göre; mahkemenin ret gerekçesi yerinde değildir.” Yargıtay 8.HD., T. 19.11.2018, E. 2017/8056, K. 2018/18812 (www.kazanci.com.tr).

⁸² Akyüz, s. 168.

masraflarının karşılanmış olması, kanunda öngörülen bakım ve eğitim koşulunun sağlanması için yeterli değildir⁸³.

Küçüğün bakım ve eğitiminin, evlât edinecek kişi tarafından bizzat yapıp yapılmaması hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu koşulun evlât edinecek kişi tarafından bizzat sağlanması gerektiğini savunan görüşe göre evlât edinecek kişi, küçüğün bakım ve eğitiminde, küçükle aynı konutta yaşamalı ve bakım ilişkisi evlât edinecek kişinin ev topluluğu içinde bizzat gerçekleştirilmelidir⁸⁴.

Evlât edinilecek küçüğün evlât edinen tarafından bizzat bakılıp eğitilmesinin gerekmediğini savunan görüşe göre ise, evlât edinecek kişi, kendisinin denetim ve gözetiminde fakat bir başkası aracılığıyla küçüğün bakım ve eğitimiyle ilgilenebileceği gibi, bizzat kendisi de bu işle ilgilenebilir. Bu hususun belirlenmesi hususunda takdir yetkisi hâkime aittir⁸⁵.

Kanaatimce, deneme süresinin tarafların birbirlerini daha iyi tanımaları amacına hizmet ettiği düşünüldüğünde, evlât edinecek kişi veya kişilerin, küçüğe kendi yaşadıkları aile konutunda bizzat bakmaları ve küçüğün her türlü ihtiyacıyla aracısız olarak ilgilenmeleri gerekmektedir.

Kanunda öngörülen bir yıllık bakım ve eğitim süresi, asgari niteliktedir. Medeni Kanun, durum ve koşullar gerektirdiği takdirde hâkime bu süreyi kısaltma veya kaldırma yetkisi tanımamıştır. Bu nedenle ana rahmindeki ceninin ya da bir yaşını henüz doldurmamış küçüklerin evlât edinilmesi söz konusu değildir⁸⁶. Yargıtay da aynı görüşü benimsemektedir⁸⁷.

Bakım ve eğitim için belirlenen bir yıllık sürenin kısaltılması mümkün değildir. Fakat küçüğün yararının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesi açısından, bu sürenin yetersiz kalması halinde, evlât edinecek kişinin küçüğe daha uzun süre bakması ve onu eğitmesine karar verilebilir⁸⁸. Doktrinde ileri sürülen bir

⁸³ Aydoğdu, s. 169; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 143.

⁸⁴ Bkz. Baygın, Soybağı Hukuku, s. 142; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 457.

⁸⁵ Bkz. Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 26; Kaya, s. 23.

⁸⁶ Nurşen Ayan, *Evlât Edinme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993, s. 33; Öztan, s. 336; Ruhi, s. 24.

⁸⁷ Yargıtay 2.HD., T. 27.09.2004, E. 2004/9167, K. 2004/10742 (www.kazanci.com.tr).

⁸⁸ Muhsen Abdulkader Saleh, *Türk Hukukunda Küçüklerin Evlât Edinilmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 39; Belen, s. 49.

görüŖe göre⁸⁹, küçüğün bakım ve eğitimi için kanunda öngörülen bir yıllık süre fazladır. Bu görüşe göre, küçük ile evlât edinecek kişilerin birbirlerini daha iyi tanımaları ve sağlıklı karar verebilmeleri için, deneme süresinin altı aydan bir yıla kadar olması ve bu sürenin koruyucu aile hükümlerine tabi tutulması gerekmektedir. Kanaatimce, evlât edinmenin ön koşulu olarak düzenlenen bir yıllık bakım ve eğitim süresi; evlât edinmenin küçüğün yararına olup olmadığı ve evlât edinen ile küçük arasında gerçek ana baba ilişkisine benzer bir bağın kurulup kurulamayacağı anlaşılması için yeterli bir süredir.

Küçüğün evlât edinecek kişi tarafından bakılmış ve eğitilmiş olma koşulunun gerçekleşmesi için, evlât edinecek kişi ile küçük arasında sürekli nitelikte bir ilişkinin kurulması gerekmektedir. Dolayısıyla, evlât edinecek kişinin yalnızca boş zamanlarını küçükle değerlendirmesi ya da küçüğün evlât edinecek kişi ile yalnızca tatil zamanlarında birlikte kalması, kanunun aradığı bakım ve eğitim süresi için yeterli değildir. Evlât edinecek kişi ve küçük açısından söz konusu olabilecek hastalık, eğitim veya mesleki zorunluluk hallerinde, bakım ilişkisinin kesintiye uğraması sürekliliği etkilemez⁹⁰.

Yabancı ülkede yaşayan bir küçüğün evlât edinilmesinde dahi, kanunda öngörülen bir yıllık bakım süresi koşulundan vazgeçilmesi mümkün değildir⁹¹. Ayrıca bu sürenin evlât edinme işlemine bitişik olmak zorunluluğu da bulunmamaktadır. Şöyle ki; evlât edinecek kişi tarafından bir yıl boyunca bakılıp eğiten küçük, bir yıllık sürenin dolmasından sonra başkaları tarafından bakılması durumu, bakım ve eğitim koşulunun gerçekleşmesine engel teşkil etmez⁹².

Bakım ve eğitim süreci; küçüğün evlât edinilmesi talebinin kabulü veya reddi, evlât edinme başvurusundan önce bakılan küçüğün ya da evlât edinecek kişinin veya eşlerin her ikisinin ölümüyle, ayırt etme gücünü tamamen yitirmesiyle veya bakım ilişkisinin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi hallerinde sona erecektir.

⁸⁹ Bkz. Aydoğdu, s. 164; Ruhi, s. 24.

⁹⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 316; "...Toplanan delillerden, davacıların küçüğü aldıkları tarihten bir süre sonra yurtdışına götürdükleri, tekrar Türkiye'ye döndükleri, küçüğün tarafların yanlarında bulunduğu bir yıllık süre içerisinde davacıardan S.'in yurtdışına geçici sürelerle gittiği anlaşılmaktadır... Küçüğe aile birliği içerisinde bakıldığından davacı S.'in kısa süreli çalışma amacıyla evden ayrılması bakım ve eğitim görevini aksatır nitelikte bulunmamaktadır." Yargıtay 2.HD., T. 08.06.2009, E. 2009/7689, K. 2009/11095 (www.kazanci.com.tr).

⁹¹ Serozan, s. 228.

⁹² Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 26.

Bu sürenin sona ermesi ile birlikte, evlât edinecek kişinin bakım ve eğitim masraflarını karşılama yükümlülüğü de ortadan kalkacaktır⁹³.

Kanunda öngörülen bir yıllık bakım süresinin tamamlanması, evlât edinen kişiye mahkemeye başvurma ve evlât edinme yükümlülüğü doğurmaz. Dolayısıyla bir yıl boyunca küçüğü bakıp eğiten kişi, kendisi ve küçük arasında hayat boyu sürecek bir soybağı ilişkisini uygun görmezse, bir yıllık süre sonunda evlât edinme hakkını kullanmak mecburiyetinde değildir. Nitekim deneme süresinin amacı, evlât edinmeye ilişkin verilecek yanlış kararlara ve ortaya çıkabilecek diğer olumsuzluklara engel olmaktır. Ancak evlât edinecek kişi, haklı bir neden olmaksızın veya kendi kusuru ile küçüğü evlât edinmekten kaçınırsa, bu halde küçük TMK. m. 24 ve TBK. m. 49 hükümleri doğrultusunda manevi tazminat talebinde bulunabilecektir⁹⁴.

3. Evlât Edinmenin Küçüğün Yararına Olması

TMK. m. 305/II hükmü gereğince, evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması gerekmektedir. Uluslararası sözleşmelerde dahi her zaman ön planda tutulan çocuğun güvenliği ve yararı, çocuk hukukunun tümünde olduğu gibi evlât edinme hukukunda da temel ilke olarak kabul edilmiştir. Kanun koyucu bu düzenleme ile küçüğün yararına uygun olmayan evlât edinme işlemlerine engel olmayı amaçlamıştır.

Evlât edinmenin küçüğün yararına olması, ilgili madde gerekçesinde “evlât edinme işleminin olmazsa olmaz” koşulu olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle, evlât edinmeye ilişkin diğer tüm koşullar sağlanmış olsa bile, küçüğün yararı koşulunun sağlanmaması halinde evlât edinme mümkün olmayacaktır⁹⁵.

TMK. m. 4 hükmü doğrultusunda, evlât edinmenin küçüğün yararına olup olmadığı hâkim tarafından takdir edilecektir. Hâkim, bu değerlendirmeyi yaparken TMK. m. 316/I hükmü ışığında, esaslı sayılan tüm durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerekmesi

⁹³ Aydoğdu, s. 186.

⁹⁴ Aydoğdu, s. 191; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 143.

⁹⁵ Şaziye Emel Arpacı, “Türk Medeni Kanununa Göre Evlât Edinme ve Kardeşin Evlât Edinilmesi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt XC, Sayı 2, Yıl 2016, s. 165; Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, *Evlât Edinme ile İlgili Kanunların Mukayeseli İncelenmesi*, Çev Osman Yaşar, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 15, Gürsoy Basımevi, Ankara 1962, s. 10; Belen, s. 51; Velidedeoğlu, s. 352.

halinde uzman görüşlerinin alınmasından sonra evlât edinmeye karar verecektir. Bu hüküm kapsamında gerekli görürse hâkim, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi gibi çalışma görevlilerine psiko-sosyal inceleme ve araştırma yaptırabilir, çocuk mahkemelerinde ya da diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan psikolog, sosyolog ve pedagogları da bu hususta bilirkişi olarak görevlendirebilir⁹⁶.

Yargıtay evlât edinmeye ilişkin yapılmış bir yargılama hakkında, sosyal hizmet uzmanlarından oluşan bir heyetten rapor alınmaksızın verilen yerel mahkeme kararını uygun bulmamış ve hükmün bu nedenle bozulmasına karar vermiştir⁹⁷.

Yapılan araştırmada evlât edinen ile küçüğün kişiliği ve sağlığı, birbirleri ile olan ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönlendiren nedenler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin aydınlatılması gerekmektedir (TMK. m. 316/II). Hükümden de açıkça anlaşılacağı üzere, hâkim değerlendirmesini yaparken kesin ölçütler kullanmamalı; her somut

⁹⁶ Ayan, s. 45-46; Işık, s. 40.

⁹⁷ “Dosyanın incelenmesinden; 03.01.2013 doğumlu küçüğün geçici bakım sözleşmesi ile davacılarca teslim edildiği, daha sonra kuruma tekrar alındığı, 18.05.2015 havale tarihli sosyal hizmet uzmanı tarafından düzenlenen bilirkişi raporunda, evlât edinmeyi planlayan ailenin çocuğun yüksek yararını olumsuz yönde etkileyecek geri bildirimde bulunmadıkları, gerek ailenin gerekse küçüğün birbirlerine ihtiyaç duyduklarının belirgin olduğu, ayrıca küçüğün bakımıyla ilgilenen uzmanın da Rohat'ın aile ortamına özlem duyduğuna yönelik bildirimde bulunması, küçüğün bundan sonraki hayatına ... ailesinin yanında kalmasına engel olabilecek bir durumun söz konusu olmadığı izlenimi bıraktığının bildirildiği, başka bir sosyal hizmet uzmanından alınan ek raporda ise davacı babanın 1995 ve 2009 yıllarında sabıka kaydının olduğu, evlât edinme süreci devam ederken babanın uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan hüküm giydiği ve bu durumun Evlât Edinme Yönergesi 12-g maddesine aykırı olduğu, ayrıca ailenin sık sık ikamet değiştirip belirtilen süre içinde kuruma bildirilmediği anlaşılmış ve bu durumun da evlât edinme öncesi geçici bakım sözleşmesinin 6. ve 7. maddelerine aykırı olduğu görüldüğünün bildirildiği, mahkemece her ne kadar, evlât edinmek isteyen baba, uyuşturucu madde ticaretinden ceza almış ise de, cezası infaz edilmiş olmakla kural olarak ıslah olduğunun kabulü gerektiği, bu suçtan önce askeri araç kazası sebebiyle aldığı cezanın da silinme koşullarının oluştuğu, ilgilinin hangi suçtan ceza aldığından ziyade, kişinin sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan evlât edinmek noktasında yeterli olup olmadığı, bu kişi tarafından gerçekleştirilecek evlât edinmenin, çocuğun yararına olup olmadığı hususunun belirlenmesi gerektiği, gerek kurum tarafından izleme sürecinde düzenlenen raporlar ve gerek ise mahkemece alınan raporlarda, babanın sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan evlât edinmesine engel bir durumunun varlığı tespit edilmediği gibi, aksine, evlât edinmenin çocuğun yararına olacağı hususunun tespit edildiği, dolayısıyla salt ceza mahkumiyetinin evlât edinme engeli oluşturmasının mümkün olmadığı, mahkemece yeminle dinlenen tanıklarca da çocuğun bir anne baba sevgisi ile yetiştirildiği, evlât edinme işleminin çocuğun yararına olacağı hususunun ifade edildiği, tanık anlatımlarının da izleme raporları ve sosyal inceleme raporlarını doğruladığı, mahkemece yaptırılan zabıta araştırmasında da ailenin eğitim yeteneklerine sahip oldukları, bu konuda yeterliliklerinin bulunduğu hususlarının tespit edildiği, ailenin diğer bir evlât edindiği çocuk olan ...'nin de anne baba sevgisi ile aile ortamında mutlu ve huzurlu bir şekilde yetiştiği, bu durumun, ...'ın da aynı şekilde bakılıp yetiştirileceğine karine oluşturacağı, küçüğün bir yıldan fazla bir süre ile davacı aile tarafından bakılmakta olduğu, evlât edinmek için kanunun aradığı diğer şartların da gerçekleştiği,...'ın, davacı aile tarafından evlât edinmesi neticesinde kuruma nazaran sosyal ve ekonomik bakımdan daha iyi hayat şartlarına kavuşacağı, olumlu yönde verilecek bir kararın tarafların özellikle de küçüğün menfaatine olacağı sonuç ve kanaatine varılarak davanın kabulüne karar verildiği anlaşılmaktadır.” Yargıtay 8.HD., T. 22.05.2018, E. 2017/7639, K. 2018/12991 (www.kazanci.com.tr).

olayda, evlât edinecek kişinin ve küçüğün fiziki, sosyal ve ekonomik durumlarını, yaşlarını, eğitim ve kültür yapılarını, evlât edinecek kişilerin küçüğün bakım ve eğitimini sağlayacak gelir düzeyinde olup olmadıklarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini göz önünde bulundurmalıdır⁹⁸. Yargıtay da aynı görüştedir⁹⁹.

Hâkim, küçüğün içinde bulunduğu hayat şartları ile gelecekteki tahmini şartlarını karşılaştırmalı ve bunun sonucunda nihai kararını vermelidir. Yasal düzenleme ile bu hususta hâkime her ne kadar geniş bir takdir yetkisi tanınmış ise de, hâkim tarafından kullanılan takdir yetkisinin gerekçeleri açıkça kararda yer almalıdır¹⁰⁰.

TMK. m. 316/III hükmüne göre; evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşüncelerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira küçüğün yararı kavramı, evlât edinecek kişinin kendi çocukları ile de ilişkilidir. Evlât edinecek kişinin kendi çocuklarının, evlât edinilecek küçüğe karşı anlayışlı ve hoşgörülü olması, her iki tarafın da yararlarını karşılıklı dengeleyebilmesi ve aynı zamanda bu yararların birbirine zarar vermemesi, küçüğün yararı bakımından son derece önemlidir¹⁰¹.

Evlât edinecek kişilerin küçüğün bedensel güvenliğini sağlayabilecek durumda olmaları gerekmektedir. Şöyle ki; evlât edinecek kişi, küçüğün yeterli beslenmesi, temiz ve sağlığa uygun şekilde giydirilmesi, kendisine ait bir oda ve bir yatağa sahip olması, her koşulda sağlığına özen gösterilmesi gibi tüm ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

Çocuğun bedensel güvenliği, duygusal ve zihinsel güvenliğinin de temelini oluşturmaktadır. Küçüğün duygusal ve zihinsel anlamda gelişimi, evlât edinecek kişi veya eşlerin verecekleri aile sevgisine, sıcaklığına ve aynı zamanda eğitime bağlıdır. Dolayısıyla, küçüğe duygusal ve zihinsel anlamda hiçbir katkı sağlamayacak, ona

⁹⁸ Ali İhsan Özuğur, *Açıklamalı, İçtihatlı Velayet, Vesayet, Soybağı ve Evlât Edinme Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 246; Özmen, *Velayet-Nesep ve Evlât Edinme*, s. 694.

⁹⁹ "...Velayetin düzenlenmesinde asıl olan, küçüğün yararını korumak ve geleceğini güvence altına almak olduğundan, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini engelleyen ve süreklilik arz edeceği anlaşılan her olay, tehlikenin büyüklüğü, doğurabileceği onarılması güç sonuçlar değerlendirilerek sonuca varılmalı; velayetin belirlenmesi ve düzenlenmesinde öncelikle çocuğun yararını göz önünde tutulmalıdır." YHGK T. 23.5.2018, E. 2017/2-2448, K. 2018/1131 (www.kazanci.com.tr).

¹⁰⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 317.

¹⁰¹ Aydoğdu, s. 141.

ihtiyacı olan sıcak bir aile ortamını temin edemeyecek, çocuk yetiştirme kabiliyeti bulunmayan kişilerin evlât edinmelerine karar verilmemesi gerekmektedir¹⁰².

Yargıtay, evlât edinmeye izin davasından dolayı yapılan bir yargılamada, evlât edinmede küçüğün yararını ön planda tutarak, somut olayda küçüğün yararı ve davacı tarafın yararının çatışması nedeniyle küçüğe kayyım tayini atanması ve davaya dâhil edilmesi, ayrıca kayyımın da göstereceği delillerin toplanması sonucunda karar verilmesi gerektiği yönünde hüküm kurmuştur¹⁰³.

Hâkim, evlât edinmek isteyen kişilerin küçüğün akrabası olup olmadığına bakmadan küçüğün yararı koşulunu değerlendirmelidir. Ayrıca bir kimsenin hâlihazırda evlât edinilmiş bir çocuğunun bulunması, başka birini evlât edinmesine engel teşkil etmemektedir¹⁰⁴.

Evlât edinme işlemi ile birlikte, evlât edinilen küçüğün hayat standartlarında olumlu yönde bir gelişim sağlanacak ise, bu durumda küçüğün yararı koşulunun sağlanmış olduğu söylenebilecektir. Evlât edinme başvurusunda bulunan kişilerin, küçüğün yaşam standartlarını eksi yönde etkilemeleri dışında küçüğü olumsuz etkileyebilecek özelliklere sahip olup olmadığı hususunun da ayrıca göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Nitekim evlât edinilecek kişinin önemli bir suçtan dolayı ceza takibi altında veya iflas tehlikesi altında olması, çevresi tarafından kötü biliniyor olması, ahlaki ve sosyal durumunun bozuk olması, kumar veya alkol düşkünlüğü olduğunun tespit edilmesi ya da çocuğun beceri ve kazanımlarını sömürme veya cinsel nitelikte oluşabilecek istismar tehlikesinin bulunduğu durumlarda küçüğün yararı koşulunun gerçekleşmediği açıkça ortadadır¹⁰⁵.

Evlât edinecek kişi ile evlât edinilecek küçük arasındaki din farklılığının evlât edinmeye engel oluşturup oluşturmayacağı hususunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bu hususta olumsuz görüşe sahip olanlara göre; küçüğün evlât edinecek kişiden farklı bir dine mensup olması durumunda evlât edinmeye karar verilmemelidir¹⁰⁶. Bir başka görüşe göre ise; diğer koşulların elverişli olması halinde,

¹⁰² Akyüz, s. 167.

¹⁰³ Yargıtay 2.HD., T. 16.05.2002, E. 2002/5807, K. 2002/6569 (www.kazanci.com.tr).

¹⁰⁴ Ruhi, s. 30.

¹⁰⁵ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 148; Külahçı, s. 1215.

¹⁰⁶ Bkz. Işık, s. 39; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 149.

evlât edinen ile evlât edinilecek küçüğün sırf farklı dinlerden olması nedeniyle evlât edinmeye karar verilmemesi küçüğün yararına uygun düşmemektir¹⁰⁷.

Kanaatimce, evlât edinmede küçüğün yararının varlığı, her somut olayda kendine özgü durum ve koşullara göre değişiklik gösterir ve önemli olan evlât edinecek kişinin evlât edinilecek küçüğün sağlıklı ve mutlu bir şekilde yetişmesini sağlayabilecek yeterliliğe sahip olup olmamasıdır. Dolayısıyla tarafların farklı dinlerden veya mezheplerden olması evlât edinmeye engel teşkil etmemelidir. Bu gibi durumlarda, her somut olaya özgü bir değerlendirme yapılmalı ve küçüğün çıkarlarına uygun objektif nitelikte bir karar verilmelidir.

4. Başkası Tarafından Evlât Edinilmiş Olmaması

Evlât edinmeye ilişkin kanun hükümleri doğrultusunda, evlât edinecek kişinin birden çok kişiyi evlât edinmesinde yasal anlamda hiçbir engel bulunmamaktadır. Fakat bir küçük, kural olarak yalnızca bir kişi tarafından evlât edinilebilir. Türk Medeni Kanunu'nda açıkça düzenlenmemiş olan bu kurala göre, daha önce evlât edinilmiş bir çocuğun, bir başkası tarafından tekrar evlât edinilmesi mümkün değildir¹⁰⁸.

Birden fazla veya çifte evlât edinilme yasağı olarak adlandırılan bu kuralın tek istisnası, TMK. m. 306/I hükmünde düzenlenen bir küçüğün evli olan kişiler tarafından birlikte evlât edinilmesidir. Küçüğü evlât edinmiş olan eşlerin, evlât edinme işlemi sonrasında boşanmaları, evlâtlık ilişkisinin geçerliliğini etkilemeyecek; çocuğun velayet hakkı, mahkeme tarafından kendisine tevdi edilen kişi tarafından kullanılmaya devam edecektir¹⁰⁹.

Evli olan kişilerin bir kişiyi aynı anda evlât edinme zorunluluğu bulunmamaktadır. Şöyle ki; evli eşler bir küçüğü aynı anda birlikte evlât edinebilecekleri gibi, evli bir kişinin evlenmeden önce evlât edindiği bir küçüğün diğer evli eş tarafından sonradan evlât edinilmesi de mümkündür¹¹⁰.

¹⁰⁷ Bkz. Aydoğdu, s. 146.

¹⁰⁸ Şakir Kaleli, "Evlât Edinmenin Koşulları", *Yargutay Dergisi*, Cilt V, Sayı 1, Ocak-1979, s. 75; Ayan, s. 39.

¹⁰⁹ Ruhi, s. 41.

¹¹⁰ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 166.

5. Küçüğün Rızası

a. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olan Küçüğün Rızası

Evlât edinmede küçüğün, ayırt etme gücüne sahip olması şart değildir. Küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmaması, evlât edinmeye rıza gösterilmesi noktasında önem taşımaktadır.

TMK. m. 308/II hükmüne göre; ayırt etme gücüne sahip olan küçük, kişiye sıkı sıkıya bağlı rızası olmadan evlât edinilemez. Dolayısıyla ergin olmasa bile, evlât edinme işleminin mahiyetini ve bu işlemle birlikte kendi hayatı üzerinde meydana gelebilecek esaslı değişiklikleri kavrama yeteneğine sahip olan küçüğün, evlât edinilmeye rıza gösterip göstermediğinin mutlaka sorulması gerekmektedir¹¹¹.

İlgili hüküm emredici nitelikte olup, küçüğü rızası alınmaksızın evlât edinmeye karar verilmesi söz konusu değildir¹¹². 743 sayılı Medeni Kanun döneminde de aynı koşula ilişkin düzenleme mevcuttur (743 sayılı Medeni Kanun m. 254/II).

Evlât edinmeye ilişkin gösterilecek rıza, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğinde olduğundan, bu rızanın bizzat evlât edinilecek küçük tarafından gösterilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası yerine yasal veya iradi temsilcisinin rıza beyanında bulunması mümkün değildir¹¹³.

Evlât edinme için ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası aranmakla birlikte, ayrıca küçüğün biyolojik ana babasının rızası gerekmektedir¹¹⁴. Fakat yasal temsilcinin rızası, ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızasından tamamen bağımsız nitelikte olup, küçüğün verdiği rızanın geçerli olması için aranan bir koşul değildir.

Alman ve Fransız Medeni Kanunları, ayırt etme gücünün tespit edilmesi açısından belirli yaş sınırlamaları öngörmüş iken, İsviçre ve Türk Medeni

¹¹¹ Aydos, s. 122; Helvacı/Erlüle, s. 212.

¹¹² “küçüklerin mahkemece dinlenmeleri, ilköğretim çağında olmaları nedeniyle ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları gözlenerek evlât edinilmeye rıza gösterip göstermediklerinin sorulması gerekirken...” Yargıtay 2.HD., T. 30.11.2010, E. 2009/16483, K. 2010/19941 (www.kazanci.com.tr); Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 459.

¹¹³ Akıntürk/Ateş, s. 376; Akyüz, s. 172.

¹¹⁴ Tan Tahsin Zapata, *Medeni Hukuk*, 23. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2018, s. 263; Serozan, s. 226.

Kanunlarında, evlât edinilecek küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının belirlenmesinde hangi yaş sınırının ölçüt alınacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır¹¹⁵.

TMK. m. 13 hükmünde; yaşının küçüklüğü veya kanunda gösterilen diğer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkesin, ayırt etme gücüne sahip olduğu ifade edilmiş, fakat bu konuda net bir yaş belirtilmemiştir. Dolayısıyla, evlât edinme davasında hâkim, küçüğün ayırt etme gücünün varlığını her somut olay bakımından ayrıca değerlendirmeli ve kesin bir yaş sınırı belirlememelidir¹¹⁶.

Ayırt etme gücüne sahip küçüğün evlât edinilmesine ilişkin olarak uygulamada, İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 22.05.1995 gün ve 10595 sayılı genelgesi çerçevesinde, on beş yaşından küçüklerin evlât edinilmesinde küçüğün rızası aranmaktadır¹¹⁷. Nitekim Yargıtay da aynı görüştedir¹¹⁸.

Öte yandan, evlât edinme davalarında, evlât edinilecek küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının tespit edilmesi açısından küçüğün hâkim tarafından resmi bir sağlık kuruluşuna yönlendirilmesi ve alınacak kurul raporu doğrultusunda karar verilmesi gerekmektedir¹¹⁹.

Evlât edinilecek küçüğün rızasının şekli konusunda mevcut herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda küçük tarafından verilecek rızanın, somut bir evlât edinmeye yönelik olması, yazılı olması, evlât edinmeye karar verecek yetkili hâkimin ve davaya müdahil olan erişkinler ya da küçüğü gözetken kurum yetkilileri huzurunda verilmesi yeterli kabul edilmektedir. Rıza verilmiş olsa dahi kararı verecek olan hâkim, ayırt etme gücüne sahip küçüğün hiçbir baskı ve etki altında kalmaksızın rızasını açıklayıp açıklamadığını özenle araştırmalıdır¹²⁰.

Evlât edinilecek küçüğün rızası alınmadan önce, küçüğün yaşına ve algılama seviyesine uygun olarak evlât edinme ve muhtemel sonuçları hakkında sağlıklı bir

¹¹⁵ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 169.

¹¹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 321; Külahçı, s. 1215.

¹¹⁷ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 169; Aydoğdu, s. 120.

¹¹⁸ Yargıtay 2.HD., T. 19.6.2006, E. 2006/3188, K. 2006/9718 (www.kazanci.com.tr).

¹¹⁹ Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 31.

¹²⁰ Süleyman Yalman, "Evlât Edinmede Rıza", *GÜHFD*, Cilt VIII, Sayı 1-2, Haziran Aralık 2004, s. 61; Balkar, s. 245.

şekilde aydınlatılması ve bilgilendirilmesi gerekmektedir¹²¹. İsviçre Hukukunda mahkemenin evlât edinme konusunda evlât edinilecek küçüğü yeteri kadar aydınlatma yükümlülüğü bulunduğu belirtilmekte iken, Türk Medeni Kanunu'nda bu düzenlemeye paralel bir hüküm bulunmamaktadır. Evlât edinilecek küçüğün tüm hayatını baştan aşağı değiştirecek nitelikte öneme sahip bir konuda bu yönde düzenlemenin mevcut olmaması kanaatimce büyük bir eksikliklerdir.

Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, evlât edinecek kişinin üvey çocuğu dahi olsa, evlât edinme konusunda küçüğün rızasının alınmasından vazgeçilmesi mümkün değildir¹²². Ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızasını geri alıp alamayacağı hususunda ise herhangi bir kural öngörülmemekle birlikte, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olan rızanın, evlât edinme kararı verilinceye kadar geri alınabileceği kabul edilmektedir¹²³.

b. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmayan Küçüğün Rızasının Aranmaması

Ayırt etme gücüne sahip olan küçükler gibi, ayırt etme gücü bulunmayan küçüklerin evlât edinilmesi de mümkündür. Yasal düzenlemelerle ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin evlât edinilmesine izin verilmemesi durumunda, evlât edinme yolu fiilen kapatılmış sayılacaktır.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin evlât edinilmesine yasal olarak bir engel bulunmamakla birlikte bu durumda olan bir küçük, evlât edinme hususunda rıza beyanında bulunamaz. Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir küçüğün evlât edinilebilmesi için yasal temsilcilerinin, velayet altında ise velisinin, vesayet altında ise vasisinin ve vesayet dairelerinin izninin alınması gerekmektedir¹²⁴.

TMK. m. 316/I hükmü kapsamında, ayırt etme gücü bulunmasa dahi evlât edinme davası sırasında küçüğün dinlenmesi mümkünse, hâkim tarafından dinlenilmeli ve bu doğrultuda araştırma tamamlanmalıdır.

¹²¹ Serozan, s. 228; Aytaç, s. 36.

¹²² Aydoğdu, s. 121.

¹²³ Aydoğdu, s. 116.

¹²⁴ Ayan s. 34; Işık, s. 42.

6. Küçüğün Ana Babasının Rızası

Bir küçüğün evlât edinilmesi ancak onun ana ve babasının rızasıyla mümkündür (TMK. m. 309/I). 743 sayılı Medeni Kanun döneminde de aranan koşullardan biri olan ana babanın rızası, evlât edinilecek küçüğün ayırt etme gücüne sahip olması halinde dahi aranmaktadır. Nitekim ana babanın rızası alınmadan gerçekleştirilmiş evlât edinme işlemi, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sonucunu doğuracaktır.

Evlât edinme, küçüğün haklarına etkili olduğu kadar, aynı zamanda yasal temsilcilerinin haklarını da büyük oranda etkilemektedir. Bu doğrultuda mahkeme tarafından küçüğün yasal temsilcisine HMK. m. 27 hükmü kapsamında hukuki dinlenilme hakkı tanınması, gösterilen delillerin toplanılıp, gerektiğinde uzman bilirkişilerden görüş alınarak karar verilmesi gerekmektedir¹²⁵.

Evlât edinilecek küçüğün ana babasının rızasının hangi hususa dayanılarak alınacağı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre¹²⁶, ana babanın rızası, velayet hakkından tamamen ayrı ve bağımsız nitelikte olup, rızanın alınması yalnızca ana baba ve çocuk arasındaki soybağı ilişkisine bağlıdır. Bu ilişkinin, soybağını kuran hukuki yollardan herhangi biriyle oluşması yeterlidir. Evlât edinilecek küçük, evlilik birliği dışında dünyaya gelmiş ve babası ile arasında hukuken belirlenmiş bir soybağı ilişkisi kurulamamışsa, bu durumda evlât edinme için babanın rızası aranmayacaktır. Yine bu görüşe göre, küçüğün ana babasının hiç evlenmemiş olmasının, boşanmış ya da ayrı yaşıyor olmalarının herhangi bir önemi yoktur¹²⁷. Bu hallerde de hem ananın hem de babanın mutlak surette rızası aranacaktır.

Küçüğün evlât edinilmesine karar verildikten sonra babalığa hükmedilmesi ya da tanıma yoluyla soybağı ilişkisi kurulması halinde de evlât edinme işlemi geçerli kalmaya devam edecektir¹²⁸.

¹²⁵ Yargıtay 2.HD., T. 7.2.2019, E. 2018/7564, K. 2019/668 (www.kazanci.com.tr).

¹²⁶ Bkz. Akyüz, s. 173; Aydos, s. 124; Balkar, s. 245; Belen, s. 39; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 322; Helvacı/Erlüle, s. 212; Işık, s. 46; Serozan, s. 228; Şıpka, s. 312; Hatemi, Aile Hukuku, s. 178.

¹²⁷ Öztan, s. 337; Akıntürk/Ateş, s. 376.

¹²⁸ "...Küçükler mümeyyiz olsa bile ana babanın izni alınmadan evlâtlığa alınmazlar. Annenin muvafakatı alınarak evlâtlık bağı oluşturulmuştur. Evlâtlık ilişkisinin kurulduğu tarihte baba ile çocuk arasında doğal soybağı henüz kurulmamıştır. Küçüğün annenin vesayetine bırakılması ve Medeni

Diğer bir görüş ise, evlât edinilecek küçük üzerinde velayet hakkı bulunmayan ana babanın rızasının alınmasına gerek olmadığını savunmaktadır¹²⁹. Bu görüşe göre, ana babanın her ikisi de velayet hakkına sahip ise, her ikisinin de evlât edinme işlemi için rızası aranacak; şayet velayet hakkına ana babadan yalnızca biri sahipse, yalnızca velayet hakkına sahip olanın rızası yeterli sayılacaktır.

Yargıtay'ın her iki görüşü destekler nitelikte farklı kararları bulunmakla birlikte, yeni tarihli kararlarında ana babanın rızasının velayet hakkına bağlı olmadığı yönündeki görüş daha ağır basmaktadır¹³⁰.

Kanaatimce, evlât edinme evlât edinilecek küçük kadar, küçüğün ana babasının da kişilik haklarıyla doğrudan ilgili olduğundan, velayet hakkına sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın, sırf küçüğün ana babası olmaları nedeniyle küçüğün ana babasının evlât edinme konusunda rızalarının aranması gerekmektedir.

Küçüğün evlât edinilmesi konusunda, ana baba ile küçüğün menfaatleri çatıyorsa, yasal hüküm doğrultusunda çocuğa bir kayyım tayin edilmesi gerekmektedir (TMK. m. 406/II).

a. Rızanın Şekli ve İçeriği

Küçüğün evlât edinilmesi hususunda ana babanın rıza beyanında bulunabilmesi, ayırt etme gücüne sahip olmalarına bağlıdır. Aksi takdirde küçüğün evlât edinilmesinde ana babasının rızası aranmayacaktır.

Rıza beyanının açıklandığı mahkeme, irade beyanında bulunan tarafların gerçekten küçüğün ana babası olup olmadıkları yanında ayırt etme gücüne sahip olup olmadıklarını ve rızanın zorla verilip verilmediğini özenle araştırmak zorundadır. Dolayısıyla telefonla açıklanan rıza beyanlarında, açıklama yapan kişinin kimliğinin tespit edilmesi ya da ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının anlaşılması mümkün

Kanun'un 406/I. maddesi gereğince işlem yapılmamış olmasının sonuca etkisi yoktur." Yargıtay 2.HD., T. 22.3.2000, E. 2000/1554, K. 2000/3391 (www.kazanci.com.tr).

¹²⁹ Bkz. Ataay, Evlât Edinme, s. 306; Ayan, s. 36; Külâhçı, s. 1217; Baygın, Koşulları, s. 616; Ruhi, s. 37; Velidedeoğlu, s. 349.

¹³⁰ "Küçükler velayet hakkı sahibi olup olmadığına bakılmaksızın ana-babanın onayı ile evlâtlık olabilirler." Yargıtay 2.HD., T. 22.5.2000, E. 2000/5301, K. 2000/6710 (www.kazanci.com.tr).

olmadığından, bu şekilde telefon aracılığıyla verilen rıza beyanları geçersiz sayılacaktır¹³¹.

Rıza verilmesi, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir. Bu nedenle, rıza gösterilmesi sırasında yasal temsilci ya da vekil tayin edilmesi mümkün değildir¹³². Ayırt etme gücüne sahip olan ana ve babanın kısıtlı olmaları durumunda dahi, rızalarının geçerliliği yasal temsilcinin onayına ya da evlât edinme işlemine katılmasına ihtiyaç duymamaktadır. Yargıtay da aynı görüştedir¹³³.

Rızanın şekli başlıklı TMK. 309. maddenin ilk fıkrasına göre, evlât edinme küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir. İlgili yasal hükmün lâfzı yorumu yapıldığında “ve” bağlacı kullanılması, küçüğün ana ve babasının mutlaka birlikte rıza vermeleri gerektiğini göstermektedir¹³⁴. Yargıtay’ın da bu doğrultuda kararları mevcuttur¹³⁵.

Küçüğün ana babasının rıza beyanı, evlât edinene veya küçüğe değil, doğrudan mahkemeye karşı ve bizzat ana baba tarafından açıklanmalıdır¹³⁶. Küçüğün ana babasının hiç evlenmemiş veya ayrı yaşıyor olmalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Bunun gibi, evliliğin sona ermesi nedeniyle küçük üzerindeki velayet hakkı, ana babadan herhangi birine verilmiş olabilir. Bu durumda da, yalnızca velayet hakkına sahip olan tarafın rızası yeterli olmayacak, ana babanın birlikte rızalarının alınmış olması koşulu aranacaktır¹³⁷. Dolayısıyla, ana babadan yalnızca birinin rızası alınmış ise, ilgili koşul gerçekleşmemiş sayılacaktır. Küçüğün ana veya babasından birinin ölmüş olması halinde ise, yalnızca sağ kalanın rızası aranacaktır.

¹³¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 323; Aydoğdu, s. 216.

¹³² Aydoğdu, s. 211; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 175.

¹³³ “Mahkemece, davalı E.E. adına vekile Avukat C.E.’den evlât edinilmeye rızası olup olmadığı sorulmuş, eşi İ.O.’nun rızası ise hiç alınmamıştır. Evlât edinilmeye muvafakat, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup umumi vekâletnameye dayalı olarak vekil marifetiyle açıklanması yeterli olmayacağı gibi, Türk Medeni Kanunu’nun 255. maddesine de aykırı biçimde, E.E.’nin eşinin muvafakatinin alınmamış olması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.” Yargıtay 2.HD., T. 7.4.1997, E. 1997/2824, K. 1997/3826 (www.kazanci.com.tr).

¹³⁴ Akyüz, s. 173; Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 33.

¹³⁵ Yargıtay 2.HD., T. 27.09.2006, E. 2006/11976, K. 2006/12577 (www.kazanci.com.tr); Yargıtay 2.HD., T. 20.07.2011, E. 2011/4463, K. 2011/12756 (www.kazanci.com.tr); Yargıtay 18.HD., T. 12.01.2015, E. 2014/20480, K. 2015/31 (www.kazanci.com.tr).

¹³⁶ Aydoğdu, s. 214; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 322-323.

¹³⁷ Ruhi, s. 37; Akıntürk/Ateş, s. 376.

Küçüğün ana babası tarafından verilecek rızanın şeklini düzenleyen hükmün devamına göre, evlât edinilecek küçüğün ana babası, kendi oturdukları yer mahkemesinde ya da küçüğün oturduğu yer mahkemesinde rıza beyanlarını sözlü veya yazılı olarak açıklamaları, açıklanan rızanın hâkim tarafından tutanağa geçirilmesi ve imzalanması gerekmektedir. İlgili madde hükmünde, tarafların yerleşim yerinden değil oturdukları yer mahkemesinden söz edildiğinden, küçüğün veya ana ve babasının yerleşim yerlerinin farklı olması durumunda dahi, kendi oturdukları yer mahkemesine başvurmaları yeterli sayılacaktır¹³⁸.

Küçüğün ana babası tarafından evlât edinmeye ilişkin gösterilen rıza, açık, kesin ve net olmalıdır. Rızanın açık olması yanında aynı zamanda kesin olması zorunluluğu, rıza beyanının zımnî irade beyanı şeklinde açıklanmasına engel olmaktadır. Bu doğrultuda, küçüğün ana babasının irade beyanı yerine geçecek davranışları ya da kendilerine verilen zaman zarfı içerisinde sessiz kalmaları, evlât edinme işlemine rıza gösterdikleri anlamına gelmeyecektir¹³⁹.

Rıza beyanı, evlât edinme ilişkisinin niteliği ile bağdaşmayan geciktirici veya bozucu nitelikte bir şarta veya süreye bağlanamaz. Bu doğrultuda, küçüğün belirli bir dini eğitimle yetiştirilmesi, evlât edinecek kişinin başkasıyla evlenmemesi ya da boşanmaması gibi evlât edinmenin amacına tamamen aykırı şartlara bağlanan rıza beyanları geçersiz sayılacaktır¹⁴⁰. Bunun yanında, küçüğü evlât edinecek kişilerin belli bir vatandaşlığa ya da meslek grubuna bağlı olması gibi şartlarla verilen rızalar kabul edilmektedir¹⁴¹.

TMK. m. 309/III hükmüne göre, küçüğün ana babası tarafından verilen rıza, evlât edinecek kişi veya kişilerin isimleri belirtilmemiş olsa dahi geçerlidir. Aynı yasal hüküm çerçevesinde, rıza verilme sırasında küçüğü evlât edinecek kişi veya kişiler henüz belirlenmemiş olabilir. Bu durumda da, ana baba tarafından verilen rızanın geçerliliği etkilenmeyecektir.

İlgili hüküm, kanun koyucu tarafından çocuğun üstün yararı ilkesi gözetilerek düzenleme altına alınmıştır. Şöyle ki, küçüğün ana babası tarafından önceden verilen rızaların geçerli sayılması suretiyle, sosyal hizmet kuruluşlarına bırakılmış

¹³⁸ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 460.

¹³⁹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 178.

¹⁴⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 324.

¹⁴¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 178.

korunmaya muhtaç çocukların ve çeşitli nedenlerle ana babasından ayrı yerlerde oturan, terk edilmiş çocukların çok daha kolay bir şekilde evlât edinilmesine imkân sağlanmıştır¹⁴².

Rıza beyanı, evlât edinecek kişi veya kişilerin isimleri belirtilmemiş olsa dahi geçerli olduğu gibi, yalnızca belli bir kişi için rıza verilmesi de mümkündür. Bu durumda, küçüğün ana babası tarafından açıklanan rıza beyanı, soyut nitelik taşımadığından, bir başka kimsenin evlât edinmesi durumunda yeterli olmayacaktır¹⁴³.

b. Rızanın Zamanı

TMK. m. 310/I hükmüne göre, rıza beyanının küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilmesi mümkün değildir. Kanun koyucunun belirlediği yasal süre dolmadan verilen rıza beyanları geçersiz sayılacak, sonradan sürenin dolması ile rıza geçerli hale gelmeyecektir.

Rızanın süresi içerisinde açıklanıp açıklanmadığı hususu, evlât edinmeye karar verecek hâkim tarafından resen dikkate alınacaktır. Hâkim, mahkemeye başvuran ana babadan nüfus kaydı, doğum belgesi gibi resmi niteliği bulunan belgeler talep etmeli ve doğumdan sonra altı hafta geçip geçmediğini tespit etmelidir. Bu düzenlemeyle, ana babanın rıza beyanına ilişkin zamansal bir sınırlama koyulmuş, evlât edinmeye rıza göstermeden önce ana babanın altı haftalık yasal süre içerisinde yeniden düşünmeleri, bu kararlarından emin olmaları ve çocuğun yararına en uygun kararı vermeleri amaçlanmıştır¹⁴⁴.

TMK. m. 310/II hükmünde ise; rızanın tutanağa geçirilmesi tarihinden itibaren altı hafta içinde aynı usulle geri alınabileceği düzenlenmiştir. Yasal düzenleme gereğince, küçüğün ana babası daha önce verdikleri rızalarını geri alma hakkına sahip olmakla birlikte, bu hak altı haftalık yasal süre içerisinde kullanılmalıdır.

Rızanın geri alınmasına ilişkin hükümde, verilen rızanın aynı usulle geri alınacağından söz edilmektedir. Dolayısıyla, ana baba tarafından verilen rıza daha

¹⁴² Baygın, Soybağı Hukuku, s. 177.

¹⁴³ Aydoğdu, s. 220; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 324.

¹⁴⁴ Ruhi, s. 35; Balkar, s. 245.

önce hangi usule uyularak verilmişse, yine aynı usulle, yani mahkeme önünde sözlü ya da yazılı beyanda bulunmak suretiyle ve sonrasında bu beyanlarını tutanağa geçirterek geri alınabilmektedir¹⁴⁵.

Ana ve baba, rızalarını geri alma yönündeki beyanlarını açıklarken herhangi bir gerekçe ileri sürmek zorunda değildir¹⁴⁶. Nitekim bu hüküm, ana ve babanın verdikleri acele karardan sonradan pişman olmalarını önlemek için bir defaya mahsus kararlarından dönme imkânı tanımaktadır.

Evlât edinmeye ilişkin verilen rıza geri alındıktan sonra yeniden verilen rıza kesin niteliktedir (TMK. m. 310/III). Kanun koyucu, rızanın geri alınması hakkını kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla, rızanın geri alınmasını bir defayla sınırlandırmıştır. Bu nedenle, geri alınan rıza beyanından sonra yeniden verilen rızanın geri alınması mümkün değildir.

Öte yandan, ana babanın irade sakatlığı nedeniyle rıza beyanlarını iptal etme hakları saklıdır. Açıklanan rıza beyanının yanılma sebebi ile iptali, ancak beyanın yapıldığı anda mevcut olan olgularda yanılma sebebiyle mümkündür. Küçüğün ana ve babasından birinin iradesinin sakatlanması durumunda, sakatlanan irade beyanının geçersizliği, evlât edinme işlemi bakımından küçüğün ana ve babasının rızasının bulunmaması anlamını taşıyacaktır. Ayrıca, geleceğe yönelik beklentilerin gerçekleşmemesinin rıza beyanının geçerliliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır¹⁴⁷.

Küçüğün ana ve babası tarafından verilecek rızanın açıklanması ve geri alınması için kanunda öngörülen sürelerin gerek az oluşu gerekse hâkim tarafından resen gözetilmesi gereği göz önünde bulundurulduğunda, bu sürelerin hak düşürücü süre niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 34.

¹⁴⁶ Özcan, s. 713; Aydoğdu, s. 227.

¹⁴⁷ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 177; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325; Akyüz, s. 175.

¹⁴⁸ “Somut olay yukarıda yapılan açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde, mahkemenin kabul ettiği üzere davanın, annenin verdiği kabul edilen rızasının geri alınması davası olmadığı, çünkü verilen rızanın, kanunda belirtilen şekil ve zamanda verilmediği için ortada verilmiş bir rızanın varlığından bahsedilemeyeceği, rıza aranmaması davasının ise en azından anne (dava tarihi itibarı ile baba tarafından tanıma olmadığı için) davalı gösterilip, duruşmalı olarak taraf delilleri toplanıp bir karar verilmesi gerekirken hasımsız ve dosya üzerinden karar verildiği, kaldı ki kararın tebliğe dahi çıkartılıp kesinleştirilmediği, ... Mahkemesince verilen bakım tedbirinin ise, ÇKK'nin 8. maddesi gereği kanunda sayılan ilgililerin veya mahkemece kendiliğinden durum ve koşullar incelenerek kaldırabileceği veya tedbirin değiştirilebileceği hususları ile eldeki dava tarihi itibarı ile küçüğü

c. Rızanın Aranmadığı Durumlar

TMK. m. 311 hükmünde, küçüklerin evlât edinilmesinde ana babadan birinin rızasının aranmayacağı durumlar düzenleme altına alınmıştır. İlgili düzenlemeye göre, küçüğün ana babasından herhangi birinin kim olduğunun ya da uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesi halinde, ana babadan birinin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunması ya da küçüğe karşı özen yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmemesi durumunda, küçüğün ana veya babasından birinin rızası aranmayacaktır. Kanun ifadesinde, ana veya babanın rızası aranmayacağı belirtildiğinden, ana veya babadan hangisi için bu durumlar gerçekleşmiş ise, yalnızca o tarafın rızası aranmayacaktır¹⁴⁹. Fakat söz konusu hallerde dahi ana babanın dinlenmesi, küçüğün menfaati bakımından yararlı olacaktır.

Küçüğün evlât edinilmesine ilişkin olarak ana babanın rızasının aranmasının temelinde, evlât edinme ilişkisinin doğrudan ana babanın kişilik hakları ile de bağlantılı olması, ana baba ve küçük arasında yeniden tesis edilen ilişkinin niteliği gibi sebepler yatmaktadır. Hal böyle iken, ana baba ve küçük arasında, küçüğün yararına bir ilişki bulunmaması durumunda ana babanın rızasının alınması çocuğun üstün yararı ilkesine uygun düşmeyecektir. Bu nedenle, ana babanın rıza beyanlarının alınması zorunluluğu, küçüğün yararına hareket ettikleri sürece geçerliliğini sürdürecektir¹⁵⁰.

TMK. m. 311 hükmünün ilk bendinde objektif, ikinci bendinde ise subjektif olgulara yer verilmiştir. İlgili yasal hüküm çerçevesinde, objektif sebeplerle rıza alınmasının mümkün olmadığı durumlar; küçüğün ana veya babasının kim olduğunun belirlenememesi veya belli olmasına rağmen uzun süreden beri nerede olduklarının bilinmemesi halidir. Objektif nitelik taşıyan bu durumlarda, küçüğün ana veya babasının kusurlu olmalarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

tanımayarak küçük ile arasında soybağı tesis eden davacı ...'ın taraf sıfatının mevcut olduğu da gözetilerek tarafların sunacağı ve mahkemece re'sen toplanacak deliller doğrultusunda işin esasının incelenmesi gerekirken yanılığılı değerlendirme ile davanın hukuki nitelendirmesinin hatalı yapılıp davanın reddi doğru görülmemiştir." Yargıtay 8.HD., T. 24.9.2018, E. 2018/3959, K. 2018/16096 (www.kazanci.com.tr).

¹⁴⁹ Aydoğdu, s. 237.

¹⁵⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325; Özcan, s. 714.

Burada önemli olan nokta, ana veya babanın evlât edinilecek küçükle irtibatının tamamen kopmuş olması ve aralarında hiçbir kişisel ilişkinin bulunmamasıdır¹⁵¹.

Küçüğün ana veya babasının kim olduğu bilinmiyor ise; bu durumda olan tarafın rızası aranmayacaktır. Küçüğün ana veya babasından herhangi birinin kim olduğunun bilinmemesi; evlât edinecek kişinin bu hususta herhangi bir bilgisi olmaması, mahkeme tarafından ana babanın evlât edinmeye rıza göstermediklerine ilişkin bir beyanın varlığını tespit edememesi ve nihayetinde hem ana hem de baba yönünden çocuk ile aralarında bir soybağı ilişkisi kurulmaması anlamını taşımaktadır¹⁵².

Yine küçüğün ana veya babasının uzun süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi durumunda, rıza beyanı aranmayacaktır. Burada ifade edilmek istenen ise, küçük ile ana ve babası arasında soybağı ilişkisi kurulmuş olmasına rağmen, ana veya babanın, küçüğün bakım ve eğitimi ile ilgili ya da doğrudan kendileri ile ilgili tedbirleri almaksızın ortadan kaybolmalarını ifade etmektedir¹⁵³. Uzun süreden beri bilinmemesi hususunun tespit edilmesinde herhangi bir süre şartı bulunmamakla beraber, kısa süreli ya da bir anlık bilinmezlik durumunda ilgili koşul gerçekleşmemiş sayılacaktır.

Ana ve babanın ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmesi halinde, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olan rıza verme hakkı, ana baba tarafından bizzat kullanılamayacağından, küçüğün evlât edinilmesinde rızaları aranmayacaktır. Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunulmasının tespitinde, ana babanın ayırt etme gücünü yeniden kazanamayacak durumda olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kaybın geçici olmadığına bir doktor raporuyla tespit edilmesi gerekmektedir¹⁵⁴.

¹⁵¹ Aydoğdu, s. 245.

¹⁵² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326.

¹⁵³ Belen, kanundaki “nerede oturduğunun bilinmemesi” ifadesinin yerine “nerede bulunduğu bilinmemesi” ifadesinin daha doğru olacağı görüşündedir. (Belen, s. 43); Baygın, Soybağı Hukuku, s. 180.

¹⁵⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326.

Hâkim tarafından evlât edinme kararı verildikten sonra, evlât edinme hususuna ilişkin rızası alınmayan ana ve babanın sonrasında ayırt etme gücünü yeniden kazanma ihtimali, evlât edinme kararına etki etmemektedir¹⁵⁵.

Küçüğün ana babasının rızasının aranmadığı bir diğer durum ise; ana veya babanın küçüğe karşı olan özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesidir. Bu durum; doğrudan ana babanın kişiliğinden kaynaklandığından, diğer durumlar gibi objektif değil, sübjektif bir nitelik taşımaktadır¹⁵⁶.

Ana ve baba tarafından, küçüğün bakım ve eğitimine özen gösterilmemesi, küçüğün bakımının sürekli bir şekilde başkasına bırakılması, küçüğün sağlık durumu ve sosyal ilişkilerinden habersiz olunması veya küçüğün tamamen terk edilmesi gibi durumlarda, özen yükümlülüğünün ihlal edildiği açıkça ortadadır¹⁵⁷.

Ana ve babanın küçüğe karşı özen yükümlülüğüne aykırı davrandığının tespitinde, karar verecek hâkim tarafından küçüğün üstün yararı her zaman ön planda tutulacak ve somut olayın koşulları diğer tüm faktörlerle bir bütün olarak araştırılarak takdir edilecektir¹⁵⁸. Bu değerlendirme yapılırken, ana baba ve çocuk arasındaki kişisel ilişki yanında, aynı zamanda ekonomik ilişkileri ve özen yükümlülüğüne aykırılık teşkil eden davranışların sürekli nitelik taşıyıp taşımadığı dikkate alınmalıdır¹⁵⁹.

Ana babanın küçüğe karşı özen yükümlülüğünü ihlal etmeleri nedeniyle rıza aranmaması kararı verilmesi, ana veya babanın kusurunun bulunması şartına bağlı değildir. Örneğin; ana babadan birinin felçli ya da yatağa sürekli şekilde bağlı olması durumunda küçüğe karşı özen yükümlülüğüne aykırı davranışları halinde de, rızanın aranmaması kararı verilebilecektir¹⁶⁰.

¹⁵⁵ Aydoğdu, s. 251.

¹⁵⁶ Aydoğdu, s. 253.

¹⁵⁷ Ruhi, s. 39.

¹⁵⁸ YHGK T. 11.4.2012, E. 2012/2-302, K. 2012/287 (www.kazanci.com.tr); Yargıtay 8.HD., T. 14.12.2017, E. 2017/6645, K. 2017/16865 (www.kazanci.com.tr).

¹⁵⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326.

¹⁶⁰ Safa Koçoğlu, "Evlât Edinmede Ana Ve Babanın Rızasının Aranıp Aranmaması Sorununun, Özellikle Yetkili Kurum Aracılığı İle Evlât Edinme Açısından İncelenmesi", *TAAD*, Yıl 11, Sayı 38, Nisan 2019, s. 247; Baygın, Koşulları, s. 619.

Rıza verme hakkı, evlât edinilecek küçüğün ergin olmasına kadar devam etmektedir. Dolayısıyla küçüğün evlât edinme işlemleri sırasında ergin olması halinde de, ana babasının rızası aranmayacaktır¹⁶¹.

d. Mahkemenin Rızanın Aranmamasına İlişkin Kararı

Küçüğün, gelecekte evlât edinilmesi amacıyla bir kuruma yerleştirilmiş olması halinde, ana ve babadan birinin rızası eksikse, bu rızanın aranmamasına küçüğün oturduğu yer mahkemesi tarafından karar verilecektir (TMK. m. 312/I). Hüküm gereğince, rızanın aranmaması kararı verilebilmesi için evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi gerekmektedir. Buna göre, sayılanlar dışında kalan kişilerin bu yönde bir istemde bulunmaları mümkün değildir.

Kanaatimce, kanun metninde her ne kadar verilmemiş olsa da, ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün kendisi ve yasal temsilcinin de bu hususta talep hakkına sahip olması, küçüğün üstün yararı ilkesi uyarınca daha uygun olacaktır.

Kanun koyucu, bir kuruma yerleştirilmiş olması halinde rızanın aranmaması kararına zamansal bir sınırlama koymuş ve bu kararın küçüğün kuruma yerleştirilmesinden önce verilmesi gerektiğini öngörmüştür¹⁶². TMK. m. 312/I hükmü kapsamı dışında kalan diğer hallerde ise, evlât edinme işlemleri sırasında rızanın aranmaması kararı verilebilecektir (TMK. m. 312/II). Bu doğrultuda, rızanın aranmaması kararının kural olarak evlât edinme işlemleri sırasında, istisnai olarak ise küçüğün kuruma yerleştirilmesinden önce verilmesi gerektiği söylenebilir.

Bu hükümler ışığında, küçüğün evlât edinilmesinde ana babanın rızasının aranmaması kararının, küçüğün kuruma yerleştirilmesinden önce veya evlât edindirme işlemi sırasında alınmış olması, aksi takdirde davanın reddine karar verilmesi gerekmektedir¹⁶³.

¹⁶¹ Özcan, s. 716.

¹⁶² “Çocuk hakkında koruma kararı alınıp kuruma yerleştirildiğine göre ana baba rızasının aranmamasının evlât edinme davası içinde değerlendirilmesi gerektiğinden açılan bu davanın reddi yerine kabulü, doğru görülmemiştir.” Yargıtay 8.HD., T. 14.12.2017, E. 2017/6539, K. 2017/16940 (www.kazanci.com.tr); Aynı doğrultuda Yargıtay 8.HD., T. 25.4.2018, E. 2017/7545, K. 2018/11565 (www.kazanci.com.tr).

¹⁶³ “Dosyadaki bilgi ve belgelerden; bakımının sağlanamaması nedeni ile ...'ın 13.02.2015 tarihinde kuruma yerleştirildiği ve bakım tedbiri kararı uygulanmasına karar verilerek çocuğun kurumda kaldığı, davacı vekili tarafından davalının çocuğa gerekli özeni göstermemesi sebebiyle ...'ın evlât edindirilmesinde ana-baba rızasının aranmaması karar verilmesi istemiyle 18.09.2015 tarihinde dava açıldığı, evlât edindirme işlemlerinin başladığına dair bir belge ve bilginin bulunmadığı

İlgili hüküm gereğince, rızanın aranmaması kararında yetkili mahkeme, küçüğün oturduğu yer mahkemesi olup, hükümde belirtilmemiş olsa bile görevli mahkeme asliye hukuk (aile) mahkemeleridir.

Yetkili ve görevli mahkemeden rızanın aranmaması kararı talep edildikten sonra evlât edinme davası açılması halinde, evlât edinme davasına bakan mahkeme, rızanın aranıp aranmayacağına ilişkin herhangi bir karar veremez. Böyle bir durumun söz konusu olması halinde, evlât edinme davasına bakacak olan mahkeme, rıza için yapılan başvurunun sonucunu bekletici mesele yapacak ve bu talebin neticesine göre kararını verecektir¹⁶⁴.

Küçüğün ana ve babasından herhangi birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi nedeniyle rızanın aranmaması halinde, bu husustaki rızanın aranmamasına ilişkin karar, özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen ana babaya yazılı olarak bildirilecektir¹⁶⁵. Kararın ilgili kişilere tebliğ edilmesinde gizlilik hususuna dikkat edilmesi gerekmekte olup, evlât edinme amacıyla küçüğe bakan ailelerin özellikle isim ve adresleri açığa çıkarılmamalıdır¹⁶⁶.

Rızanın aranmamasına ilişkin mahkeme kararına karşı, kanunda özel bir başvuru düzenlenmemiştir. Bu nedenle, rızanın aranmama kararına karşı genel hükümler çerçevesinde, kararın tebliğinden itibaren istinaf veya temyiz yoluna başvurmak mümkündür.

e. Rızanın Etkisi

Evlât edinmeye ilişkin rızanın açıklanması sonrasında, ana baba ve küçük arasındaki kişisel ilişkinin nasıl şekilleneceği hususunda kanunda bir düzenleme mevcut değildir. TMK. m. 323 hükmüne göre; küçüğün ana ve babasından her biri, velayet altında bulunmayan ya da kendisine bırakılmayan küçük ile kişisel ilişki kurulmasını isteyebilir. Bu doğrultuda, rıza beyanının açıklandığı ve tutanağa geçirildiği andan itibaren evlât edinilecek küçük ile ana babası arasındaki ilişkinin

anlaşılmaktadır. Yukarıda açıklanan kanuni düzenlemeler dikkate alındığında, koşulların oluşması durumunda küçüğün evlât edindirilmesinde ana babasının rızasının aranmaması kararının küçüğün kuruma (yurda) yerleştirilmesinden önce veya evlât edindirme işlemi sırasında alınması gerekir.” Yargıtay 8.HD., T. 1.3.2018, E. 2017/7238, K. 2018/3061 (www.kazanci.com.tr).

¹⁶⁴ Aydoğdu, s. 271.

¹⁶⁵ Yargıtay 2.HD., T. 3.10.2011, E. 2011/3648, K. 2011/14805 (www.kazanci.com.tr).

¹⁶⁶ Kaya, s. 33.

sona ereceğini, bununla birlikte bakım yükümlülüğü ve velayet hakkının da evlât edinene geçeceğini söylemek mümkündür¹⁶⁷.

Küçüğün ana babasının rızasının gerekmediği hallerde ise, bu durumun ortaya çıktığı andan itibaren rıza varmış gibi bir etki doğacaktır¹⁶⁸. Ana ve babanın rızası, küçüğün evlât edinilmesinde zorunlu nitelikte şartlardan biri olması nedeniyle, rızanın aranmamasını gerektirecek bir durum bulunmadığı halde ana babanın rızası alınmamış ise, ana ve babanın evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası açma hakkı bulunmaktadır.

7. Vesayet Dairelerinin İzni

TMK. m. 308/III hükmü gereğince; evlât edinilecek küçük, vesayet altında bulunuyorsa, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izni ile evlât edinilebilir. Bu izin, küçüğün yerleşim yerindeki vesayet daireleri tarafından verilmektedir (TMK. m. 411).

Söz konusu hüküm, ana babası olmayan ya da ana babasının velayet hakkı kaldırılan vesayet altındaki küçüklerin, hem sahipsiz kalmalarının önüne geçilmesi hem de bu küçüklerin sıcak bir aile ortamına kavuşma ihtiyacının karşılanması amacıyla hizmet eder¹⁶⁹.

Evlât edinilecek küçük vesayet altında ise, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin izni ve sonrasında denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinin onayı ile birlikte vesayet altında bulunan kişi için rıza koşulu gerçekleştirilmiş sayılacaktır¹⁷⁰. Vesayet dairelerinden denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinin, evlât edinme başvurusunu inceleyen asliye hukuk mahkemesi olmadığına özellikle dikkat edilmelidir.

¹⁶⁷ Aydoğdu, s. 271.

¹⁶⁸ Aydoğdu, s. 232.

¹⁶⁹ Ruhi, s. 34; Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 459.

¹⁷⁰ “Dosyadaki bilgi ve belgelerden davacıların çocuklarının bulunmaması nedeni ve çocuk özelemlerini gidermek amacıyla başvurarak 03.01.2013 tarihinde geçici bakım sözleşmesi ile evlilik dışı ilişki sonucu dünyaya gelen ... isimli küçük çocuğu evlât edinmek üzere teslim aldıkları, çocuğun annesinin 20.05.1996 doğumlu ... olduğu, temyiz incelemesi sırasında annenin ergin olduğu, ...'ın halen vesayet altında bulunduğu, ...'ın evlât edinilmesi hususunda vesayet makamından ve denetim makamından izin almadan davanın kabulüne karar verildiği anlaşılmaktadır. Vesayet altında bulunan küçüğün evlât edinilmesi için vesayet makamından ve denetim makamından izin alınması, ayrıca yargılama sırasında ergin olan küçüğün annesi ...'ya davanın yöneltip gösterdiği takdirde delilleri toplamadan eksik hasım ve yetersiz araştırma ile davanın kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiştir” Yargıtay 18.HD., T. 30.3.2016, E. 2015/20501, K. 2016/5385 (www.kazanci.com.tr).

Bir görüşe göre¹⁷¹, vesayet altında bulunan küçüğün evlât edinilmesinde vasinin de izninin aranması gerektiği savunulmaktadır. Bir diğer görüşe göre¹⁷² ise, ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklarını yasal temsilcilerinin rızası bulunmaksızın kullanabileceklerdir. Yine bu görüşe göre, vesayet altındaki küçük ve kısıtlıların evlât edinilmesinde vasinin rızası aranacağına dair yasal bir düzenleme mevcut değildir.

TMK. m. 463 hükmü kapsamında düzenlenmiş bulunan evlât edinme işleminde, vesayet altındaki kimsenin vasisi tarafından yapılması gereken, öncelikle vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin iznini almak üzere başvuru yapmak, sonrasında bu izni denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinde onaylatmaktır. Dolayısıyla, vasi için yasal bir yükümlülük niteliğinde olan bu işlemlerin yapılması, zımni bir rıza beyanı olarak kabul edilemez¹⁷³.

Bu açıklamalar ışığında kanaatimce, ayırt etme gücüne sahip vesayet altındaki küçüğün evlât edinilmesinde vasinin rızası, aranması gereken bir koşul değildir. Hâkim, evlât edinme konusunda vasinin rızasına bağlı olarak değil, takdir yetkisi çerçevesinde evlât edinme konusunda vasinin yalnızca görüşlerini dinleyerek nihai kararını oluşturmalıdır.

İlgili hüküm, vesayet altında bulunan bir küçüğün ayırt etme gücüne sahip olması halinde dahi, evlât edinmeye ilişkin rızasının herhangi bir önemi olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Bu konuda doktrinde yer alan bir görüşe göre¹⁷⁴; bu hüküm ayırt etme gücüne sahip olan küçüklerin rızaları bulunmadan evlât edinilemeyecekleri kuralına bir istisna niteliğinde olup, vesayet altındaki küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet makamlarının izni ile evlât edinilmeleri mümkündür. Diğer bir görüşe göre¹⁷⁵ ise, ayırt etme gücüne sahip küçük, vesayet altında olsa dahi evlât edinmeye ilişkin rızasının alınması gerekmektedir.

Kanaatimce, ayırt etme gücüne sahip bir küçüğün sırf vesayet altında bulunması nedeniyle doğrudan kendisini ve tüm hayatını ilgilendiren bir hususta

¹⁷¹ Bkz. Akyüz, s. 178; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 183; Ruhi, s. 34.

¹⁷² Bkz. Işık, s. 51.

¹⁷³ Didem Özcan, "Evlât Edinmede Rıza", *İÜHFİM*, Cilt LXXV, Sayı 2, 2017, s. 711.

¹⁷⁴ Bkz. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 459; Baygın, Koşulları, s. 614; Ruhi, s. 34.

¹⁷⁵ Bkz. Aydoğdu, s. 277; Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 32.

vereceği rızanın bertaraf edilmesi küçüğün üstün yararı prensibine ve hakkaniyete uygun düşmemektedir. Dolayısıyla ilgili kanun hükmü, yalnızca vesayet daireleri izninin yeterli olacağı şeklinde değil, ayırt etme gücüne sahip vesayet altındaki küçüğün rızasına ek olarak vesayet dairelerinin izni gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Bu nedenle, vesayet altındaki küçük ayırt etme gücüne sahip ise, vesayet altında bulunsa dahi onun da rızası aranmalıdır. Yargıtay da, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası alınmaksızın evlât edinmeye karar verilmesinin kanuna aykırı olduğu görüşündedir¹⁷⁶.

Vesayet altında bulunan küçüğün evlât edinilmesinde, vesayet organları izin verip vermeme konusunda karar vermeden önce ilgili kişileri mutlaka dinlemeli ve bunu yaparken küçüğün üstün yararını her zaman göz önünde bulundurmalıdır.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüğün vasisi tarafından evlât edinilmesi halinde, vasi ile vesayet altındaki kişinin menfaatleri çatışmaktadır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan vesayet altındaki küçüğün evlât edinilmesinde, vasi ile ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüğün menfaatlerinin çatışması veya çatışma ihtimali durumu mevcut ise, bu durumda TMK. m. 426/II hükmü doğrultusunda vesayet altındaki kişiye Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından kayyım atanması yoluna gidilecektir. Kayyım tarafından temsil edilen çocuk, vesayet makamının izni ve sonrasında denetim makamının onayı ile evlât edinilebilecektir¹⁷⁷.

TMK. m. 461/II hükmü doğrultusunda, vesayet makamının kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesine itiraz edilebilmektedir. Buna karşı denetim makamı tarafından verilen kararlara karşı düzenlenmiş bir itiraz yolu bulunmadığından, bu durumda ancak genel hükümlere göre temyiz yoluna başvurulması mümkündür¹⁷⁸.

B. EVLÂT EDİEN BAKIMINDAN

1. Genel Olarak

a. Gerçek Kişi Olma Koşulu

¹⁷⁶ Yargıtay 2.HD., T. 19.6.2006, E. 2006/3188, K. 2006/9718 (www.kazanci.com.tr).

¹⁷⁷ Aydos, s. 126; Özcan, s. 711.

¹⁷⁸ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 184.

TMK. m. 48 hükmü gereğince; hısımlık ilişkisi yalnızca gerçek kişiler arasında meydana gelmektedir. Evlât edinme kararı ile yapay nitelikte bir soybağı kurulması yanında taraflar arasında bir hısımlık ilişkisi meydana geldiğinden, evlât edinenin gerçek kişi olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, tüzel kişilerin evlât edinebilmesi söz konusu değildir¹⁷⁹.

b. Ehliyetli Olma Koşulu

TMK. m. 8, her insanın hak ehliyetinin bulunduğunu ifade etmektedir. Fakat hak ehliyetine sahip olmak için kişinin tam ve sağ olarak doğmuş olması gerekmektedir. Hak ehliyeti doğumla başlayıp, ölümlle sona erdiğinden henüz doğmamış bir kimse adına evlât edinme başvurusu yapılamaz. Bunun yanında, ölmüş kimseler adına mirasçılar tarafından evlât edinme başvurusunda bulunulması mümkün değildir¹⁸⁰.

Evlât edinme, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir. Bu nedenle bir kimsenin evlât edinebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması şarttır. Evlât edinme işleminde kişinin ayırt etme gücüne sahip olması, evlâtlık ilişkisinin mahiyetini kavrama ve çocukla arasındaki tüm ilişkileri sağlıklı şekilde devam ettirecek akli yeteneğe sahip olmayı ifade etmektedir¹⁸¹.

Evlât edinmek isteyen kişi tam ehliyetli ise, kimsenin yardımına ihtiyaç duymaksızın kendi rızası ile evlât edinebilir. Ayırt etme gücüne sahip olup, haklarında kısıtlama kararı verilmemiş olan kimseler evlât edinme hakkına sahiptir.

TMK. m. 429 hükmünde, kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyeti sınırlandırılarak kendisine yasal danışman atanan kimselerin, yasal danışmanlarının izni olmaksızın yapamayacağı işlemler sıralanmıştır. Bu sayılanlar içinde, evlât edinme işlemi bulunmamaktadır. Bu nedenle kendisine yasal danışman atanmış olan sınırlı ehliyetlilerin, yasal danışmanlarının iznine tabi olmaksızın evlât edinmesi mümkündür¹⁸².

TMK. m. 463 hükmünde, vesayet altında bulunan kişinin evlât edinmesi için vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da izni gerektiği

¹⁷⁹ Ruhi, s. 23.

¹⁸⁰ Zevkliler/Ertay/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 71; İnan, 113.

¹⁸¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 154; Dural/Öğüz/Gümü, s.320.

¹⁸² Koçoğlu, s. 248.

düzenlenmiştir. Hüküm gereğince, evlât edinmek isteyen kişi ayırt etme gücüne sahip kısıtlı ise, bu halde vasisinin rızası, vesayet makamının izni ve denetim makamının onayı ile birlikte evlât edinebilecektir. Ayrıca ayırt etme gücüne sahip kısıtlının evlât edinmeye ilişkin olarak kendi rızasının da alınması gerekmektedir¹⁸³. Bu husus, evlât edinmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğinde olması ve malvarlığına ilişkin bazı sonuçlar meydana getirmesinden kaynaklanmaktadır. Ayırt etme gücüne sahip kısıtlı, vesayet altında değil de, velayet altında bulunuyor ise, bu durumda yalnızca ana ve babasının evlât edinme hususundaki izni yeterli olacaktır¹⁸⁴.

Sınırlı ehliyetsizler grubuna dâhil olan ayırt etme gücüne sahip küçükler için ise, evlât edinme için kanunda öngörülen yaş koşulu sağlanmadığından, bu kişilerin de evlât edinmesi mümkün değildir.

Evlât edinmek isteyen kişinin tam ehliyetsiz olması halinde ise, evlât edinme işlemi yasal temsilcinin rızasıyla dahi gerçekleştirilemez. Ayırt etme gücü bulunmayan kimseler, yalnızca evlât edinilebilirler. Evlât edinecek kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı hususunda tereddüt bulunması halinde, doktor raporu alınması ve bu doğrultuda gerekli tespitin yapılması gerekmektedir¹⁸⁵.

Evlât edinmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması, vekil aracılığıyla evlât edinme davasının açılmasına engel olmamakla birlikte, vekil tarafından bu davanın açılabilmesi için vekâletnamede özel yetki bulunması gerekmektedir¹⁸⁶.

Evlât edinme başvurusundan sonra evlât edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği sürece evlât edinmeye engel teşkil etmemektedir (TMK. m. 315/II).

c. Otuz Yaşını Doldurmuş Olma Koşulu

Evlât edinme işleminin gerçekleştirilebilmesi için, evlât edinmek isteyen kişinin otuz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir (TMK. m. 306-307). Dolayısıyla henüz otuz yaşını doldurmamış kimselerin evlât edinmesi mümkün değildir.

¹⁸³ Ruhi, s. 58.

¹⁸⁴ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 154.

¹⁸⁵ Aydoğdu, s. 288-289.

¹⁸⁶ Ömer Uğur Gençcan, “Evlât Edinmeye İzin Davaları”, *Adalet Dergisi*, Sayı VI, Ocak 2001, s. 3/5 (<http://www.yayin.adalet.gov.tr>); Yargıtay 2.HD., T. 17.3.2004, E. 2004/2243, K. 2004/3324 (www.kazanci.com.tr).

743 eski Medeni Kanun'un ilk halinde, bir kimsenin evlât edinebilmesi için aranan yaş sınırı kırk iken, 1983 yılında 2846 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra yaş sınırı otuz beş olarak belirlenmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ise, otuz yaşın evlât edinme için gerekli olgunluğu sağladığı gerekçesiyle, otuz beş olan yaş sınırını otuza indirmiştir¹⁸⁷. Çocuk sevgisinin genç yaşlarda hissedilmeye başlanan bir olgu olması ve bunun yanında ülkemizde bakıma, korunmaya ve sevgiye muhtaç milyonlarca çocuğun bulunduğu dikkate alındığından, toplumsal bir ihtiyacın karşılanmasına hizmet eden bu değişiklik, yerinde bir düzenleme olmuştur.

Evlât edinme davalarında hâkim, kişinin otuz yaşını doldurmuş olup olmadığı hususunu resen araştırmak zorundadır. Evlât edinmek isteyen kişinin yaşı, yargılamanın her aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır.

Kanun koyucu, evlât edinecek kişi için azami bir yaş sınırı belirlememiştir. Dolayısıyla, asgari evlât edinme yaşını doldurmuş olan bir kimse, kaç yaşında olursa olsun evlât edinebilecektir.

d. Evlât Edinecek Kişinin Evlât Edinilecek Küçükten En Az On Sekiz Yaş Büyük Olması Koşulu

Kanun koyucu tarafından, evlât edinenin çocuk sevgisi ihtiyacını karşılaması, evlât edinilecek küçüğün ise bir aile ortamına kavuşması yanında gerçekleşebilecek suiistimallerin önüne geçmek amacıyla evlât edinme hususunda taraflar arasında asgari bir yaş farkına yer verilmiş ve bu yaş farkı on sekiz olarak düzenlenmiştir¹⁸⁸.

Evlât edinenin evlât edinilecek küçükten en az on sekiz yaş büyük olma koşulu, “evlât edinme doğayı taklit eder” ilkesinin bir sonucu olmakla beraber, bu koşulun getirilmesinin bir diğer amacı da, evlât edinen ve küçük arasındaki ilişkinin gerçek ana-baba çocuk ilişkisine benzetilmeye çalışılmasıdır¹⁸⁹.

Evlât edinilecek küçük ile evlât edinen arasında on sekiz yaş farkının aranması hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre¹⁹⁰; kanun koyucu tarafından belirlenen on sekiz yaş farkı azaltılmalı ve İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi on altı veya on yedi olarak değiştirilmesi daha uygun

¹⁸⁷ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 167.

¹⁸⁸ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 459.

¹⁸⁹ Ayan, s. 26; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 316.

¹⁹⁰ Bkz. Ruhi, s. 32; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 159; Işık, 74; Kaya, s. 38.

olacaktır. Bu görüş; Türk hukukunda olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeplerle hâkim tarafından on altı yaşını doldurmuş olan bir kadının evlenmesine izin verilmesi ve akabinde bir çocuğun dünyaya gelmesi halinde, çocuk ile anası arasında on sekizden daha az bir yaş farkının söz konusu olabileceğini, bu nedenle de evlât edinmenin tarafları arasındaki yaş farkının azaltılması konusunda hâkimin takdir yetkisine sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Bir diğer görüşe göre¹⁹¹ ise; evlât edinmede taraflar arasında on sekiz yaş bulunmasına ilişkin kanun hükmü yerinde bir düzenleme olup, bu yaş farkının zorunlu olarak aranması gerekmektedir.

Yargıtay'a göre de, yaş farkına ilişkin hükmün emredici niteliği karşısında, yaş farkından vazgeçilmesi mümkün değildir¹⁹². Aynı doğrultuda bir başka kararda¹⁹³, kanunda öngörülen yaş farkı koşulunun sağlanmadığı gerekçesiyle evlât edinme davasının reddine karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kanaatimce, evlât edinme kurumunun nihai amacının evlât edinen ve evlât edinilecek küçük arasında gerçeğe yakın nitelikte bir soybağı ilişkisi kurmak olduğu düşünüldüğünde, yaş farkına ilişkin düzenlemenin diğer hükümlerle uyumlu olarak düzenlenmesi ve bu hususta hâkime takdir yetkisi tanınması gerekmektedir.

Küçüğün evli bir çift tarafından evlât edinilmesi durumunda, on sekiz yaş farkının, yaşı küçük olan eşin yaşı esas alınarak tespit edilmesi gerekmektedir¹⁹⁴. Bu doğrultuda, evlât edinecek evli eşlerin her ikisinin de küçükle arasında on sekiz yaş farkı bulunması gerektiği söylenebilir.

Kanun koyucu tarafından evlât edinecek kişi ile küçük arasında olması gereken asgari yaş sınırını düzenlemiş, azami yaş farkına ilişkin ise herhangi bir düzenleme yapılmamıştır¹⁹⁵. Bunun yanında, Evlât Edinme Yönergesinin 13/1-c maddesine göre; evlât edinilecek çocuk ile evlât edinecek kişi arasında en fazla kırk yaş farkının bulunması gerekmektedir. Bu düzenleme, yasal nitelikte değil idari niteliğe sahip bir düzenlemedir. İdarenin kanuni bir dayanağı bulunmayan ve

¹⁹¹ Bkz. Aydoğdu, s. 337.

¹⁹² Yargıtay 2.HD., T. 26.01.2012, E. 2010/15099, K. 2012/1412 (www.kazanci.com.tr); Aynı doğrultuda Yargıtay 18.HD., T. 20.5.2013, E. 2013/6743, K. 2013/8483 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹³ Yargıtay 18.HD., T. 5.5.2015, E. 2014/19324, K. 2015/7582 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹⁴ "Evlât edinilen Sevim'in evlât edinen Hatice'den daha büyük olduğu ve bu nedenle Medeni Kanunun 308. maddesindeki şartın gerçekleşmediği gözetilmeksizin davanın reddi yerine kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur." Yargıtay 2.HD., T. 21.3.2006, E. 2005/19285, K. 2006/3858 (www.kazanci.com.tr); Aynı doğrultuda YHGK T. 15.11.2006, E. 2006/2-704, K. 2006/724 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 321.

kişilerin evlât edinme hakkını kısıtlayan bu düzenlemesi normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil etmektedir¹⁹⁶.

Kanunda yaşa ilişkin öngörülen tüm koşullar emredici niteliktedir. Bu nedenle, tarafların kendi aralarında anlaşarak aksi yönde bir karar alması mümkün değildir.

e. Evlât Edinenin Diğer Çocuklarının Yararlarının Hakkaniyete Aykırı Biçimde Zedelenmemesi Koşulu

TMK. m. 305/II hükmünde yer alan, evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesine ilişkin düzenleme, küçüklerin evlât edinilmesinde evlât edinenin altsoyunun bulunmaması şartını ortadan kaldırmış ve altsoyu olan kimselerin evlât edinebilmesine imkân sağlamıştır. Bu doğrultuda bir kişinin altsoyunun bulunması, o kişinin evlât edinmesine engel teşkil etmemektedir¹⁹⁷.

Evlât edinmek isteyen kişinin altsoyunun bulunması halinde dahi evlât edinebilmesine imkân sağlayan bu düzenleme, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi'nin, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için bir aile ortamında yetiştirilmesi amacına uygun şekilde yerinde bir düzenleme olarak kabul edilmektedir¹⁹⁸.

Kanun koyucu, evlât edinilecek çocuk kadar evlât edinen kişinin çocuklarının da yararı gözetilmesi gerektiği düşüncesiyle bu düzenlemeye bir sınırlama getirmiştir. Buna göre, evlât edinme işlemi küçüğün yararına olmakla beraber aynı zamanda evlât edinenin diğer çocuklarının yararları hakkaniyete aykırı olacak şekilde zedelenmemelidir. Kanun ifadesinde, evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarından söz edildiğinden, evlât edinenin çocukları yaşıyor olmalı ya da başkasına daha önce evlâtlık olarak verilmemiş olmalıdır. Dolayısıyla çocuğu olmayan ancak torunu olan

¹⁹⁶ Ruhi, s. 28, dn. 34.

¹⁹⁷ Helvacı/Erlüle, s. 210.

¹⁹⁸ Aytaç, s. 35.

yani çocuğu dışında altsoyu bulunan kişilerin evlât edinmesinde, altsoyun yararı göz önünde bulundurulmayacaktır¹⁹⁹.

Miras hukukuna ilişkin kanun hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, altsoyu bulunan kişilerin bir küçüğü evlât edinmeleri sonucunda, mevcut çocuklarının maddi ve manevi her türlü yararlarının zedelenmemesi söz konusu değildir. Bu doğrultuda, evlât edinecek kişilerin mevcut çocuklarının yasal hakkı olan miras hisselerinin, evlât edinme işlemi sonrasında azalacağı açıkça ortadadır. Dolayısıyla hâkim, evlât edinmenin miras hukukuna ilişkin bu sonucu dışında kalan unsurları değerlendirecek ve evlât edinme başvurusunun diğer çocuklar bakımından hayat kalitelerinin sarsılıp sarsılmadığını tespit edecektir²⁰⁰.

Evlât edinecek kişinin kendi çocuklarının bakım ve eğitim ihtiyacını karşılayamayacak durumda olması halinde diğer çocukların yararlarının hakkaniyete aykırı şekilde yararlarının zedelendiği kabul edilerek, bu kişinin evlât edinme başvurusu hâkim tarafından reddedilmelidir²⁰¹. Aynı şekilde, evlât edinecek kişinin yoğun olması nedeniyle kendi çocuklarına vakit ayıramaması halinde de evlât edinmeye karar verilmemesi gerekmektedir.

f. Evlât Edinen ile Evlât Edinilecek Küçük Arasındaki Yakınlık İlişkisi

Evlât edinme, evlât edinilecek küçük ve evlât edinen arasında hukuken ebeveyn-çocuk ilişkisi bulunmamasını zorunlu kılmaktadır. Buna göre, kişinin kendisine hukuken soybağı ile bağlanmış bir çocuğu evlât edinebilmesi mümkün değildir.

Evlât edinmeye ilişkin kanun hükümleri doğrultusunda, evlât edinecek kişinin birden çok kişiyi evlât edinmesinde yasal anlamda hiçbir engel bulunmamaktadır. şöyle ki; evlât edinmek isteyen kişi, aynı anda veya farklı zamanlarda bir veya birkaç kişiyi evlât edinebilmektedir. Bunun yanında bir kişinin, torununu, torununun çocuğu gibi altsoy kan hısımlarını ya da kardeşi, yeğeni veya onların çocukları gibi yansoy hısımlarını, hatta evlât edindiği kişinin çocuğunu dahi evlât edinmesi de

¹⁹⁹ Aydoğdu, s. 342.

²⁰⁰ Balkar, s. 249; Akyüz, s. 169.

²⁰¹ Helvacı/Erlüle, s. 211; "...davacı Mehmet Köse'nin torunu Emine Köse'yi sosyal güvencesinden yararlanabilmesi, özel eğitim giderlerinin karşılanabilmesi ve tedavi masraflarının da kuruma yükletilmesi amacıyla evlât edinmek istediği anlaşılmaktadır. Evlât edinmenin amacı gerçekleşmemiştir." Yargıtay 2.HD., T. 12.10.2006, E. 2006/11528, K. 2006/13789 (www.kazanci.com.tr).

mümkündür²⁰². Fakat burada da çocuğun üstün yararı ilkesi gözetilmeli ve bu doğrultuda küçüğün evlât edinilmesi veya edinilmemesine karar verilmelidir.

Tüm bunların dışında bir kimse, kendi çocuğunu evlât edinmeyeceği gibi²⁰³, boşanmış olduğu eski eşini evlât edinemez. Yargıtay da eski eşin evlât edinilmesi hususunda aynı görüşte²⁰⁴ olup, bu nitelikte bir durum evlât edinme kurumunun bünyesi ile bağdaşmayacağı gerekçesiyle, boşanmış olan kişinin eski eşini evlât edinmesi mümkün değildir.

2. Birlikte Evlât Edinme

a. Eşlerin Birlikte Evlât Edinme Zorunluluğu

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile birlikte, 743 sayılı Medeni Kanun'da bulunmayan bir yenilik daha getirilmiştir²⁰⁵. Bu düzenlemeye göre; eşler, ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar ise birlikte evlât edinemezler (TMK. m. 306/I). İlgili hükümden, eş olmayanların birlikte evlât edinmemesi yanında, eşlerden birinin tek başına evlât edinmeyeceği anlamı çıkarılmaktadır²⁰⁶.

Kanun hükmü uyarınca, birlikte evlât edinebilme hakkı yalnızca eşlere tanınmış olduğundan, evlilik dışı birlikte hayat süren ayrı veya aynı cinsten kişiler, kardeşler ya da iki arkadaş birlikte evlât edinmeyeceği gibi, nişanlı olan çiftlerin de, gelecekte evleneceklerini ileri sürerek evlât edinmeleri mümkün değildir²⁰⁷.

Birlikte evlât edinebilmenin mümkün olabilmesi için, evlât edinme başvurusunun yapıldığı anda evlilik ilişkisinin kurulmuş olması ve eşlerin birlikte başvurması gerekmektedir. Küçüğün bir yıl süre boyunca bakım ve eğitiminin

²⁰² Baygın, Soybağı Hukuku, s. 156; Velidedeoğlu, s. 348; Ruhi, s. 30; Yargıtay 2.HD., T. 6.12.2012, E. 2011/17067, K. 2012/29412 (www.kazanci.com.tr).

²⁰³ "...davacıların nüfus kaydına göre çocukları görünen küçük D.'ı evlât edinmelerine karar verilmesi usul ve yasaya uygun bulunmamıştır." Yargıtay 2.HD., T. 24.12.2012, E. 2011/21915, K. 2012/31320 (www.kazanci.com.tr).

²⁰⁴ "...boşanan eşlerden birinin ötekini evlât edinmesini mümkün görmek, gerçeklere ve toplumun değer yargılarına ters düşer." Yargıtay 2.HD., T. 27.3.1984, E. 1984/2840, K. 1984/4942 (www.kazanci.com.tr).

²⁰⁵ 743 sayılı Medeni Kanun döneminde, eşlere birlikte evlât edinme hakkı tanınmış, fakat bu yönde bir zorunluluk getirilmemişti. Eşlerden her biri, diğerinin rızasını almış olması şartıyla dilediği bir küçüğü veya ergin kişiyi evlât edinebilme imkânı sahipti (743 sayılı Medeni Kanun m. 255). Yeni Medeni Kanun'da ise bu durum bir hak olmasının yanında aynı zamanda bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir.

²⁰⁶ Veysel, Başpınar, "Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz", *AÜHFĐ*, Cilt LII, Sayı 3, Yıl 2003, s. 96.

²⁰⁷ Akıntürk/Ateş, s.373; Şıpka, s. 309.

sağlanmış olması koşulunda ise, evlilik birliğinin kurulmuş olması şartı aranmamaktadır. Bu noktada, evlât edinecek kişilerin her ikisinin de bir yıl süre zarfında küçüğün bakım ve eğitimine katılmış olmaları yeterli kabul edilmektedir²⁰⁸.

Evlât edinme başvurusu yapıldıktan sonra, eşlerden birinin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde, evlât edinmenin diğer koşulları bundan etkilenmediği sürece evlât edinme kararı verilebilecektir (TMK. m. 315/II). İlgili hüküm, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin kısımda düzenlemiş olmasına rağmen, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanacağını öngören TMK. m. 313/III hükmü doğrultusunda, eşlerin ancak birlikte evlât edinebileceğini düzenleyen bu hüküm, ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde de geçerli olacaktır.

b. Eşlerin Birlikte Evlât Edinmesinin Koşulları

Evlât edinmek isteyen eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir (TMK. m. 306/II). Kanun hükmü gereğince eşlerin birlikte evlât edinebilmeleri için gereken koşullar, birbirine alternatif olarak düzenlenmiştir. Buna göre evli kişilerin evlât edininip edinemeyecekleri hususu, evlilik sürelerine ya da yaşlarına bakılması suretiyle tespit edilecektir. İlgili hüküm doğrultusunda, koşullardan yalnızca birinin gerçekleşmesi halinde de eşlerin birlikte evlât edinmeleri mümkündür.

aa. Eşlerin Evlilik Süresi

Eşlerin birlikte evlât edinmesinde aranılan alternatif koşullardan biri, eşlerin en az beş yıldan beri evli olmalarına ilişkindir. Kanun koyucu, evliliklerinde beş yılı dolduran eşlerin, evlât edinme bakımından yeterli düzeyde olgunluğa ulaştıklarını kabul etmiştir. Kanunda beş yıl olarak belirlenen bu sürede, evliliğin sağlam temellere dayanıp dayanmadığı anlaşılacak ve bu süreç sonunda eşlerin birlikte evlât edinmesinin küçüğün yararına olup olmadığı çok daha kolay tespit edilecektir²⁰⁹.

²⁰⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 318; Belen, s. 23.

²⁰⁹ Aydoğdu, s. 300.

İlgili hükmün bir diğer amacı da, evliliği beş yıldan beri devam eden fakat çocuk sahibi olamamış evli çiftlerin çocuk sahibi olma hayallerinin gerçekleştirilmesi ve daha fazla bekletilmelerinin önüne geçilmek istenmesidir²¹⁰.

Evlât edinmek isteyen ve beş yıldan beri evli olan eşlerin belirli bir yaşı doldurmuş olması gerekmemekle birlikte; on yedi yaşlarını doldurarak yasal temsilcilerinin izni ile evlenmişse, yirmi iki yaşlarını doldurduktan sonra bir küçüğü birlikte evlât edinebileceklerdir²¹¹.

Eşler beş yıldan beri evli olmakla birlikte, evlilikleri boşanma ile kesinti uğramışsa, bu durumda kanunda aranan beş yıllık sürenin başlangıcı her kesinti sonrası başa alınarak yeniden hesaplanmalıdır. Birden çok sayıda yapılan evliliklerde ise, bu evliliklerin her birinin süresinin toplanması mümkün değildir. Söz konusu sürenin, yapılan her evliliğe göre ayrı ayrı hesaplanması gerekmektedir²¹².

Mahkeme kararı ile ayrılmalarına karar verilen ya da kendi rızaları ile ayrı yaşayan eşler, sahip oldukları bu sıfatı halen taşımaya devam etmektedir. Dolayısıyla eşler hakkında ayrılık kararı verilmiş olması ya da eşlerin kendi rızaları ile ayrı yaşıyor olmaları, evlât edinmeye engel teşkil etmemektedir. Bununla birlikte, evlilik birliği tamamen bozulmuş bir aileye, o ailenin bir ferdi olarak katılmanın, küçüğün zararına olacağı açıkça anlaşılırsa, bu durumda evlât edinme davasının reddine karar verilmelidir²¹³.

ba. Eşlerin Yaşı

Eşlerin birlikte evlât edinilebilmeleri için aranılan alternatif koşullardan bir diğeri ise, eşlerin her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş olmalarıdır. Evlât edinmek isteyen eşler, beş yıldan beri evli olmasalar bile, otuz yaşını doldurmuş olmaları halinde birlikte evlât edinebileceklerdir (TMK. m. 306/II).

Kanunda öngörülen otuz yaşını doldurmuş olma veya evliliğin en az beş yıldan beri devam ediyor olması koşulları, küçüğün bir yıl boyunca bakılmış ve eğitilmiş olması koşulundan bağımsızdır. Bu nedenle, bir yıllık bakım süresi, beş yıllık evlilik süresinden ya da eşlerin otuz yaşını doldurmuş olmasından önce

²¹⁰ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 162.

²¹¹ Akıntürk/Ateş, s. 373.

²¹² Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 28.

²¹³ Işık, s. 61-62.

tamamlanabilir. Bu noktada önemli olan husus, evlât edinme başvurusu sırasında aranan tüm koşulların sağlanmış olmasıdır²¹⁴.

Kanun koyucu tarafından, eşlerin birlikte evlât edinmesi bakımından aranan yaş koşulu ile birlikte evlilik süresi tamamen göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla otuz yaşını doldurmuş olan eşler, bir yıllık bakım ve eğitim koşulunu sağladıktan sonra evlât edinebilecektir.

3. Tek Başına Evlât Edinme

a. Evli Olan Kişinin Tek Başına Evlât Edinmesi

TMK. m. 307/II hükmünde, eşlerin ancak birlikte evlât edinebilecekleri kuralına iki istisna getirilmiştir. Buna göre; otuz yaşını dolduran eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilecektir. Bu istisnalar dışında, evli olan kişilerin tek başına evlât edinmesi mümkün değildir. Yargıtay da aynı görüştedir²¹⁵.

aa. Diğer Eşin Çocuğunu Evlât Edinme

Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu yani üvey çocuğu evlât edinebilir (TMK. m. 306/III). Bu durum, eşlerin birlikte evlât edinmesi zorunluluğunun istisnalarından birini oluşturmaktadır.

Hükümde belirtilen iki yıldan beri evli veya otuz yaşını doldurmuş olma koşulları birbirine alternatif olarak öngörülmüştür. Dolayısıyla, eşlerden biri iki yıldan beri evli olmaları kaydıyla, yaş koşulu aranmaksızın, diğer eşin çocuğunu evlât edinebilecektir. Yargıtay kararlarında da bu durum teyit edilmektedir²¹⁶.

²¹⁴ Aydoğdu, s. 301.

²¹⁵ Yargıtay 2.HD., T. 29.3.2006, E. 2005/19713, K. 2006/4349 (www.kazanci.com.tr).

²¹⁶ “Dosyadaki bilgi belgelerden; davacıların, davalıların evlilik birliğinde doğan çocukları küçük evlât edinmek istediği, küçüğün anne ve babasının kimliğinin belli olduğu, davalı baba ve annenin 08/09/2015 tarihli duruşmada davayı kabul ettiği anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen kanuni düzenlemelere göre davacı 1968 doğumlu...le davacı 1973 doğumlu 30 yaşından büyük olup 12.05.2001 tarihinden bu yana evli ve bir aylık iken evlât edinmek üzere küçüğü yanlarına aldıkları ve bir yıldır baktıkları, davalı anne ve baba tarafından duruşmada evlât edinmeye rızaları bildirilmiş ise de, yapılan kolluk araştırmasında, davacıların durumunun evlada bakabilir düzeyde olduğu tespit

Evlât edinmek isteyen eşlerin, başka bir çocuğu evlât edinmesinde kanunda aranan evlilik süresi beş yıl iken, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesi durumunda eşlerin iki yıldan beri evli olmaları yeterli sayılmaktadır. Kanun koyucu evli kişilerin üvey çocuklarını evlât edinmesi halinde, büyük bir kolaylık sağlama yoluna giderek bu süreyi iki yıl olarak belirlemiş, fakat bu düzenlemenin ortaya çıkarabileceği sakıncaları göz ardı etmiştir. İlgili düzenlemenin her ne kadar üvey çocuklu ailelerde bütünleşmeyi kolaylaştırma amacına yönelik olduğu düşünülse de²¹⁷; eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesi konusunda evlilik süresi ve yaş koşulundan ödün verildiği açıkça ortadadır.

Eşler evlilik birliği kurmuş olmanın verdiği heyecan ve mutluluğun etkisiyle ve özellikle diğer tarafı memnun etme düşüncesiyle diğer eşin çocuğunu evlât edinmektedir. Fakat söz konusu evliliğinin boşanma ile sonuçlanması durumunda, evlilik birliği sona ererken evlât edinme ilişkisi geçerli kalmaya devam etmektedir²¹⁸.

Evlât edinme kurumunun amacına tamamen ters düşen bu durumun önüne geçilebilmesi için, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlât edinmesinde, çok daha köklü bir temele dayanan ve bu doğrultuda en az beş yıldır devam eden bir evliliğin bulunması gerekmektedir. Kanaatimce, en az iki yıldan beri evli olma koşulunun alternatifini olan otuz yaş koşulu, evlilik süresi koşuluyla beraber aranan ek bir koşul niteliğinde düzenlenmeli ya da tamamen kaldırılarak, iki yıl olan evlilik süresi beş yıl olacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Eşlerden birinin diğer eşin çocuğunu evlât edinmesinde, bir yıllık bakım ve eğitim koşulunun aranıp aranmayacağı konusunda kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bir görüşe göre²¹⁹; çocuğun bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşulunun, evlilik süresinden ve evlât edinmenin yaşından tamamen bağımsız olarak gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, yeni evli olan eşlerden birinin diğerini evlât edinmek istemesi durumunda, bir yıllık bakım ve eğitim süresinin evlilik öncesinde ya da evlilik sonrasında yerine getirilmesi gerekmektedir.

edilmiştir. Tüm bu olgulara rağmen ve kararın gerekçesinde davanın reddini gerektiren nedenlerin tek tek ve anlaşılır biçimde açıklanması suretiyle hüküm kurulması gerektiği dikkate alınmadan, mahkemece davanın reddi nedenleri de gerekçede gösterilmeden, davacıların evlât edinmeye dair hükümleri taşımadığı gerekçesi ile davanın reddi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 8.HD., T. 6.7.2017, E. 2017/6253, K. 2017/10026 (www.kazanci.com.tr).

²¹⁷ Bkz. Akıntürk/Ateş, s. 374; Aydoğdu, s. 303.

²¹⁸ Serozan, s. 227.

²¹⁹ Bkz. Balkar, 248; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 164; Ruhi, s. 27; Işık, s. 66.

Diğer bir görüş ise, üvey çocukların evlât edinilmesinde bu şekilde bir bakım süresinin olmaması gerektiğini, evliliğin belirli bir süre devam etmesi sırasında zaten birlikte yaşayan eşler ve çocuk için bu koşulun gerçekleşmiş sayılması gerektiğini savunmaktadır²²⁰.

Kanaatimce, evlât edinilecek küçük ile evlât edinen arasında gerçeğe yakın bir ilişki kurulabilmesi adına, taraflar arasındaki evlilik her ne kadar iki yıldan beri devam ediyor olsa bile, diğer eşin çocuğunu evlât edinmek isteyen eş, bir yıl boyunca onun eğitimi ve her türlü bakım ihtiyacı ile ilgilenmelidir. Aksi takdirde evlât edinme kararı verilmesi çocuğun üstün yararı ilkesine uygun düşmeyecektir.

Üvey çocukların evlât edinilmesinde, velayet hakkına ilişkin olarak bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. TMK. m. 314/I hükmüne göre; ana ve babaya ait olan bütün haklar ve yükümlülükler evlât edinme işlemi ile birlikte evlât edinene geçecektir. Dolayısıyla üvey çocuğun evlât edinilmesi durumunda da, çocuğun velayeti evlât edinen eşe geçecek ve çocuğun öz ana babasının velayet hakkı zorunlu olarak sona erecektir. Kanunda bu noktada yapılmış herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir. Bu sorunun ortaya çıkmasını engellemek için, İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi, yapılacak kanuni düzenleme ile velayet hakkının evlât edinene birlikte öz ana babaya da tanınması gerekmektedir²²¹.

Yargıtay, eşlerden birinin evlât edindiği çocuğun diğer eş tarafından evlât edinilmesi durumunda, TMK. m. 306/III hükmünün uygulanamayacağı görüşündedir²²².

ba. Birlikte Evlât Edinmenin Mümkün Olmaması

Eşlerin birlikte evlât edinmesi zorunluluğunun istisnalarından bir diğeri TMK. m.307/II hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre; otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süredir eşinden ayrı yaşamakta olması sebebiyle birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir. Kanunda sözü edilen durumlarda diğer eşin evlât edinmeye ilişkin yasal hakkının engellenmesi, kanunun

²²⁰ Bkz. Şıpka, s. 310.

²²¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 164.

²²² Yargıtay 2.HD., T. 27.10.2005, E. 11894/ K. 15014 (Baygın, Soybağı Hukuku, s. 163, dn. 93).

hak ehliyeti konusunda koyduğu eşitlik ve genellik ilkelerine açıkça aykırılık teşkil edecektir²²³.

Kanunda belirtilen üç durumdan herhangi birinin gerçekleşmiş olması ve bu durumun ispat edilmesi yeterlidir. Fakat kanun ifadesinde de geçtiği gibi, evlât edinmek isteyen eşin mutlaka otuz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. İlgili hükümde evlât edinmek isteyen eşlerden birinin evlât edineceği çocuğun, diğer eşin çocuğu dışında herhangi bir çocuk olduğuna özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir²²⁴.

Evlât edinmek isteyen eşin dışında kalan eşin, sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olduğu ya da TMK. m. 405 hükmünde düzenlenen akıl hastalığı veya akıl zayıflığı hallerinden birinin mevcut olup olmadığı, resmi sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmiş ve bu şekilde tespit edilmiş olmalıdır²²⁵. Bu durumda, evlât edinmek isteyen eş, diğer eşin rızası aranmaksızın tek başına bir çocuğu evlât edinebilecektir.

Eşlerden birinin iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmemesi durumunda, kanun hükmü uyarınca diğer eşin tek başına evlât edinmesine imkân sağlanmıştır. Evli olan bir kişinin tek başına evlât edinebilmesi için, eşinin iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmediği hususu her türlü delille ispatlanabilir. Bu hususta kanunda, ortadan kaybolan eş hakkında gaiplik kararı alınmış olması koşulu aranmamaktadır²²⁶.

Son olarak, evlât edinmek isteyen eşin, iki yılı aşkın bir süredir eşinden ayrı yaşamakta olduğunu mahkeme kararı ile ispat etmesi durumunda, tek başına evlât edinmesi mümkündür. Kanun koyucu burada eşlerin sadece fiili olarak ayrı yaşamasını değil, mahkeme kararına dayanan ayrı yaşamayı ölçüt almıştır²²⁷.

Evli eşlerin evlilik birliğinin korunmasına ilişkin tedbir niteliğinde ayrı yaşıyor olması da, ilgili hükmün uygulama alanı bulabilmesi için yeterli değildir. Bunun gibi, boşanma davasının reddine karar verilmesi sonrasında birlikte

²²³ AYTEKİN ATAAY, "Eşinin Evlât Edinmesine Onamını Bildirmesi Gereken Eşin Ayırt Gücünden Yoksunluğu", *İÜHFİM*, Cilt XXXVI, Sayı 1-4, 1973, s. 442.

²²⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 319.

²²⁵ IŞIK, s. 67.

²²⁶ BAYGIN, SOYBAĞI HUKUKU, s. 165; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 320.

²²⁷ KILIÇOĞLU, AİLE HUKUKU, s. 459.

yaşamayan ve üç yıllık sürenin doldurulması suretiyle boşanmayı planlayan evli eşler de, bu hükümden yararlanarak tek başına evlât edinemeyeceklerdir²²⁸.

Birlikte evlât edinmenin mümkün olmadığı hallerde, evli eşlerden birine tek başına evlât edinme hakkı verilmesinin asıl nedeni, hukuken devam etmesine rağmen, fiili olarak bitmiş evliliklerde, evlât edinilecek çocuğun bir aile ortamına kavuşma ihtiyacının karşılanmasıdır.

b. Evli Olmayan Kişinin Tek Başına Evlât Edinmesi

Evli olmayan kişilerin tek başına evlât edinebilmesi için, otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir (TMK. m. 307/I). İlgili hükümde belirtilmemiş olsa da, evli olmayan kişilerin tek başına evlât edinmesinde aranan diğer şartlar, evlât edinecek kişinin gerçek kişi niteliğinde olması, ehliyetli olması ve evlât edinilen küçük ile arasında on sekiz yaş fark bulunmasıdır.

Bir çocuk için ideal olan, anne babasının ve kardeşlerinin olduğu, sağlıklı, huzurlu ve sevgi içinde yaşamını sürdürdüğü bir aile ortamında yetiştirilmesidir. Bu anlamda, evli olmayan bir kimsenin tek başına evlât edinmesinin, evlât edinme kurumunun nihai amacı olan küçüğe gerçek bir aile ortamı sağlanması ihtiyacını, birlikte evlât edinmeye nazaran daha az karşıladığı söylenebilir. Fakat her somut olayın kendi özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Evlât edinme hususunda ölçüt alınması gereken asıl mesele, küçüğün evlât edinecek kişi veya kişilerin yanında huzurlu ve sağlıklı bir hayat sürüp süremeyeceğidir.

Tek başına evlât edinmek isteyen kişinin, evlât edinme başvurusu yapıldıktan sonra evlenmesi, kişinin tek başına evlât edinmesine engel teşkil etmemekle birlikte, diğer eşin rızasının alınmasına da gerek yoktur. Fakat bu durum evlât edinmenin temel ilkesi olan çocuğu üstün yararına ters düşüyorsa, bu durumda hâkim tarafından tek başına evlât edinmeye karar verilmemelidir²²⁹.

Evli olmayan kişilerin tek başına evlât edinmesinde, evlât edinecek kişinin öncesinde çocuk yetiştirmiş olup olmamasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

²²⁸ Kaya, s. 44.

²²⁹ Aydoğdu, s. 307.

Kanunda, evli olmayan kişilerin evlât edinmesi için gerekli koşullar belirlenmiş olup, bunlar dışında herhangi bir koşul gerekmemektedir²³⁰.

II. EVLÂT EDİNMENİN ŞEKLE VE USULE İLİŞKİN KOŞULLARI

A. EVLÂT EDİNMEYE ARACILIK YAPAN KURULUŞLARA BAŞVURU

TMK. m. 320/I hükmüne göre; küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılmakta, aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususlar ise tüzükle düzenlenmekteydi.

2.7.2018 tarih ve 700 sayılı KHK'nin 139. maddesiyle yapılan değişiklik sonrasında, ilgili maddenin birinci fıkrasında yer alan "Bakanlar Kurulunca" ibaresi "Cumhurbaşkanınca" ve ikinci fıkrasında yer alan "tüzükle" ibaresi ise, "Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle" şeklinde değiştirilmiştir. Dolayısıyla, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri ancak Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenebilecektir. Fakat bu hususta Cumhurbaşkanlığı tarafından yeni düzenlemeler yapılmaya kadar, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyeti, 700 sayılı KHK'den önce 25.2.2009 tarih ve 2009/14729 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konan, Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük²³¹ hükümlerine uygun olarak yürütülmeye devam edilecektir.

TMK. m. 320 hükmünün gerekçesinde de ifade edildiği üzere, ilgili hüküm ile küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetlerinin Devletin bizzat kendi kurumları aracılığıyla yerine getirilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle, gerçek veya tüzel özel hukuk kişileri tarafından bu aracılık faaliyetlerinin yürütülmesi mümkün değildir²³². Bu doğrultuda, bir kimse meslek haline getirmek suretiyle başka kimselerin çocuklarının evlâtlık olarak verilmesinde aracılık yapamayacaktır.

²³⁰ Aydoğdu, s. 308.

²³¹ 15.03.2009 tarih ve 27170 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²³² Ruhi s. 49.

Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük'ün evlât edinme koşullarını düzenleyen 4. maddesi, Medeni Kanun'da evlât edinmeye ilişkin öngörülen koşullara paralel nitelikte bir düzenlemedir.

Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük m. 3/I fıkrasına göre; evlât edinmede aracılık faaliyetlerinin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir. Ancak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 3.6.2011 tarih ve 633 sayılı KHK ile kapatılmıştır²³³. Dolayısıyla aracılık faaliyetlerinin yürütülmesinde tek resmi aracı kurum olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, bu husustaki tüm işlemleri yürütmektedir²³⁴. Ayrıca kurum, yetişkinlerin evlât edinilmesinde değil, yalnızca küçüklerin evlât edinilmesinde aracılık yapmaktadır.

Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük m. 3/II fıkrasına göre; ülkelerarası evlât edinme işlemlerinde, kurumun görevli birimi olan Merkezi Makam, bu işlemleri kabul eden veya menşe Devlet merkezi makamları arasında işbirliği yaparak yerine getirmektedir. İstismara elverişli bir kurum olan evlât edinmede çocukların her türlü kötü muameleden koruması, evlât edinilen çocukların alınıp satılması suretiyle evlât edinmenin ticari bir işe dönüştürülmesinin önüne geçilmesi ve evlât edinme işlemlerinin ülke genelinde belirlenen standartlara uygun şekilde yürütülmesini sağlamak için, hem ulusal evlât edinme hem de Lahey Sözleşmesi uyarınca yapılacak ülkelerarası evlât

²³³ SHÇEK, 3.6.2011 tarih ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 1. maddesiyle kapatılmıştır. SHÇEK'in çocuklara ilişkin görevleri 633 sayılı KHK'nin 8'inci maddesinin (i) bendiyle yeni kurulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Sonrasında 633 sayılı KHK'nin adı, 9.7.2018 tarih ve 30473 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 703 sayılı "Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" nin 3'üncü maddesinin (a) bendi ile "Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" olarak değiştirilmiştir. 703 sayılı KHK'nin 3/b ve Geçici 1'inci maddesiyle, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kapatılmış, yerine Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı kurulmuştur. 10.7.2018 tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 65. ve 67/b maddesi ile SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün çocuklara ilişkin görevleri bu bakanlığın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. 4.8.2018 tarih ve 30499 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında 15 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" ile, "Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı" nın adı "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir. Bu nedenle mevzuatta çocuklar bakımından, SHÇEK'e yapılan atıflar, bundan sonra Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne yapılmış sayılacaktır. (Koçoğlu, s. 243, dn. 7).

²³⁴ Koçoğlu, s. 242.

edinme işlemlerinde Merkezi Makam olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkilendirilmiştir²³⁵. Bu düzenlemede de, evlât edinme işleminin temeli olan çocuğun üstün yararı ilkesi göz önünde bulundurulmuştur.

Medeni Kanun'da evlât edinmeye aracılık yapan kuruluşlara başvuru zorunluluğunu düzenleyen bir hüküm mevcut değildir. Bu nedenle, her çocuğun evlât edinilmesinde aracı kuruma başvuru zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla, ana babasıyla ya da ikisinden biri ile birlikte yaşayan bir çocuğun, aracı kurumlara başvurulmaksızın evlât edinilmesi mümkündür²³⁶.

Evlât edinmek isteyen kişilerin, aracı kuruma başvuru usulünü düzenleyen madde gereğince; Türkiye'de yerleşim yeri bulunan vatandaşlar, yerleşim yerlerinde bulunan İl Müdürlüklerine, yerleşim yeri yurt dışında olan vatandaşlar ile yabancı ülke vatandaşları, kabul eden Devletin merkezi makamına, Türkiye'de bir yıldan fazla oturma izni almış yabancı ülke vatandaşları ise, Merkezi Makama gönderilmek üzere buldukları yerin İl Müdürlüklerine yazacakları bir dilekçe ile yazılı başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Eşlerin evlât edinmek istemesi halinde, her ikisinin yazılı başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvuranlara, evlât edinilecek küçüklerin özellikleri ile evlât edinmenin sosyal ve hukuki sonuçları hakkında sosyal çalışmacı tarafından gerekli bilgilendirme yapılır ve evlât edinme başvurusunda bulunan kişi veya aileler, evlât edinme işlemlerine ilişkin tüm yükümlülükleri kabul ve taahhüt ederler (Tüzük. m. 5).

Tüzük'te 4. maddede öngörülen evlât edinecek kişi veya ailelerden istenen belgelerin, başvuru tarihinden itibaren en geç iki ay içinde tamamlanıp kuruma sunulması gerekmele birlikte bu süre içerisinde tamamlanmayan başvurular yapılmamış sayılmaktadır. Başvuru sahipleri belgelerin tesliminden itibaren altı ay içinde yerleşim yerlerinde ziyaret edilerek sosyal inceleme başlatılmakta ve haklarında detaylı bir sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır. Sosyal inceleme raporu olumlu ise, evlât edinmek isteyen kişi veya aile ile kurum arasında çocuğun bir yıllık bakım ve eğitimi için geçici bakım sözleşmesi imzalanarak bir yerleştirme tutanağı düzenlenmekte ve sonrasında evlât edinilmek istenen çocuk, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın gözetim ve denetiminde, imza altına alınacak

²³⁵ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 194., Koçoğlu, s. 242.

²³⁶ Kaya, s. 52.

teslim tutanağı ile birlikte evlât edinecek olan kişi veya eşlere teslim edilmektedir (Tüzük. m. 17/I).

Evlât edinmek isteyen kişi veya eşlerden, evlât edinme koşullarını taşımadıkları tespit edilenlerin başvuruları, sosyal inceleme yapılmaksızın reddedilmektedir. Evlât edinme başvurusunun reddedilmesi, askıya alınması veya işlem den kaldırılmasına ilişkin işlemler başvuru sahiplerine yazılı olarak bildirilir²³⁷. Başvuru sahipleri, yazılı bildirim tarihinden itibaren on beş gün içinde İl Müdürlüğü'ne itiraz etme hakkına sahiptir. İtiraz komisyon tarafından görüşülerek en geç bir ay içinde kesin olarak karara bağlanır ve karar itiraz edene yazılı olarak bildirilir (Tüzük m. 8).

B. MAHKEMEYE BAŞVURU

743 sayılı Medeni Kanun döneminde evlât edinmenin şekle ve usule ilişkin koşulları arasında hâkimin izni ve noterlikten resmi senet düzenlenmesi gibi hususlar yer almakta iken (ÖMK. m. 256), 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu düzenlemesi ile birlikte bu şartlar ortadan kaldırılmış ve yerine mahkeme kararı şartı getirilmiştir.

TMK. m. 315/I hükmünde, evlâtlık ilişkisinin mahkeme kararıyla birlikte kurulacağı ifade edilmektedir. Bu doğrultuda söz konusu mahkeme kararının kurucu nitelikte olduğu açıkça ortadadır. Dolayısıyla, taraflar arasında yapılmış bir sözleşme ile mahkeme tarafından verilmiş bir evlât edinme kararı bulunmaksızın, hukuken geçerli bir evlât edinme ilişkisi kurulması mümkün değildir²³⁸.

Tüm bu nedenlerle, evlât edinme ilişkisinin kurulabilmesi için her şeyden önce evlât edinecek kişi veya kişiler tarafından yetkili ve görevli mahkemeye başvurulması gerekmektedir. Başvuru için kanunda özel olarak öngörülmüş bir şekil şartı yoktur. Evlât edinme talebine ilişkin başvurunun dilekçe ile yapılması yanında, bu dilekçenin HMK. m. 119 hükmünde belirtilen tüm unsurları taşıması gerekmektedir. Ayrıca, dilekçede evlât edinme isteği açık ve net bir şekilde yansıtılmalı ve evlât edinme sürecinin başlaması için yeterli düzeyde tüm bilgiler dilekçede yer almalıdır.

²³⁷ YHGK T. 5.5.2010, E. 2010/2-228, K. 2010/254 (www.kazanci.com.tr).

²³⁸ “Kastamonu 1. Noterliğince 13.03.2002 tarihinde düzenlenen evlât edinme sözleşmesi yok hükmündedir. Ortada, hukuken geçerli biçimde oluşmuş bir evlât edinme ilişkisi bulunmamaktadır.” Yargıtay 2.HD., T. 29.3.2005, E. 2005/2051, K. 2005/4999 (www.kazanci.com.tr).

Evlât edinme, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğinde olduğundan, evlât edinme talebine ilişkinin başvurunun, bizzat evlât edinmek isteyen kişi tarafından yapılması gerekmektedir. Bu nedenle ölmüş kişiler adına mirasçıları tarafından evlât edinme başvurusunda bulunulması mümkün değildir. Evli olan kişilerin birlikte evlât edinmek istemesi halinde ise, yapılacak başvurunun her iki eş tarafından birlikte yapılması gerekmektedir²³⁹.

Vekil aracılığıyla evlât edinme başvurusunda bulunulabilmesi, vekilin özel olarak yetkilendirilmesi suretiyle verilmiş vekâletname ile mümkündür²⁴⁰. Genel vekâletname ile yapılan evlât edinme başvurusu, sonradan evlât edinen tarafından icazet verilmedikçe herhangi bir hüküm ifade etmeyecektir²⁴¹.

Evlât edinme başvurusunda bulunan kişi veya eşler, mahkeme tarafından evlât edinme kararı verilinceye kadar bu başvurularını geri alma hakkına sahiptir. Yapılan başvuru geri alındığında, devam etmekte olan yargılama konusuz kalacağından sona erecektir²⁴². Fakat evlât edinme başvurusu yapılması sonrasında, evlât edinenin ölümü halinde mirasçıların bu başvuruyu geri alma hakkı bulunmamaktadır. Aynı doğrultuda, birlikte evlât edinme başvurusu yapan eşlerden birinin ölümü halinde sağ kalan eş, ölen eşin başvurusunu değil yalnızca kendi başvurusunu geri alma hakkına sahiptir. Bu durumda ölüm ile birlikte evlilik ilişkisi de sona ereceğinden, sağ kalan eş için tek başına evlât edinme kararı verilebilecektir²⁴³.

Evlât edinme başvurusu yapıldıktan sonra, evlât edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde, evlât edinmenin diğer koşulları bundan etkilenmediği sürece evlât edinme kararı verilebilecektir (TMK. m. 315/II). Buna göre, evlât edinme başvurusundan sonra meydana gelen değişiklikler, evlât edinme koşullarının ortadan kalkmasına sebep oluyor ise, bu durumda evlât edinme kararı verilemeyecektir. Örneğin, verilmiş olan rızanın geri alınması evlât edinme kararının verilmesine engel teşkil etmektedir.

²³⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 332.

²⁴⁰ Akyüz, s. 185; "Vekâletnamesinde evlât edinme hususunda yetkisi bulunmayan vekilin, müvekkili adına genel dava vekâletnamesiyle yaptığı evlât edinme başvurusu sonradan evlât edinen tarafından icazet verilmedikçe sonuç doğurmaz. Bu yönün gözetilmemesi doğru görülmemiştir." Yargıtay 2.HD., T. 28.9.2011, E. 2010/10772, K. 2011/14260 (www.kazanci.com.tr).

²⁴¹ Yargıtay 2.HD., T. 17.3.2004, E. 2004/2243, K. 2004/3324 (www.kazanci.com.tr).

²⁴² Aydoğdu, s. 440.

²⁴³ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 201.

Evlât edinenin evlât edinme başvurusundan sonra fakat evlât edinme kararı verilmesinden önce ölmesi veya ayırt etme gücünü kaybetmesi durumunda, evlât edinmek isteyen kişinin mirasçuları, evlâtlık veya yasal temsilcisi evlât edinme davasına devam etmek suretiyle evlât edinme kararını alabilecektir²⁴⁴.

Evlât edinme başvurusundan sonra, küçüğün ergin olması halinde ise, koşulların daha önceden yerine getirilmiş olması kaydıyla küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulanmaya devam edecektir (TMK. m. 315/III).

C. ARAŞTIRMA, DİNLEME VE GÖRÜŞ ALMA

Evlât edinme ilişkisinin kurulması, kanunda hukuk düzeninin yarattığı bir soybağı kurma yolu olarak ifade edildiğinden, bu karar toplumsal ve psikolojik açıdan yadsınamayacak nitelikte bir öneme sahiptir. Bu nedenle, evlât edinmeye karar verecek mahkeme tarafından oldukça kapsamlı ve detaylı bir araştırma yapılması ve bu araştırma sonucunda yapılacak sağlıklı bir değerlendirme ile nihai kararın oluşturulması gerekmektedir.

TMK. m. 316/I hükmünde; evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verileceği ifade edilmiştir.

İlgili hüküm doğrultusunda, evlât edinme başvurusunun üç aşamada inceleneceği söylenebilir. Bu aşamalardan ilkinin evlât edinmeye esas olan her türlü durum ve koşulların kapsamlı bir şekilde araştırılması; ikinci aşamayı somut olayda dinlenmesi gereken kişilerin ve özellikle evlât edinen ile ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın evlât edinilecek küçüğün dinlenmesi ve son aşamayı ise yine somut olayın gerektirdiği durumlarda uzman kişilerden görüş alınması oluşturmaktadır²⁴⁵. Yargıtay da aynı görüştedir²⁴⁶.

Evlât edinme davasına bakan hâkim, evlât edinmeye ilişkin ciddi ve kapsamlı bir araştırma yapmakla yükümlüdür. Kanun hükmü uyarınca, evlât edinmeye esas olan her türlü durum ve koşulların araştırılması gerektiğinden, öncelikle hangi durum

²⁴⁴ Ruhi, s. 45.

²⁴⁵ Aydoğdu, s. 449.

²⁴⁶ Yargıtay 2.HD., T. 8.11.2010, E. 2009/16480, K. 2010/18718 (www.kazanci.com.tr).

Hâkimin, tarafların bütün hayatını değiştirebilecek güce sahip önemde olan bu kararı vermeden önce, somut olayın koşulları gerektirdiğinde uzman görüşüne başvurması gerekmektedir²⁵¹. Bu durum, kanunda da açıkça ifade edilmektedir (TMK. m. 316/I). Evlât edinme konusunda görevli mahkeme olan Aile Mahkemeleri, psikolog, pedagog gibi alanında uzman kişilerin hâkime yardımcı olarak çalıştığı mahkemelerdir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 5 hükmünde, Aile Mahkemesi nezdinde bulunacak uzmanlar, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı olarak belirlenmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu uzmanlar birbirine alternatif nitelikte olmayıp, kanun gereğince adı geçen üç uzmanın da Aile Mahkemesi bünyesinde bulunması gerekmektedir²⁵².

Psikolog kişilerin, duygu ve düşüncelerini, davranışlarını, zekâ ve yeteneklerini anlamaya çalışarak, onların davranışlarının düzeltilmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunurken, pedagog ise çocuklarla özel olarak ilgilenip onların sosyal hayattaki problemleri ile yakından ilgilenmektedir. Bunların dışında kendisine sosyal hizmet uzmanı da denilen sosyal çalışmacı, bireylerin yaşantısıyla ilgili çalışma yaparak, meydana gelen zihinsel hastalıkların ve uyumsuzlukların, kişisel ve sosyal sorunların çözümlenmesi için tedavi uygulanmasını sağlamaktadır. Bu görevlilerin bulunmaması, iş durumlarının müsait olmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında hukuki veya fiili herhangi bir engel bulunması ya da Aile Mahkemesi tarafından farklı bir uzmanlık alanına ihtiyaç duyulması halinde diğer meslek mensuplarından da yardım alınması mümkündür²⁵³.

TMK. m. 316/II hükmünde, evlât edinme davasına bakan hâkime yol göstermesi açısından yapılacak araştırmanın içeriğinden söz edilmiştir. İlgili hükme göre, yapılacak araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu doğrultuda, evlât edinenin haysiyetsiz hayat sürme, alkol ya da kumar bağımlılığı gibi toplum tarafından hoş

²⁵¹ Yargıtay 8.HD., T. 18.3.2019, E. 2017/8763, K. 2019/2797 (www.kazanci.com.tr).

²⁵² Baran Çiftçi, "Aile Mahkemeleri Uzmanlarının Hukuki Niteliği ve Mesleki Uygulama Sorunları", *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 65, Sayı 3, 2007, s. 174.

²⁵³ Aziz Serkan Arslan, "Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü", *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 68, Sayı 1, 2010, s. 192.

karşılanmayacak ve yadırganacak nitelikte alışkanlıklarının bulunması veya küçüğün emeğini sömürmeyi ya da evlât edinme ile ucuz iş gücü temin etmeyi amaçlaması gibi durumlarda hâkim tarafından evlât edinmeye karar verilmeyecektir²⁵⁴.

TMK. m. 316/III hükmünde ise; evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşüncelerinin de değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁵⁵. Evlât edinenin altsoyunun dinlenmesi, evlât edinme ilişkisinin kurulması dolayısıyla evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenip zedelenmeyeceğinin tespiti açısından önemlidir²⁵⁶.

D. MAHKEME KARARI

Evlât edinme sürecinde, şekle ilişkin koşullardan en önemlisi, görevli ve yetkili mahkemenin evlât edinme hususunda karar vermiş olmasıdır. TMK. m. 315/I hükmü gereğince; evlât edinme kararı, evlât edinenin oturma yeri; birlikte evlât edinmede, eşlerden birinin oturma yeri mahkemesi tarafından verilmektedir.

Kanun hükmünde geçen “evlât edinme kararı” ifadesine göre, evlât edinme işlemi çekişmesiz yargılama şeklinde yapılan bir işlemdir²⁵⁷. Fakat evlât edinme davası uygulamada çekişmeli nitelikte yürütülen bir davadır. Bu davada, evlât edinmek isteyen kişi veya kişiler davacı sıfatıyla, evlât edinilmek istenen kişi ergin ise bizzat kendisi, velayet altında ise velisi, vesayet altında ise vasisi davalı sıfatı ile yer almaktadır²⁵⁸. Evlât edinilecek küçük, yargılama aşamasında taraf teşkil etmemektedir.

Yargıtay tarafından verilen bir kararda²⁵⁹, boşanma sonucu velayeti kendisine verilen küçüğün babasının davalı olarak gösterilmesini usul ve yasaya aykırı bulmuş, evlât edinmede küçüğün ana ve babasının rızasının gerektiğinden bahisle davanın

²⁵⁴ Ruhi, s. 47; Kaya, s. 56.

²⁵⁵ Madde gerekçesinde, evlât edinmenin şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle, hâkimin evlât edinenin kişisel durumu hakkında yeterli kanaate sahip olmak adına, evlât edinen ile evlât edinilen küçüğü birlikte dinleyeceği belirtilmektedir.

²⁵⁶ “Mahkemece, davacının nüfus aile kayıt örneği getirilmeden ve varsa altsoyu dinlenmeden, evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri değerlendirilmeden, evlât edinilenin yararlarını hakkaniyete aykırı bir biçimde zedeleyip zedelenmeyeceği konusunda yeterli araştırma yapılmadan bilirkişi raporu ve tanıkların beyanları ile yetinilerek eksik incelemeyle hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.” Yargıtay 2.HD., T. 15.3.2012, E. 2010/22581, K. 2012/5891 (www.kazanci.com.tr); Aynı doğrultuda Yargıtay 2.HD., T. 22.10.2008, E. 2007/13557, K. 2008/13834 (www.kazanci.com.tr).

²⁵⁷ Şıpka, s. 316.

²⁵⁸ Işık, s. 83.

²⁵⁹ Bkz. Yargıtay 2.HD., T. 8.3.2004, E. 2004/1977, K. 2004/2815 (www.kazanci.com.tr).

küçüğün babası yanında aynı zamanda annesine de yöneltmesi gerektiğinden bahisle yerel mahkeme tarafından verilen hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

Evlât edinilecek küçük; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarında kalan ve koruma altında bulunan bir çocuk ise bu durumda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne izafeten Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü davalı olarak gösterilmektedir²⁶⁰. Ayrıca bu dava, evlât edinilecek küçüğü temsil eden kayyım huzurunda görülüp karara bağlanacaktır.

Evlât edinme davalarında görevli mahkeme, kanunda açıkça belirtilmemektedir. 743 sayılı Medeni Kanun döneminde ise, evlât edinme sözleşmesi yapmadan önce, evlât edinen kimsenin ikametgâhının bulunduğu yer sulh hâkiminin izni alınması gerektiğinden, bu hususta özel görevli mahkeme Sulh Hukuk Mahkemeleriydi (743 sayılı Medeni Kanun m. 256/I). 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'ndan sonra ise Asliye Hukuk Mahkemeleri evlât edinmede görevli mahkeme olarak kabul edilmiştir. 18.01.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun gereğince, evlât edinme davalarında aile mahkemeleri bulunan yerlerde görevli mahkeme Aile Mahkemeleri, bu mahkemelerin bulunmaması halinde ise Asliye Hukuk Mahkemeleri görevli olacaktır²⁶¹. Görev, kamu düzenine ilişkin bir husus olduğundan yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi aynı zamanda hâkim tarafından resen dikkate alınacaktır.

Evlât edinme davalarında yetkili mahkeme ise, TMK. m. 315/I hükmünde açıkça belirtilmiştir. İlgili hükme göre, tek başına evlât edinmede evlât edinenin oturma yeri; birlikte evlât edinme durumunda ise eşlerden birinin oturma yeri mahkemesidir. Eşlerin oturma yerinin farklı olması halinde her ikisinin de oturma yeri mahkemesi yetkili kabul edilecektir.

Kanun koyucu, evlât edinmek isteyen kişi veya eşlere kolaylık sağlaması amacıyla, kişilerin yerleşim yeri mahkemelerini değil, oturdukları yer mahkemelerini bu hususta yetkili kılmıştır. Zira yerleşim yeri ve oturma yeri birbirinden tamamen

²⁶⁰ Akyüz, s. 185.

²⁶¹ Yargıtay 2.HD., T. 23.1.2012, E. 2010/15103, K. 2012/939 (www.kazanci.com.tr).

farklı nitelikte kavramlardır. Bu hususta ayırt edici olan ölçüt ise kişilerin sürekli kalma niyetinin varlığıdır²⁶². Yerleşim yeri, kişilerin yerleşme niyetiyle oturdukları yeri ifade etmekte iken, oturlan yer ise kişide herhangi bir yerleşme niyeti olmaksızın fiilen oturlan yeri karşılamaktadır²⁶³.

Evlât edinme davaları, basit yargılama usulüne tabi olmakla birlikte tanık dâhil her türlü delil ile ispatlanması mümkündür. Ayrıca evlât edinme davalarına ilişkin duruşmalar kural olarak aleni yapılmaktadır. Fakat görülmekte olan davanın durumu, duruşmaların gizli yapılmasını gerektiriyorsa, bu durumda hâkim duruşmanın gizli yapılmasına karar verebilir²⁶⁴. Bu kararda, duruşmanın gizli yapılmasını gerektiren sebepler açıkça gösterilmelidir.

Mahkeme tarafından evlât edinmeye karar verilmesi sonrasında, bu kararın tüm ilgililere bildirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, evlât edinmeye ilişkin mahkeme kararı, evlât edinene ve ayırt etme gücüne sahip olan evlât edinilen küçüğe, küçüğün ana ve babasına, yasal temsilcilerine bildirilecektir²⁶⁵.

Aile Mahkemeleri, asliye hukuk mahkemeleri düzeyinde, aile hukukundan doğan uyuşmazlıkları çözmekle görevli olan özel mahkemelerdir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da aile mahkemeleri tarafından verilen kararlara karşı özel bir kanun yolu öngörülmemiştir. Öte yandan bu Kanun'un 7. maddesine göre, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda hüküm bulunmayan konularda Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Bu doğrultuda, aile mahkemeleri tarafından verilen kararlara karşı başvurulacak kanun yolları, başvuru koşulları ve süreleri, inceleme usulü, duruşmalı inceleme yapılıp yapılamayacağı ve alınacak olan kararlar açısından esas itibarıyla asliye hukuk mahkemeleri esas alınacak ve bu noktada Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulama alanı bulacaktır²⁶⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri doğrultusunda, aile mahkemeleri tarafından verilen evlât edinme kararına karşı, hukuki yararı bulunan her ilgili,

²⁶² Sevgi Usta, "Çocuğun Yerleşim Yeri Edinme Hakkı ve "Bir İstisna"", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, Ocak 2012, s. 99.

²⁶³ Kaya, s. 54.

²⁶⁴ Kaya, s. 57.

²⁶⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 332.

²⁶⁶ Arslan, s. 201.

kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde istinaf yoluna başvurabilecektir (HMK. m. 341). Doktrinde de kabul edildiği üzere, evlât edinme çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğundan, bu hususta bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar kesin niteliktedir (HMK. m. 362/I)²⁶⁷. Evlât edinme kararının kesinleşmesi sonrasında, evlât edinme işlemi tamamlanacaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, evlât edinme davalarında Cumhuriyet Savcılarının taraf sıfatları bulunmadığından, evlât edinmeye ilişkin mahkeme kararını temyiz etme yetkileri de bulunmamaktadır²⁶⁸.

E. NÜFUS KÜTÜĞÜNE KAYIT

TMK. m. 314/V hükmüne göre; evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Kanun koyucu bu hükümle, evlât edinilecek küçüğün menfaatlerinin korunması amacıyla nüfus müdürlüğüne alması gereken tedbirleri ifade etmektedir²⁶⁹. Ayrıca evlât edinme ile ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının hem evlât edinenin hem de evlâtlığın kayıtlı buldukları nüfus kütüklerine ayrı ayrı işlenmesi gerekmektedir.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu²⁷⁰ m. 29 hükmünde ise, evlât edinme kararının mahkeme tarafından on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirileceği, bu bildirimden sonra evlât edinme olayının aile kütüklerine tescil edileceği ve son olarak evlât edinilenin kaydının evlât edinenin aile kütüğüne taşınacağı belirtilmektedir.

Evlât edinme kararının kesinleşmesinden sonra, mahkeme tarafından kesinleşme şerhini içeren mahkeme kararı bir müzekkere ile resen veya davanın taraflarınca mahkemenin bulunduğu yer nüfus müdürlüğüne gönderilmesi suretiyle kütüğe kaydettirilebilir²⁷¹.

Evlât edinme ilişkisi, hukuken mahkeme kararı ile kurulmuş sayılacağından, nüfus kütüğüne kayıt işlemleri kurucu nitelikte değil, yalnızca açıklayıcı ve idari

²⁶⁷ Aydoğdu, s. 465.

²⁶⁸ Ruhi, s. 45.

²⁶⁹ Işık, s. 94.

²⁷⁰ 29.04.2006 tarih ve 26153 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²⁷¹ Işık, s. 93.

nitelikte bir işlemdir²⁷². Dolayısıyla evlât edinme kararının nüfus kütüğüne işlenmemiş olması, mahkeme kararı ile kurulan evlât edinme ilişkisini etkilemeyecektir.

Öte yandan, evlât edinme işleminin nüfus kütüğüne kaydedilmesi için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Dolayısıyla, evlât edinme kararı verilmesi sonrasında, evlât edinenin veya evlâtlığın ölümü halinde dahi ilgili nüfus kaydı yapılabilecektir²⁷³.

Mahkeme kararına dayanmayan veya sahte bir mahkeme kararına dayanmak suretiyle nüfus kütüğüne işlenmiş evlât edinme kararlarının hukuken hiçbir geçerliliği bulunmamaktadır. Fakat TMK. m. 7 hükmü gereğince, resmi sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturduğundan, aksi ispat edilene kadar geçerli kabul edilecektir²⁷⁴. Yine aynı şekilde hukuken geçerli bir mahkeme kararı bulunmaksızın tarafların uzunca bir süredir evlâtlık ilişkisi kurulmuş gibi birlikte yaşıyor olması halinde de, evlât edinme ilişkisi kurulmayacaktır.

Yurt dışında yabancı yetkili makamlar önünde yapılan evlât edinme işlemleri asli şartlar bakımından Türk mevzuatına uygun olmak şartıyla Türkiye'de de geçerlidir. Evlât edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır (Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 30).

²⁷² Ayan, s. 55; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 208; Ruhi, s. 48.

²⁷³ Akyüz, s. 189.

²⁷⁴ Işık, s. 94.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜÇÜKLERİN EVLÂT EDİNİLMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I. ŞAHSİ SONUÇLARI

A. EVLÂT EDİNİLEN KÜÇÜK BAKIMINDAN

1. Ad ve Soyadı

Evlât edinme kural olarak evlât edinilen küçüğün adını etkilememekle birlikte TMK m. 314/III hükmüne göre; evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilecektir²⁷⁵. 743 sayılı Medeni Kanun'da yer almayan bu düzenleme ile evlât edinilen küçüğün evlât edinme ilişkisinin kurulması sonrasında yeni bir kimlik kazanması amaçlanmıştır²⁷⁶.

Toplumsal hayatın içinde her bir birey, ad ve soyadları ile tanınmaktadır. Bu nedenle, ad ve soyadı hakkı birey kimliklerinin vazgeçilmez bir parçası olmasının yanında, aynı zamanda kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar arasında yer almaktadır²⁷⁷. Buna göre; evlât edinen kişi veya eşler de, küçüğe yeni bir ad verirken, ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün bu husustaki düşüncelerini ve rızasını almalıdır. Ayrıca,

²⁷⁵ “Davacılar dava dilekçesinde, velayetleri altındaki 1.6.2002 doğumlu çocuğun nüfusta kayıtlı S. adının "İ.D." olarak değiştirilmesini istemişler, mahkemece davanın kanıtlanamadığı gerekçesiyle reddine karar verilmiştir. Dosyada toplanan bilgi ve belgelerden özellikle Tarsus Aile Mahkemesi 2003/546 esas sayılı dava dosyası içeriğinden; adının değiştirilmesi istenilen Ş. ve N'den olma S.'nin Tarsus Aile Mahkemesi 26.4.2004 gün ve 2003/546-2004/584 sayılı kararı ile N. ve M.Ö. tarafından birlikte evlât edinmelerine karar verildiği ve bu kişilerin aile nüfus kütüğüne kayıt edildiği bundan sonra evlât edinen N. ve M. tarafından evlât edinilen S'nin adının İ.D. olarak değiştirilmesi için eldeki bu davanın açıldığı anlaşılmaktadır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 27 uyarınca adın değiştirilmesi, ancak haklı nedenlere dayanılarak hâkimden istenebilir. Anılan yasanın 314. maddesinin üçüncü fıkrası hükmüne göre de evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Yasanın her iki hükmü birlikte değerlendirildiğinde evlât edinen davacıların çocuğa yeni bir ad vermek istemeleri 27. maddede öngörülen haklı neden kabul edileceğinden bu yasal haklılık karşısında istemin kabulü ile çocuğun nüfustaki adının "İ.D." olarak değiştirilmesine hükmedilmesi gerekirken, mahkemece davanın reddine karar verilmiş olması doğru değildir.” Yargıtay 18.HD., T. 20.5.2005, E. 2005/3685, K. 2005/5286 (www.kazanci.com.tr).

²⁷⁶ Saleh, s. 73; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 218.

²⁷⁷ Bahar Öcal Apaydın, “Son Yargı Kararları Işığında Kadının Soyadı Meselesi Çözümüne Kavuşturulmuş Mudur?”, *İNÜHFD*, Cilt VI, Sayı 2, Yıl 2015, s. 426.

küçüğe verilen yeni ad, kötü bir anlam taşıyan, söylenmesi ya da yazılması gülünç, küçüğün kişiliğini zedeleyecek nitelikte olmamalıdır²⁷⁸.

Evlât edinilen küçük ise, evlât edinme ilişkisinin kurulması ile birlikte evlât edinenin soyadını alacaktır (TMK. m. 314/III). Bununla birlikte, evlât edinmeden önceki soyadını kullanmak isteyen küçüğün, TMK. m. 27 hükmü uyarınca haklı nedene dayanmak suretiyle ad değiştirme sürecinden geçerek, soyadını değiştirme hakkı bulunmaktadır²⁷⁹. Adın ya da soyadın gülünç nitelikte olması, toplum nezdinde küçük düşmeye ya da alay edilmeye yol açması, farklı ad ya da soyadları ile karışıklığa sebebiyet vermesi gibi durumlar, uygulama ve öğretide haklı neden olarak kabul edilmekle birlikte, haklı bir nedenin bulunup bulunmadığı hususu, hâkim tarafından takdir edilecektir²⁸⁰.

TMK. m. 314/III hükmünün lâfzı yorumlandığında, evlât edinenin soyadını taşımak evlât edinilen küçük açısından yalnızca bir hak değil, aynı zamanda yükümlülüktür²⁸¹. Fakat hükümde, ergin olan evlâtlığın, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabileceği de öngörülmüştür. Buna göre, evlât edinilen küçük ergin olduktan sonra, asıl ana babasının ya da evlât edinenin soyadı arasında bir tercih yapma hakkına sahip olacaktır²⁸². Bu hususta bir görüşe göre²⁸³, 743 sayılı Medeni Kanun'da yer alan “evlâtlığın reşit olduktan sonra asıl ana babasının ismini kullanma hakkı saklıdır” hükmüne yeni Türk Medeni Kanunu'nda özellikle yer verilmemiş olması nedeniyle, küçüğün ergin olduktan sonra öz ana babasının soyadını kullanabilme imkânı bulunmamaktadır.

Evlât edinilen, eşler tarafından birlikte evlât edinilmiş ise eşlerin ortak soyadını, evli olmayan bir kimse tarafından evlât edinilmişse, onun soyadını alacaktır. Bununla birlikte kanunda öngörülen koşulların sağlanması suretiyle

²⁷⁸ Kaya, s. 62.

²⁷⁹ Burak Özen, "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması", *MÜHF-HAD*, Cilt XVI, Sayı 3-4, İstanbul 2010, s. 181.

²⁸⁰ Süleyman Mortaş, “Evlenen Kadın İle Velayeti Kadına Bırakılan Çocuğun Soyadının Belirlenmesinde “Kocanın Soyadı” Parametresi”, *GÜHFD*, Cilt XX, Yıl 2016, Sayı 2, s. 337; Pelin Taşkın, “Çocuğun Soyadıyla İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, *AÜEBFD*, Cilt LI, Sayı 2, Yıl 2018, s. 73.

²⁸¹ Hakan Atasoy, “Evli Kadının Soyadı Sorunu “Anayasal” Mı? “Bireysel” Mi?”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Cilt V, Sayı 5, Yıl 2015, s. 137; Ayan, s. 57; Şenocak, s. 220; Akıntürk/Ateş, s. 383.

²⁸² Merve Yılmaz, “Evli Kadının Soyadı”, *TAAD*, Yıl 3, Sayı 10, Temmuz 2012, s. 137; Özmen, Evlât Edinme Davaları, s. 91.

²⁸³ Bkz. Işık, s. 100.

eşlerden birinin tek başına evlât edinmesi söz konusu ise, bu durumda evlât edinilen, ailenin değil, yalnızca kendisini evlât edinen eşin soyadını alacaktır²⁸⁴. Öte yandan bekâr iken evlât edinen bir kadının, sonrasında evlenerek kocasının soyadını alması halinde, evlât edinilen küçüğün soyadında bir değişiklik olmayacaktır²⁸⁵.

Evlât edinme ilişkisi, ölümle sona ermediğinden, evlât edinenin ölümü sonrasında, evlât edinilen küçük, evlât edinenin soyadını taşımaya devam edecektir²⁸⁶. Evlât edinme ilişkisinin kaldırılması halinde ise, mahkeme tarafından çocuğun üstün yararı gözetilerek aksine bir karar verilmedikçe, evlât edinilenin, evlât edinenin soyadını taşıma hakkı bulunmamaktadır²⁸⁷.

2. Ana Baba Adı

TMK. m. 314/IV hükmünde, eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adlarının yazılacağı belirtilmiştir. Kanun ifadesinden de açıkça anlaşılacağı üzere, ilgili hüküm yalnızca evli kişilerin birlikte evlât edilmeleri ve evlât edinilen küçüğün ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde kabul edilmiştir. Bu nedenle eşlerden birinin tek başına evlât edinmesi ya da evlât edinilecek küçüğün ayırt etme gücüne sahip olması halinde ilgili hüküm uygulanmayacaktır. Yargıtay da aynı görüştedir²⁸⁸.

Kanun koyucu bu düzenleme ile evlât edinilen küçük ve evlât edinen eşler arasında gerçeğe yakın bir soybağı ilişkisi kurmak suretiyle, evlât edinilen küçüğün okul çağı geldiğinde nüfus kaydında yazılı ana baba isimlerinin kendisini evlât edinen kişilerden farklı olmasının küçük üzerinde yaratacağı psikolojik yıkımın önüne geçilmesini amaçlamıştır. Fakat Türk hukukunda evlât edinme işlemi ile birlikte evlât edinilen küçüğün kendi ailesi ile soybağı ilişkisinin devam ettiği

²⁸⁴ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 214.

²⁸⁵ Akyüz, s. 192; Ayan, s. 58; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 217.

²⁸⁶ Özge Erbek Odabaşı, “Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Evli Kadının Soyadı”, *DEÜHFD*, Cilt XIX, Sayı 1, Yıl 2017, s. 53.

²⁸⁷ Başak Başoğlu, “Soybağının Çocuğunun Soyadına Etkisi”, *İNÜHFD*, Cilt VIII, Sayı 1, Yıl 2017, s. 372.

²⁸⁸ Yargıtay 2.HD., T. 12.3.1987, E. 1161, K. 2059. (Karar için bkz. Baygın, Soybağı Hukuku, s. 220, dn. 271.)

düşünüldüğünde, ilgili hüküm doğrultusunda küçüğün öz ana babasının isminin gizlenmesi tutarlı bir düzenleme değildir²⁸⁹.

3. Hısımlık

Evlât edinme kararı verilmesi ile birlikte, evlât edinen ve evlâtlık arasında kendiliğinden ve kanundan doğan altsoy – üstsoy hısımlığı meydana gelmektedir. Bu doğrultuda evlât edinilen küçük, evlât edinenin birinci dereceden altsoyu olmaktadır.

Evlât edinme, soybağını kuran diğer yollardan farklı olarak, biyolojik veya genetik kökene değil, taraflar arasındaki evlât edinme ilişkisine dayanmaktadır. Dolayısıyla evlât edinme sonucunda evlât edinilen küçük ve evlât edinen arasında yapay nitelikte bir soybağı kurulmaktadır.

Evlât edinen ile evlâtlığın alt soyu arasında hısımlık ilişkisinin kurulup kurulmayacağı doktrinde tartışmalı bir konudur. Hâkim olan görüşe göre²⁹⁰, hısımlık ilişkisinin yalnızca evlât edinen ve evlâtlık arasında doğduğu kabul edilirken; azınlıkta kalan bir diğer görüş²⁹¹, evlât edinme sonucunda evlât edinen ve evlâtlığın altsoyu arasında da hısımlık ilişkisi kurulduğunu savunmaktadır. Kanaatimce, evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenme yasağını düzenleyen TMK. m. 129/III hükmü ve yine evlâtlık ve altsoyunun, evlât edinene kan hısımlığı gibi mirasçı olacağını düzenleyen TMK. m. 500 hükmü dikkate alındığında; evlât edinme sonucunda evlât edinen ile evlâtlığın altsoyu arasında da hısımlık ilişkisinin kurulacağı kabul edilmelidir.

Evlât edinme, yalnızca evlât edinen ve evlâtlık arasında ilişki kurduğundan, evlât edinme işlemi sonucunda evlât edinenin hısımları ve evlâtlık arasında hısımlık doğmamaktadır. Dolayısıyla evlât edinme ilişkisinin kurulması sonrasında evlât edinenin çocuğu olması halinde, doğan çocuk ve evlât edinilen arasında kardeşlik bağı kurulmayacaktır²⁹². Aynı doğrultuda evlât edinme işlemiyle evlâtlığın hısımları ve evlât edinen arasında da bir hısımlık ilişkisi oluşmamaktadır.

TMK. m. 314/V hükmünde, evlâtlığın, miras hakkı ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile

²⁸⁹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 219.

²⁹⁰ Bkz. Akıntürk/Ateş, s. 384; Ruhi, s. 54; Aydos, s. 135; Aydoğdu, s. 522.

²⁹¹ Bkz. Arcaç, s. 60; Ataay, Evlât Edinme, s. 296; Işık, s. 104; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336.

²⁹² Ruhi, s. 54; Kaya, s. 62; Akıntürk/Ateş, s. 385.

kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulacağı, ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının her iki nüfus kütüğüne de işleneceği düzenlenmiştir. İlgili hüküm ile evlât edinen eşler ve evlâtlık arasında kanundan doğan yapay soybağı ilişkisinin, gerçek bir soybağı ilişkisine en yakın hale getirilmesi, aynı zamanda evlâtlık ve kendi ailesi arasındaki soybağı ilişkisinin ve miras çıkarlarının korunması amaçlanmıştır²⁹³.

4. Vatandaşlık

Evlât edinmeye ilişkin Medeni Kanun hükümleri incelendiğinde, evlâtlığın vatandaşlığı hususunda herhangi bir hükmün yer almadığı görülmektedir. Fakat yürürlükten kaldırılan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda evlât edinmenin, kural olarak evlâtlığın vatandaşlığına tesir etmeyeceği, istisnai hallerde ise ergin olmayan evlâtlığın Türk vatandaşlığını kazanabileceği düzenlenmiştir²⁹⁴.

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda ise; evlât edinmenin evlâtlığın vatandaşlığına etki edip etmeyeceği hususu açıkça düzenlenmemiş, yalnızca ergin olmayan kişinin evlât edinilmesi durumunda Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için gereken koşullara yer verilmiştir. Buna göre; bir Türk vatandaşı tarafından evlât edinilen ergin olmayan kişi, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir (TVK. m. 17). Dolayısıyla, TVK'da açıkça düzenlenmemiş olsa da, kanunda öngörülen durumlar dışında, evlât edinme evlâtlığın vatandaşlığını etkilememektedir²⁹⁵.

Evlât edinme ile kazanılan vatandaşlık, yetkili makam kararıyla sonradan kazanılan müstesna bir vatandaşlıktır. Dolayısıyla evlât edinen kimsenin Türk vatandaşlığı herhangi bir şekilde kaybedilmiş olsa dahi, evlâtlığın kazanmış olduğu vatandaşlık bu durumdan etkilenmeyecektir²⁹⁶.

²⁹³ Akyüz, s. 193; Akıntürk/Ateş, s. 385; Aydos, s. 135.

²⁹⁴ 403 sayılı TVK. m. 3.

²⁹⁵ Kaya, s. 16.

²⁹⁶ Ruhi, s. 53.

B. EVLÂT EDİNEN BAKIMINDAN

1. Velayet Hakkı

Velayet hakkı, çocuğun kendisine ve mallarına özen gösterilmesi ve aynı zamanda onların temsil edilmesi konusunda, ana ve babaya yüklenen yükümlülükler ile bu yükümlülüklerin kanuna uygun şekilde yerine getirilmesini kapsamaktadır²⁹⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki, çocuğun üstün yararı, velayet hakkının kullanılmasında en önemli sınırdır²⁹⁸.

Evlât edinme kararının verilmesi ile ana babanın velayet hakkı ortadan kalkmakta ve küçüğün velayet hakkından doğan tüm hak ve yükümlülükler kendiliğinden evlât edinene geçmektedir²⁹⁹.

Evlât edinenin ölmesi durumunda, küçüğün velayet hakkı kendiliğinden öz ana babasına geçmeyecek, ancak hâkim tarafından gerekli görülürse velayet hakkı öz ana babaya verilecektir. Fakat küçüğün velayet hakkının öz ana babaya verilmesi uygun görülmezse, bu durumda küçüğe bir vasi tayin edilmesi yoluna gidilecektir³⁰⁰. Yargıtay da aynı görüştedir³⁰¹.

Evlât edinenin velayet hakkının kapsamı, küçüğün öz anne babası ile aynıdır. Dolayısıyla, küçüğün evlât edinilmesine karar verilmesinden sonra, küçüğün bakımı, yetiştirilmesi, mesleki ve dini eğitimi, sorumluluğu ve temsil edilmesi, mallarının idaresi yetkisi ve malların geliri hususundaki tüm haklar evlât edinen kişiye ait olacaktır³⁰². Küçüğün öz ana babasının velayet hakkından doğan tüm hakları evlât edinme ile sona erdiğinden, küçüğü temsil etme hakları da aynı şekilde sona erecektir. Evlât edinilen küçük, vesayet altında ise evlât edinme işlemi sonucunda

²⁹⁷ Kadir Berk Kapancı, “Çocuğun Medeni Hukuk Kuralları Çerçevesinde Şiddete Karşı Korunması”, *MÜHF-HAD*, Cilt XXII, Sayı 1, Ocak 2016, s. 348.

²⁹⁸ Süheyla Kahraman, *Türk Milletlerarası Aile Hukukunda Ortak Velayet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 34.

²⁹⁹ Fulya Erlüle, *Boşanmada Birlikte Velayet*, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 143.

³⁰⁰ Akyüz, s. 194; Akıntürk/Ateş, s. 385.

³⁰¹ “Küçükler Melike ve Enez’e davada temsil edilmelerini sağlamak hak ve menfaatlerini korumak üzere temsil kayyımı atanarak, kayyımın davaya katılmasının sağlanması gerekirken eksik hasım ve eksik inceleme ile hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 2.HD., T. 6.9.2012, E. 2012/740, K. 2012/20456 (www.kazanci.com.tr); Yargıtay 20.HD., T. 24.10.2016, E. 2016/7319, K. 2016/9441 (www.kazanci.com.tr).

³⁰² Akyüz, s. 193; Balkar, s. 255; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337.

vesayet kendiliğinden ortadan kalkacak ve küçük, evlât edinen kişinin velayeti altına girecektir³⁰³.

Kişiye sıkı sıkıya bağlı mutlak haklardan olan velayet hakkından kısmen ya da tamamen vazgeçilmesi mümkün olmadığı gibi, velayet hakkı kapsamında bulunan hak ve yetkilerin bir başkasına devredilmesi ya da bu haktan feragat edilmesi mümkün değildir³⁰⁴. Yargıtay da bir kararında, velayet hakkının evlât edinme haricinde bir başkasına devredilmesinin veya bir başkası tarafından kullanılmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir³⁰⁵.

Birlikte evlât edinmede velayet hakkı, ancak evlilik birliği devam ettiği sürece her iki eşe ait olacaktır. Eşlerden birinin ölümü halinde, velayet hakkı sağ kalan eşe, boşanma halinde ise mahkeme tarafından çocuğun velayetinin bırakıldığı tarafa ait olacaktır (TMK. m. 336).

Eşlerden birinin diğer eşin çocuğunu evlât edinmesinde, evlât edinen eş, küçüğün öz ana veya babası ile birlikte velayet hakkına sahip olacaktır. Fakat küçüğün öz ana ya da babasının velayet hakkı daha önce kaldırılmışsa, küçüğün velayet hakkı yalnızca evlât edinen eşe ait olacaktır³⁰⁶.

Evlât edinme ilişkisinin kurulmasıyla evlât edinilen küçüğün öz ana babasının velayet hakkının kendiliğinden sona ermesi ve bu hakkın evlât edinene geçmesi, küçüğün öz ana babasının çocuklarıyla kişisel ilişki kurmalarına engel teşkil etmemektedir³⁰⁷. Fakat buradaki kişisel ilişki kurma hakkı, velayet hakkından değil; soybağı ilişkisinden doğmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, TMK. m. 323 hükmü doğrultusunda, çocukla kişisel ilişki kurmaları haklı bir neden olmaksızın engellenen ana baba, kişisel ilişki kurulması için dava açma hakkına sahiptir³⁰⁸. Nitekim 18.11.1959 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da; büyük baba ve büyük anaların torunları ile kişisel ilişkide bulunmalarına imkân tanınmıştır³⁰⁹.

³⁰³ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 229.

³⁰⁴ Tuba Birinci Uzun, "Aile Soyadı Çıkmazı", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 4, 2016, s. 103; Erlüle, s. 94.

³⁰⁵ "...velayet hakkı, münhasıran anne ve babaya tanınan bir hak olup, evlât edinme hali hariç, anne ve baba dışında hiç kimseye tevdi olunamayacağından..." Yargıtay 2.HD., T. 27.6.2005, E. 2005/7730, K. 2005/9943 (www.kazanci.com.tr).

³⁰⁶ Ayan, s. 62; Akyüz, s. 194.

³⁰⁷ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 231.

³⁰⁸ Balkar, s. 260.

³⁰⁹ YİBGK T. 18.11.1959, E. 1959/12, K. 1959/29 (www.kazanci.com.tr).

Ana babanın kişisel ilişki kurma hakkından vazgeçip vazgeçemeyeceği hususu ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre³¹⁰; evlât edinme sırasında, küçüğün öz ana babasının kişisel ilişki kurma hakkından kesin olarak vazgeçmeleri mümkündür. Katıldığım diğer görüşe göre ise, ana babanın çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkı, kişilik hakları içinde yer aldığından, bu haktan kısmen veya tamamen vazgeçilmesi geçerli değildir³¹¹.

TMK. m. 324 hükmüne göre; kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, ana babanın bu haklarını kullanırken kanunda öngörülen yükümlülüklerle aykırı olarak davranmaları, çocuk ile ciddi olarak ilgilenmemeleri ya da diğer önemli sebeplerin varlığı halinde, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilecek veya kendilerinden alınabilecektir³¹².

2. Bakım Yükümlülüğü

Evlât edinme ile birlikte ana babaya ait olan hak ve yükümlülüklerin evlât edinene geçmesiyle birlikte, küçüğün bakım yükümlülüğü de evlât edinene geçecektir. İlgili hüküm emredici nitelikte olduğundan, taraflar arasında aksine bir sözleşme yapılması mümkün değildir³¹³.

Ergin olmayan evlâtlığın bakım ve eğitim giderleri, evlât edinme işleminin tamamlanmasından sonra, evlât edinen tarafından karşılanacaktır. Bakım ve eğitim giderleri kapsamına, evlâtlığın beslenmesi, korunması, giydirilmesi, barınması, tedavisi, eğitimi ve terbiyesi için gerekli olan tüm giderler girmektedir³¹⁴.

Evlât edinen, söz konusu bakım ve eğitim giderlerini bizzat kendi kazancından ve sahip olduğu malvarlığından karşılamak zorundadır. Dolayısıyla bu giderlerin evlâtlığın malvarlığından karşılanması söz konusu değildir³¹⁵.

Bakım yükümlülüğü hususunda, evlâtlığın öz ana babasının bakım borcunun devam edip etmeyeceği tartışmalıdır. Bir görüşe göre³¹⁶; evlât edinme ile bakım yükümlülüğü evlât edinene geçtiğinden öz ana babanın bakım yükümlülüğü de sona

³¹⁰ Bkz. Akyüz, s. 194; Öztan, s. 346.

³¹¹ Aydoğdu, s. 547.

³¹² Yargıtay 2.HD., T. 31.5.2005, E. 2005/5868, K. 2005/8446 (www.kazanci.com.tr).

³¹³ Kaya, s. 67.

³¹⁴ Aydoğdu, s. 611.

³¹⁵ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 228.

³¹⁶ Bkz. Kizir, s. 168; Öztan, 345; Aydos, 132-133.

erecektir. Diğer bir görüşe göre³¹⁷ ise; evlât edinme işlemi ile evlâtlığın öz ana babasının bakım yükümlülüğü sona ermeyecek, yalnızca tali bir nitelik kazanacaktır. Fakat bu durum, çocuğun evlât edinen aileyi benimsemesini zorlaştıracığından, çocuğun yararı ilkesine uygun düşmemektedir³¹⁸.

Yargıtay tarafından verilen bir kararda, evlât edinme ilişkisinin ölüm ile son bulması halinde, evlâtlığın öz ana babasının koşulları varsa çocuklarının geçiminden sorumlu olacağı, dolayısıyla evlât edinme işlemi ile evlâtlığın öz ana babasının bakım yükümlülüğünün sona ermeyeceği ifade edilmiştir³¹⁹. Kanaatimce de, evlât edinme kurumunun temeli olan çocuğun üstün yararı düşünülerek, öz ana babanın bakım borcu ve buna ilişkin tüm yükümlülükleri evlât edinme ile birlikte ortadan kalkmamalı, evlât edinenin mali gücünün yeterli olmadığı zamanlarda ya da evlât edinenin ölmesi durumunda, öz ana babanın bakım yükümlülüğü devam etmelidir.

Evlât edinenin bakım yükümlülüğü, evlât edinme kararının kesinleşmesinden çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Fakat çocuk, ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, bu durumda ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler (TMK. m. 328).

3. Evlenme Yasağı

Evlât edinme ilişkisinin kurulması ile birlikte, evlât edinen ile evlâtlık veya onlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında kesin evlenme yasağı doğmaktadır (TMK. m. 129/III). 743 sayılı Medeni Kanun'da kesin nitelikte olmayan evlenme yasağının³²⁰ kapsamı genişletilmiş, evlât edinen veya evlâtlıktan biri ile diğerinin altsoyu arasında da kesin evlenme yasağının bulunduğu düzenleme altına alınmıştır.

Evlenme yasağına ilişkin kanun hükmünde açıkça düzenleme altına alınmadığından, evlât edinen ve evlâtlığın birbirlerinin üstsoyları ile ya da kardeşleri, amca, hala, teyze gibi üçüncü dereceden yansoy hısımları ile evlenmeleri

³¹⁷ Bkz. Aydoğdu, s. 612; Kaya, s. 67; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 228; Işık, s. 109; Ruhi, s. 56.

³¹⁸ Akyüz, s. 193; Ayan, s. 63.

³¹⁹ “Kendisi için nafaka istenen Evren evlâtlık olarak verilmiş, evlât edinenin ölümü ile evlâtlık ilişkisi sona ermiştir. Evrenin evlât edinenin mirasçılığı sıfatı devam etmektedir. Evlâtlık verilmekle evlâtlığın bakımı ve geçimi, terbiyesi, eğitimi gibi haklar evlât edinene geçmiştir. Ne var ki evlât edinen ölmüştür. Ölümle evlâtlık ilişkisi sona ermiştir. Evlâtlık ilişkisi sona erdiğinden Evren'in doğal ana-babası koşulları varsa çocuklarının geçiminden sorumludur.” Yargıtay 2.HD., T. 1.6.2001, E. 2001/6751, K. 2001/8604 (www.kazanci.com.tr).

³²⁰ 743 sayılı Medeni Kanun m. 92.

mümkündür. Öte yandan evlât edinmeye ilişkin kanun hükümleri uyarınca, evlât edinme işlemi evlâtlık ile öz ana babası arasındaki hısımlık ilişkisini sona erdirmediğinden, evlâtlığın öz ana babası ile olan evlenme engeli, evlât edinme işlemi sonrasında da geçerliliğini koruyacaktır³²¹.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde, evlâtlık alınan birden fazla kimse arasında hısımlık ilişkisi kurulmadığından, evlenme yasağı da söz konusu değildi. Fakat 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu uyarınca; evlât edinmek isteyen kimselerin birden fazla kişiyi evlât edinmesi mümkün olmakla birlikte, evlâtlık alınan kişiler arasında salt aynı kişinin altsoyu (evlâtlığı) olmalarından kaynaklanan evlenme yasağı ortaya çıkmaktadır³²².

743 sayılı Medeni Kanun döneminde, evlenme yasağına aykırı surette gerçekleştirilmiş evlilik geçerli kalmaya devam ederken, evlât edinme ilişkisi kendiliğinden ortadan kalkmaktaydı. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun söz konusu hükmü yürürlükten kaldırmasıyla birlikte evlenme yasağına aykırı surette yapılan evlilikler konusunda bir boşluk meydana gelmektedir. Şöyle ki; kanunda kesin evlenme yasağı kapsamında sayılan kişiler arasında gerçekleştirilmiş bir evlilik söz konusu ise; bu evlilik mutlak butlanla geçersiz sayılacaktır³²³.

TMK. m. 146 hükmü doğrultusunda mutlak butlan davası, ilgisi olan herkes tarafından açılabileceği gibi, Cumhuriyet savcısı tarafından da resen açılabilmektedir. Bununla birlikte TMK. m. 156 hükmü gereğince, mutlak butlan sonucunu doğuran bu evlenme, açılacak bir butlan davası sonucunda hâkim tarafından karar verilinceye kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurmaya devam edecektir.

Evlenme yasağına aykırı surette yapılan evlilikler, ileriye etkili olarak geçersiz kılınırken, taraflar arasındaki evlât edinme ilişkisinin durumunun ne olacağı kanunda belirtilmemiştir. Dolayısıyla bu durumda taraflar arasındaki evlât edinme ilişkisi geçerli kalmaya devam edeceği söylenebilir³²⁴.

³²¹ Aydoğdu, s. 550; Kaya, s. 68.

³²² Kaya, s. 69.

³²³ Şıpka, s. 318.

³²⁴ Aydoğdu, s. 560.

Evlât edinen ile evlâtlık arasında kurulan evliliğin mutlak butlanla geçersiz kılınmasına rağmen, taraflar arasında mevcut olan evlât edinme ilişkisine son verilmemesi, genel ahlaka, adaba ve kamu düzenine aykırı nitelikte bir ilişkiyi beraberinde getirmektedir. Nitekim evliliğin butlanı kararından sonra, evlât edinen ve evlâtlık arasında evlât edinme kurumunun amacına uygun şekilde bir ilişki kurulması mümkün değildir³²⁵.

Evlilikle ilgili mutlak butlan davası açılıp butlan kararı verinceye kadar geçecek sürede, evlât edinenin altsoyu sayılan evlâtlığı ile evli kalmaya devam ettiği ve yine aynı sürede bu ilişkiden bir çocuk doğabileceği düşünüldüğünde, durumun vahameti daha da ortaya çıkmaktadır. Tüm bu nedenlerle, TBK. m. 27 hükmü de göz önünde bulundurularak, evlenme yasağına aykırılık teşkil eden evlilik ile birlikte evlât edinme ilişkisinin de geriye etkili olacak şekilde geçersiz sayılması gerekmektedir³²⁶.

II. MALİ SONUÇLARI

A. EVLÂT EDİNİLEN KÜÇÜK BAKIMINDAN

1. Yardım Nafakası Verme Yükümlülüğü

Yardım nafakası, “*Nafaka Yükümlülüğü*” kenar başlığı ile Türk Medeni Kanunu m. 364 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. TMK. m. 364/I hükmüne göre, “*Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür*”. Buna göre yardım nafakası; bir kimsenin yardımda bulunmadığı takdirde yoksulluğa düşecek olan bir yakınına, bu yoksulluktan kendi olanakları ile kurtulamadığı durumlarda, yaşamını devam ettirebilmesi için gereken yardımı sağlamasına zorlayan yasal bir yükümlülük olarak tanımlanabilir³²⁷. Ayrıca, yasadaki kaynaklanan bu yükümlülüğünün taraflar arasında yapılacak bir anlaşma ile ortadan kaldırılması söz konusu değildir.

Yardım nafakası, Yargıtay kararlarında; aile bireylerini yoksulluk ve düşkünlükten kurtarmaya dair bir tür sosyal yardımlaşma, ahlak kuralları ile

³²⁵ Şıpka, s. 319; Aydoğdu, s. 561.

³²⁶ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 227.

³²⁷ Hayrunnisa Özdemir, “Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt IX, Sayı 100, Aralık 2014, s. 66.

geleneklerin zorunlu kıldığı, kişinin ve toplumun vicdanına bırakılmayan kanuni bir ödev olarak tanımlanmaktadır³²⁸. Ayrıca aile bağlarının herhangi bir sebeple zayıflamış olması ya da yardım nafakası isteyeninin kusuru ile yardıma muhtaç duruma düşmüş olması, bu yükümlülüğü ortadan kaldırmaya yetmemektedir.

Evlât edinme işlemi ile birlikte, evlât edinen ve evlâtlık arasında birinci dereceden altsoy-üstsoy hısımlığı kurulmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, evlât edinen ve evlâtlık arasında karşılıklı olarak TMK. m. 364 hükmüne dayanan bir yardım nafakası ödeme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır.

Evlâtlığın öz ana babası, yoksulluk içinde oldukları durumda evlâtlık verilen çocuklarından yardım nafakası talep etme hakkına sahiptir. Dolayısıyla, evlâtlığın hem kendisini evlât edinene hem de öz ana babasına karşı nafaka yükümlülüğü devam etmektedir. Fakat bu durum, yalnızca evlâtlığın evlât edinen yanında öz ana babasına karşı nafaka borcunu karşılayabilecek güce sahip olması koşuluna bağlıdır³²⁹.

Evlâtlığın ana babasının evlâtlık verilen çocuklarına karşı nafaka yükümlülüğü ise, ikincil niteliktedir. Başka bir anlatımla, evlâtlığın ana babasının bu yükümlülüğü, ancak evlât edinenin nafaka yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmemesi halinde doğacaktır³³⁰. Bu yükümlülük, evlât edinme sonrasında evlâtlık ve ana babası arasındaki soybağı varlığının korunmasından kaynaklanmaktadır. Yargıtay da aynı görüştedir³³¹.

Evlât edinenin nafaka yükümlülüğünün evlâtlığın altsoyunu kapsayıp kapsamadığı hususunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre³³²; evlât edinenin nafaka yükümlülüğü yalnızca evlâtlığa karşı olup, evlâtlığın çocuklarına karşı değildir. Diğer bir görüşe göre³³³; TMK. m. 282/III hükmü uyarınca evlât edinme ile evlât edinen ve evlâtlığın altsoy arasında soybağı kurulduğuna göre, evlât edinen ve evlâtlığın altsoy arasında da yardım nafakası borcu doğduğu kabul edilmelidir. Aynı

³²⁸ Yargıtay 3.HD., T. 20.6.2017, E. 2016/18287, K. 2017/10525 (www.kazanci.com.tr); Yargıtay 3.HD., T. 18.5.2017, E. 2016/18894, K. 2017/7558 (www.kazanci.com.tr).

³²⁹ Kaya, s. 76.

³³⁰ Ayan, s. 69.

³³¹ "...ana ve babanın evlât edinilen çocuklarına bakma yükümlülüğünün, evlât edinenin yükümlülüğünün yanı sıra, 2. derecede (tali) olarak devam etmekte olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır." Yargıtay 3.HD, T. 10.10.2011, E. 2011/10844, K. 2011/15005 (www.kazanci.com).

³³² Bu görüş için bkz. Öztan, s. 345; Aydoğdu, s. 617.

³³³ Bkz. Ruhi, s. 56.

sonuca ulaşan bir başka görüşe göre³³⁴ ise; TMK. m. 500 hükmünde açıkça evlâtlık ve altsoyunun, evlât edinene kan hısımları gibi mirasçı olacağı düzenlendiğinden, evlâtlığın altsoyu da nafaka borcu kapsamına dâhil edilmelidir.

Kanaatimce, evlât edinen ile evlâtlık ve altsoyu arasında nafaka yükümlülüğünün bulunması, bu kişilerin aynı zamanda üstsoyları, altsoyları veya kardeşleri ile aralarındaki nafaka yükümlülüğünün yerine getirilmesine engel teşkil etmemektedir. Bu nedenle, evlât edinenin nafaka yükümlülüğü, evlâtlığın altsoyunu da kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır.

Evlât edinme sonucunda evlât edinenin hısımları ve evlâtlık arasında bir hısımlık doğmamaktadır. Dolayısıyla yardıma ihtiyaç duyan evlâtlığın, evlât edinenin öz çocuklarından veya diğer evlâtlıklarından yardım nafakası isteme hakkı bulunmamaktadır³³⁵.

Nafaka yükümlülüğünde dava hakkını düzenleyen TMK. m. 365 hükmü uyarınca, nafaka davasının mirasçılıktaki sıra göz önünde bulundurularak açılması gerekmektedir. Buna göre, evlâtlığın evlât edinenden yardım nafakası talep edebilmesi, kendi altsoyunun olmaması ya da onların ödeme güçlerinin bulunmaması koşuluna bağlıdır. Aynı durum, evlât edinenin altsoyunun evlât edinenden yardım nafakası isteminde de geçerlidir³³⁶. Hükmün devamında ise, davanın yalnızca davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın mali gücüne uygun bir yardım isteminden ibaret olduğu düzenleme altına alınmıştır (TMK. m. 365/II).

2. Evlât Edinilen Küçüğün Mirasçılığı

Evlât edinme hükümlerini düzenleyen TMK. m. 314/II hükmü uyarınca, evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur. Evlât edinme ilişkisinden doğan yasal mirasçılığa ilişkin TMK. m. 500/I hükmüne göre ise; evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar. Bu doğrultuda, evlât edinenin ölümü halinde TMK. m. 305 vd. hükümleri uyarınca hukuken geçerli bir evlâtlık ilişkisi kurulmuşsa, evlâtlık ve altsoyu evlât edinenin yasal mirasçısı olacaktır.

³³⁴ Bkz. Işık, s. 121; Aydos, s. 133; Kaya, s. 75.

³³⁵ Akyüz, s. 195; Belen, s. 92.

³³⁶ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 236.

Evlâtlık, evlât edinenin birinci zümreden mirasçısı olma hakkını kazanır. Dolayısıyla evlât edinenin altsoyunun bulunduğu hallerde evlâtlık, evlât edinenin diğer çocuklarından farksız olacak şekilde eşit oranda saklı paya ve miras payına sahip olacaktır.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde, evlâtlık sözleşmesinden önce ve resmi bir senet düzenlemek suretiyle evlâtlığın mirasçılığına ilişkin kuralların aksine taraflar arasında anlaşma yapılabileceği mümkün iken, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu düzenlemesi ile birlikte, bu nitelikte bir anlaşmanın hukuki geçerliliğinin olmayacağı açıkça ortadadır.

Mirasın açıldığı tarihte, evlât edinme ilişkisinin iptaline ilişkin bir dava açılmış ise, evlâtlığın mirasçılığı bu durumdan etkilenmeyecektir. Fakat evlât edinen tarafından ölmeye önce evlâtlık ilişkisinin iptali için bir dava açılmış ve mirasçılar da bu davaya devam etmek suretiyle iptal kararı almışsa, iptal kararının kesinleşmesiyle birlikte evlâtlık ve altsoyunun mirasçılık sıfatı da sona erecektir³³⁷.

TMK. m. 500 hükmü gereğince evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımları gibi yasal mirasçı sıfatını kazanabiliyorken, evlât edinen ve hısımları evlâtlığa mirasçı olamazlar. Bu nedenle, evlât edinmenin tek yönlü mirasçılık doğuran bir soybağı yarattığını söylemek mümkündür³³⁸.

Evlât edinilenin, evlât edinene birden çok çizgi ile bağlı olması halinde, miras hakkı her çizgiye düşen miras paylarının toplamına göre belirlenecektir. Şöyle ki; evlât edinilen, mirasbırakan evlât edinenin aynı zamanda torunu ise ve evlâtlığın babası, mirasbırakandan önce ölmüş ise, bu durumda evlâtlık hem evlât edinme dolayısıyla altsoy olarak hem de kök içi halefiyet ilkesi gereğince babasına düşecek miras payının toplamı oranında hak sahibi olacaktır³³⁹.

Evlât edinme sonucunda kurulan hısımlık ilişkisi, evlâtlığın kendi ailesindeki hısımlık ilişkisini etkilemediğinden, TMK. m. 500 hükmünde açıkça belirtildiği gibi, evlâtlık kendi ailesindeki mirasçı sıfatını kaybetmemektedir. Evlât edinme ilişkisi, bu yönüyle de çifte mirasçılığa neden olmaktadır.

³³⁷ Fikret Eren, İpek Yücer Aktürk, *Türk Miras Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 36.

³³⁸ Ahmet M., Kılıçoğlu, *Miras Hukuku*, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 41.

³³⁹ Aydoğdu, s. 598; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 239.

Evlât edinilen küçüğün mirasçılığına ilişkin bir diğer husus ise, evlâtlığın yalnızca kendisini evlât edinen kişinin mirasçısı olmasıdır. Başka bir anlatımla, evlâtlık, kendisini evlât edinenin mirasçılarının ya da mirasbırakanlarının mirasçısı olma sıfatını kazanamayacaktır. Yargıtay da yakın tarihli bir kararında, bu doğrultuda hüküm kurmuştur³⁴⁰.

B. EVLÂT EDİNERİN BAKIMINDAN

1. Evlât Edinenin Küçüğün Mallarına İlişkin Yönetim ve Yararlanma Hakkı

Velayet hakkı, çocuğun mallarının yönetilmesi, kısmen sarf edilmesi ve korunmasına ilişkin yetkileri de için de barındırmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, evlât edinme işlemi sonucunda velayet hakkı kendisine geçen evlât edinen, çocuğun mallarının idare yetkisi ve malların geliri konusunda da tüm haklara sahip olacaktır. Kanun gereği ortaya çıkan bu durumun aksine taraflar arasında herhangi bir sözleşme yapılması mümkün değildir³⁴¹.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde ise öngörülen açık hüküm nedeniyle, ana babanın çocuğun malları üzerindeki haklarının, evlât edinme işleminin tamamlanmasından önce veya aynı anda, noterde düzenleme şeklinde yapılacak resmi bir sözleşme ile kaldırılması veya sınırlandırılması mümkündür³⁴². Ayrıca 743 sayılı Medeni Kanun'da, ana babanın yalnızca çocuklarının mallarını yönetmesinden söz edilmiş iken, yeni Kanun düzenlemesinde malların yönetilmesi hem bir hak hem de bir yükümlülük niteliğinde düzenlenmiştir³⁴³.

Ana babaların, çocuklarının malvarlıklarına ilişkin yetkileri yönetim hakkı yanında aynı zamanda yararlanma hakkını da kapsamaktadır. Dolayısıyla, çocuğun malvarlığına dâhil olan bir mülkü, yönetici sıfatıyla satan ana baba, bu mülke ilişkin geliri harcama hakkına sahiptir³⁴⁴. Bununla birlikte, yararlanma yetkisi sınırsız nitelikte olmayıp, TMK. m. 355 hükmünde ana babanın bu hakkına bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre, çocuk mallarının gelirlerinin öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için; hakkaniyete uyduğu ölçüde de aile ihtiyaçlarını

³⁴⁰ Yargıtay 14.HD., T. 25.12.2018, E. 2016/4194, K. 2018/9418 (www.kazanci.com.tr).

³⁴¹ Aydos, s. 132; Aydoğdu, s. 539.

³⁴² Velidedeoğlu, s. 354-355.

³⁴³ Zevkliler/Ertaş/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 353.

³⁴⁴ Serozan, s. 268-269.

karşılama üzere sarf edilebileceği, kalanın ise çocuk mallarına katılacağı hüküm altına alınmıştır.

Çocuk mallarına ilişkin ana ve babanın sorumluluğunu düzenleyen TMK. m. 363 hükmü uyarınca, malların yönetimi sonunda çocuk mallarının geri verilmesinde, evlât edinen vekil gibi sorumlu tutulacaktır. Yönetim hakkının gereği gibi yerine getirilmemesi sebebiyle çocuğun mallarının tehlikeye düşmesi söz konusu ise hâkim, yönetim hakkını evlât edinenden alarak, bu hakkın bir kayyıma devredilmesine karar verebilir (TMK. m. 361/I).

2. Evlât Edinenin Mirasçılığı

TMK. m. 500/II hükmüne göre; evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olamazlar. Kanun koyucu tarafından getirilen bu düzenlemenin amacı, maddi menfaat elde etme ve evlât edinilecek kişinin mirasından yararlanma düşüncesiyle yapılacak evlât edinmelere engel olmaktır³⁴⁵.

İsviçre Medeni Kanunu'nda 1972 yılında yapılan değişiklikle, evlâtlığın biyolojik ailesi ile ilişkisinin tamamen kesilmesi ve bu doğrultuda evlâtlık ve evlât edinenin birbirlerine karşılıklı olarak mirasçı olabilmesi mümkünken; Türk hukuk sisteminde bu hususta farklı bir düzenlemeye gidilmiştir³⁴⁶.

Evlât edinen kimselerin mirasçı olamamaları hususunda savunulan bir görüşe göre³⁴⁷; bir küçüğü evlât edinen kimsenin uzun yıllar boyunca bu küçüğe kendi öz çocuğu gibi bakması, büyütmesi ve bir şekilde evlâtlığın zengin olmasından sonra, evlâtlığın ölmesi halinde, kendisini evlât edinenin mirastan yararlanamaması adalet duygularıyla bağdaşmayacağından, evlât edinen kimsenin de evlâtlığın yasal mirasçıları arasında sayılması gerekmektedir.

Kanaatimce, evlât edinen kimselerin küçük yaşlardan itibaren öz ana babadan farksız şekilde bir küçüğe bakmaları, onu yetiştirmeleri ve belirli bir maddi güce ulaştırmaları sürecinde yüklendikleri sorumluluklar veya bu sürecin getirdiği tüm zorlukların bir kenara atılması suretiyle, evlât edinenin yasal miras payından yoksun

³⁴⁵ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 238.

³⁴⁶ Akıntürk/Ateş, s. 387.

³⁴⁷ Bu görüş için bkz. Aydoğdu, s. 592.

bırakılması ve onunla tüm ilişkisini kesen öz ana babasının miras payının korunması son derece adaletsiz ve hakkaniyete aykırıdır.

Evlât edinen kimsenin yasal mirasçı olamayacağına ilişkin kanun hükmü emredici niteliktedir. Bu nedenle, tarafların aksini kararlaştırması veya vasiyetname düzenlemek suretiyle evlât edinenin yasal mirasçı olduğunun belirtilmesi durumunda, söz konusu anlaşmaların veya vasiyetnamenin hukuki bir geçerliliği bulunmayacaktır. Öte yandan, evlât edinen kimsenin evlâtlığın iradi mirasçısı ya da vasiyet alacaklısı olmasına engel bir kanun hükmü mevcut değildir³⁴⁸.

III. DİĞER HÜKÜM VE SONUÇLAR

A. YERLEŞİM YERİ

Yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir (TMK. m. 19/I). Evlâtlık ergin ise, yerleşim yeri genel hükümlere göre kendi iradesiyle sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer olacaktır. Buna karşılık bir küçüğün evlât edinilmesinde, küçüğün velayeti evlât edinene ait olduğundan, evlât edinen kişinin yerleşim yeri, aynı zamanda evlât edinilen küçüğün yerleşim yeri haline gelecektir.

Küçüğün korunma ihtiyacı ve velayetin icra edilebilmesi için yerleşim yeri kural olarak, velayet altında bulunan çocuğun ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yerinin bulunmadığı hallerde ise, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yerine bağımlı kılınmıştır (TMK. m. 21). Çocuğun yerleşim yerinin ana babasına bağılı olması, velayet hakkından doğan bir hak olmasının yanında aynı zamanda bir yetki–görev niteliğindedir³⁴⁹.

Evlât edinilen küçük, ergin oluncaya kadar, kendisini evlât edinenin yerleşim yerine bağılı kalmaya devam edecektir. Mahkeme tarafından evlât edinilen küçüğe vasi atanmış olması halinde ise, küçüğün yerleşim yeri, bağılı olduğu vesayet makamının, diğer bir deyişle kendisini kısıtlayarak vasi atayan sulh hukuk mahkemesinin bulunduğu yer olacaktır (TMK. m. 21/II).

³⁴⁸ Aydoğdu, s. 591; Kaya, s. 71; Yalman, Evlâtlığın Miras Hakkı, s. 223.

³⁴⁹ Usta, Yerleşim Yeri, s. 90.

B. OY VERME VE KATILMA YASAĞI

TMK. m. 82 hükmü uyarınca, hiçbir dernek üyesi, dernek ile kendisi, eşi, üstsoyu ve altsoyu arasındaki bir hukuki işlem veya uyuşmazlık konusunda alınması gereken kararlarda oy kullanamaz. Bu hüküm doğrultusunda, dernek üyesi olan evlâtlığın veya evlât edinenin, dernek ile arasındaki bir hukuki işlem veya uyuşmazlık konusunda alınması gereken bir kararda oy kullanması mümkün değildir. Buna rağmen hükme aykırı şekilde oy kullanılmış olması, alınan kararın batıl olması sonucunu doğurmayacak, yalnızca kullanılan oyun iptali yoluna gidilecektir³⁵⁰.

Anonim şirketlerde, pay sahibi kendisi, eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri ile şirket arasındaki kişisel nitelikte bir işe veya işleme veya herhangi bir yargı kurumu ya da hakemdeki davaya ilişkin olan müzakerelerde oy kullanamaz (TTK. m. 436/D). Bu hüküm doğrultusunda evlât edinen ve evlâtlık, herhangi birinin şirketle arasındaki kişisel nitelikte bir işe veya davaya ilişkin müzakerelerde oy hakkını kullanamayacaktır.

Evlâtlık veya evlât edinenlerden herhangi birinin diğerinin noterlik işlemlerine, noter, tanık, tercüman ve bilirkişi olarak katılması da bu husustaki yasal düzenleme doğrultusunda mümkün değildir (Noterlik Kanunu m. 76). Bunun dışında, 6100 sayılı HMK. m. 248 ve 5271 sayılı CMK. m. 45 hükümleri uyarınca, aralarında evlâtlık bağı bulunan kimselerin tanıklıktan çekinme hakkı bulunmaktadır.

C. KAYIT VE BELGELERİN GİZLİLİĞİ

TMK. m. 314/VI hükmüne göre; evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme tarafından bu hususta verilmiş bir karar olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz³⁵¹. Bu hususta evlât edinmeye hâkim olan ilke kayıtların gizliliğidir. İlgili hüküm doğrultusunda, evlât edinme ile ilgili kayıtlar hakkında hiçbir şahsa, resmi kurum ve kuruluşa sözlü veya yazılı bilgi verilmesi mümkün değildir. Ayrıca mahkeme tarafından verilmiş bir karar olmadıkça veya

³⁵⁰ Ruhi, s. 62.

³⁵¹ Yargıtay 2.HD, T. 4.4.2012, E. 2011/14901, K. 2012/8339 (www.kazanci.com.tr).

evlât edinilen küçük tarafından bu yönde yazılı bir talepte bulunulmadıkça, evlât edinme ilişkisine dair hiçbir açıklamada bulunulmayacaktır³⁵².

743 sayılı Medeni Kanun döneminde, evlât edinmede gizlilik kuralı yalnızca evlât edinme ile ilgili kayıtlarına için söz konusu iken, yapılan değişiklik ile kayıtlara ek olarak evlât edinme ile ilgili bilgi ve belgeler de kanun hükmü kapsamına dâhil edilmiştir³⁵³.

Evlât edinme ile ilgili kayıtların, belgelerin ve bilgilerin gizliliği, evlât edinme sürecinin tamamlanmasından sonraki dönemi de kapsamaktadır. Ayrıca gizlilik yalnızca küçüğün ana babası için değil, üçüncü kişiler için de geçerlidir³⁵⁴.

IV. EVLÂTLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI

A. SEBEPLERİ

743 sayılı Medeni Kanun'da "Evlâtlık İlişkisinin Sona Ermesi" başlığı altında düzenlenen hükme, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yer verilmemiş, buna karşılık evlât edinme ilişkisini sona erdiren sebepler ve evlât edinme ilişkisinin sona erdirilmesi usulü TMK. m. 317 hükmü ve devamında "Evlâtlık İlişkisinin Kaldırılması" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu sebepler "rızanın bulunmaması" ve "diğer noksanlıklar" olmak üzere iki grup altında toplanmıştır³⁵⁵.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre; evlât edinme ilişkisi 743 sayılı Medeni Kanun'dan farklı olarak evlenme yasağına aykırı davranış sebebiyle sona ermez. Aynı şekilde 743 sayılı Medeni Kanun'un m. 258 hükmünde düzenlenen tarafların anlaşması, haklı sebep bulunması ya da mirasçılıktan çıkarmaya ilişkin sebeplere dayanmak suretiyle evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesi mümkün değildir³⁵⁶.

³⁵² Şahin, s. 74.

³⁵³ Kaya, s. 77; Aydoğdu, s. 495.

³⁵⁴ Aydoğdu, s. 497.

³⁵⁵ Yargıtay'a göre, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmeden önce kurulmuş olan evlât edinme sözleşmeleri, bütün hükümleri ile birlikte geçerliliğini korur. Hukuki ilişki ve olaylar hangi kanun yürürlükte iken gerçekleşmişse, kural olarak o kanun hükümleri uygulanır. Yargıtay 2.HD., T. 8.5.2003, E. 2003/4342, K. 2003/6810 (www.kazanci.com.tr).

³⁵⁶ "Davacı, 1997 tarihinde evlât edindikleri çocuğun kendilerinin yanına gelmediğini, onlara evlât sevgisini tattırmadığını, gösterdikleri yakınlığa ve babalık şefkatine hiç ilgi göstermediğini ileri sürerek; evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını istemiştir. Dava tarihinde yürürlükte bulunan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda, evlât edinenin, haklı nedenlerin varlığı halinde evlâtlık ilişkisinin

743 sayılı Medeni Kanun'da, Aile Hukuku Sözleşmesi olarak düzenlenmiş olan evlât edinme ilişkisi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda evlât edinen ve evlâtlık arasında soybağını kuran ve ancak mahkeme kararı ile meydana gelen hukuki bir ilişki olarak düzenlenmiştir. Bu doğrultuda evlât edinme ilişkisi, kanunda belirlenmiş sebeplere dayanılarak ve ancak mahkeme kararıyla kaldırılabilir³⁵⁷.

1. Rızanın Bulunmaması

TMK. m. 308/II hükmü gereğince; ayırt etme gücüne sahip olan bir küçük, kişiye sıkı sıkıya bağlı rızası olmadan evlât edinilemez. İlgili hüküm emredici nitelikte olduğundan, küçüğün rızası alınmaksızın evlât edinmeye karar verilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde TMK. m. 309/I hükmüne göre, evlât edinme için ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası aranmakla birlikte, evlât edinme ayrıca küçüğün ana ve babasının rızasıyla mümkün olmaktadır.

TMK. m. 317 hükmüne göre, evlât edinme işleminin tamamlanabilmesi için rızaları gereken kişilerden herhangi birinin rızası, yasal bir sebep bulunmaksızın alınmamışsa, bu durum evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sonucunu doğuracaktır. Bu hükme göre, rızası alınması gereken ilgili kişiler, küçüğün menfaatinin bu işlem sonucunda ağır bir şekilde zedelenmemesi koşuluyla hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteme hakkına sahiptir³⁵⁸.

Öte yandan, ilgili kişilerin rızası alınmış olmakla birlikte, rıza beyanlarının geçersiz olması evlât edinme ilişkisinin iptaline sebep olacaktır. Şöyle ki; küçüğün ana babasının rızasının yasal hükme uygun şekilde çocuğun doğumun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilmiş olması ya da küçüğün ana babasından birinin özen yükümlülüğüne aykırı davranışı sonucunda mahkeme tarafından alınan evlât edinmeye ilişkin rızasının aranmaması kararının ilgili kişiye bildirilmemesi, evlâtlık ilişkisinin iptaline yol açmaktadır³⁵⁹.

kaldırılmasını isteyebileceğine ilişkin düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır. 4722 Sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un 4. maddesine göre, eski hukuk yürürlükte iken gerçekleşmiş olup da Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği sırada henüz herhangi bir hak doğurmamış olaylara, bu kanun hükümleri uygulanır. Buna göre, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmiş olmasıyla, evlâtlık ilişkisinin haklı nedenlerle kaldırılmasını dava edebilmek olanağı kalmamıştır." Yargıtay 2. HD., T. 5.5.2003, E. 2003/497, K. 2003/1741 (www.kazanci.com.tr); Şıpka, s. 317; Aydoğdu, s. 663; Ruhi, s. 68.

³⁵⁷ Aydos, s. 136; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 340.

³⁵⁸ Akıntürk/Ateş, s. 388.

³⁵⁹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 244.

Küçüğün ana babası tarafından verilen rızanın tutanağa geçirilmesinde meydana gelmiş olan şekle ilişkin bir eksiklik veya küçüğün ana babasının rızasının yetkili mahkemeye açıklanmamış olması gibi yalnızca şekle ilişkin aykırılıklar, evlât edinme ilişkisinin kaldırılmasını gerektiren nedenlerden değildir.³⁶⁰

Kanun koyucu, rızanın alınmaması sebebiyle açılan evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davalarında, küçüğün menfaatinin evlâtlık ilişkisinin kaldırılması kararı sonucunda ağır bir biçimde zedelenmemesi koşulunu öngörmüştür. Dolayısıyla evlâtlık ilişkisinin kaldırılması halinde evlâtlığın menfaatinin ağır bir biçimde zedeleneyeceği kanaatine ulaşılsa, rızası alınması gereken kişilerin rızası alınmamış olsa dahi mahkeme tarafından evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilmeyecektir. Evlât edinme kurumuna hâkim olan çocuğun üstün yararı ilkesi, TMK. m. 317 hükmünde de dikkate alınmış ve çocuğun menfaati açıkça üstün tutulmuştur³⁶¹.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu nedenle rızanın bulunmaması sebebine dayanan evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası, yalnızca rızası alınmamış kişi veya kişiler tarafından açılabilir. Bu kişiler, evlât edinme kararı verildiği anda rıza verme hakkına sahip olan ve rızası eksik olan kişilerdir. Dolayısıyla evlât edinme kararı verildikten sonra babalığına hükmedilen ya da evlilik dışı doğan çocuğu tanıyan babanın rıza verme hakkı bulunmamaktadır³⁶².

2. Diğer Noksanlıklar

TMK. m. 318/I hükmüne göre, evlât edinme işlemi, esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir. Bu doğrultuda evlât edinme, evlâtlık ve evlât edinen arasında on sekiz yaş farkının bulunmaması, evlât edinmenin küçüğün yararına aykırı olması, tek başına evlât edinen birinin otuz yaşını doldurmamış olması ya da eşlerin beş yıldan beri evli olmaması gibi, rızanın bulunmaması dışında esasa ilişkin diğer

³⁶⁰ Aydoğdu, s. 672.

³⁶¹ Akyüz, s. 195; Serozan, s. 234.

³⁶² Aydoğdu, s. 672.

noksanlıklardan biriyle sakat hale gelmişse, Cumhuriyet Savcısı veya ilgili kişiler evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme hakkına sahiptir³⁶³.

Hükümde yer alan “ilgili” kişiler kapsamına; özellikle evlâtlık, evlâtlığın çocukları ve ana babası, evlât edinen kişi ve evlât edinme ilişkisinin kurulmasıyla miras hakları etkilenen evlât edinenin mirasçıları girmektedir. Şöyle ki; bir kişi biyolojik çocuğu hayatta iken, başka bir küçüğü evlât edinmişse, evlât edinenin ölümü halinde hem biyolojik çocuğu hem de evlât edinilen küçük birlikte yasal mirasçı olacaktır. Fakat evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilirse, bu durumda evlât edinilen küçük, mirasçı olamayacak ve biyolojik çocuk yasal miras hakkına tek başına sahip olacaktır³⁶⁴.

TMK. m. 318/II hükmü gereğince; evlât edinme ilişkisinin iptaline karar verilmeden önce, esasa ilişkin noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış ise, örneğin eşlerin birlikte evlât edinmeleri için gerekli olan yıl ve yaş koşulunun tamamlanması ya da evliken tek başına evlât edinen bir kişinin boşanması durumunda evlâtlık ilişkisinin kaldırılması yoluna gidilemeyecektir³⁶⁵.

TMK. m. 318/II hükmünün devamında ise, evlât edinme işleminde usule ilişkin noksanlıkların bulunması halinde iptal davasının açılacağı, ancak iptal davası küçüğün menfaatini ağır bir biçimde zedeleyecek ise, TMK. m. 317 hükmünde olduğu gibi burada da küçüğün yararı üstün tutularak evlâtlık ilişkisinin kaldırılması yoluna gidilemeyeceği düzenlenmiştir. İlgili hükümde belirtilen usule ilişkin noksanlıklara; evlât edinme kararının yetkili ve görevli mahkeme tarafından değil de farklı bir mahkeme tarafından verilmesi ya da ana babanın rızalarının alındığı mahkemenin yetkisiz veya görevsiz olması, ana babanın rızalarını verirken ya da geri alırken uygulanması gereken şekli kurallara uyulmaması örnek olarak gösterilebilir³⁶⁶. TMK. m. 316/II hükmünde düzenleme altına alınan, evlât edinme araştırmasına ilişkin kurallar ise, usule ilişkin değil esasa ilişkin diğer noksanlıklardandır³⁶⁷.

³⁶³ Helvacı/Erlüle, s. 216.

³⁶⁴ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 474; Kaya, s. 87.

³⁶⁵ Yargıtay 8. HD., T. 8.3.2018, E. 2017/6749, K. 2018/8548 (www.kazanci.com.tr); Akıntürk/Ateş, s. 235; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 343.

³⁶⁶ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, s. 474; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 343.

³⁶⁷ Aydoğdu, s. 682.

B. EVLÂTLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI DAVASI

Evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılması davası, hukuki niteliği bakımından mevcut bir hukuki ilişkiyi ortadan kaldırması sebebiyle bozucu yenilik doğuran inşai bir davadır. Bu nedenle, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasının, mahkeme tarafından verilmiş olan evlât edinme kararı kesinleşmeden açılması mümkün değildir³⁶⁸.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması talebi, TMK. m. 2 hükmü doğrultusunda doğruluk ve dürüstlük kurallarına aykırı olmamalıdır. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması talebinin, dürüstlük kuralına aykırı olduğu veya bu hakkın kötüye kullanıldığı tespit edilmesi halinde talebin reddine karar verilmesi gerekmektedir³⁶⁹.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası, kural olarak evlât edinen ve evlât edinilene karşı açılmaktadır. İptal davası evlât edinilen veya evlât edinen tarafından açılacak ise bu durumda davanın diğerine yöneltilmesi, evlâtlık küçük ise davada temsil edilmek üzere küçüğe bir kayyım atanması gerekmektedir. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında yetkili ve görevli mahkeme ise, evlât edinme kararını vermiş olan mahkemedir³⁷⁰.

TMK. m. 319 hükmü; evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin iptal davası açma hakkının, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını gerektiren sebebin öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl ve her halde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşeceğini öngörmekte iken, Anayasa Mahkemesi'nin 27.12.2012 tarihli ve E. 2012/35, K. 2012/203 sayılı Kararı³⁷¹ ile ilgili hükümde yer alan "...ve her halde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl..." ibaresi iptal edilmiştir³⁷². Dolayısıyla TMK. m. 319 hükmüne göre; evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin dava hakkının, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden itibaren bir yıllık süre içinde kullanılması gerekmektedir³⁷³.

³⁶⁸ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 247; Şıpka, s. 317; Ruhi s. 68.

³⁶⁹ Aydoğdu, s. 712.

³⁷⁰ Dural/Öğüz/Gümüç, s. 342; Ruhi s. 67.

³⁷¹ 12.7.2013 tarih ve 28705 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁷² Helvacı/Erlüle, s. 216.

³⁷³ "...dava hakkının evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl geçmekle düşeceği hüküm altına alındığından, Mahkemece hak düşürücü sürenin evlât edinme kararının kesinleşmesinden itibaren başlatılması doğru olmamıştır." Yargıtay 8. HD., T. 8.4.2019, E. 2017/9165, K. 2019/3799 (www.kazanci.com.tr).

Dava açma süresinin hukuksal niteliği, maddenin kenar başlığında ve içeriğinde hak düşürücü süre olarak belirlenmiştir. Bu nedenle bir yıllık hak düşürücü süre, yargılamanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi ilgili kişiler tarafından ileri sürülmemiş olsa dahi hâkim tarafından resen göz önünde bulundurulacaktır³⁷⁴.

C. EVLÂTLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASININ SONUÇLARI

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası, hukuki niteliği bakımından inşai bir davadır. İnşai davalarda olumlu yönde verilen ve kesinleşen kararlar, kural olarak ileriye etkili olduğundan, kanunda belirtilen nedenlere dayanarak açılan evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davasında hâkim tarafından verilen hüküm geleceğe etkili sonuçlar doğuracaktır. İptal kararı, kural olarak geleceğe etkili olmakla birlikte, mirasçılık gibi istisnai durumlarda işin niteliği gereği, kötüniyetli evlâtlık için, hâkim tarafından verilecek kararın geçmişe etkili olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca hüküm, geçmişe etkili sonuçlar doğurmadığı için, evlât edinen tarafından evlâtlık için yapılan giderlerin, bakım ve eğitim masraflarının talep edilmesi mümkün değildir³⁷⁵.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması davası sonucunda verilen kararın etkisine ilişkin olarak ileri sürülen aksi görüşe göre; iptal kararı, evlât edinme ilişkisini geçmişe etkili olacak şekilde kurulduğu andan itibaren geçersiz hale getirmektedir. Bu görüşe göre; evlât edinen tarafından, evlâtlık için yapılmış olan bakım masraflarının ve hediyelerin talep edilmesinde hiçbir sakınca bulunmamaktadır³⁷⁶.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması ile birlikte, evlât edinmeden doğan tüm hak ve yükümlülükler karşılıklı olarak sona erer. Böylece, evlâtlık evlât edinenin velayeti altından çıkar ve evlât edinenin yasal mirasçısı olma hakkını kaybeder. Evlât edinenin soyadını almış ise, tekrar eski soyadına döner. Ayrıca evlâtlık ilişkisinin kaldırılması ile birlikte, evlât edinen ve evlâtlık arasındaki kesin evlenme yasağı da ortadan kalkar. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması hakkındaki karar, kesinleştikten sonra

³⁷⁴ Işık, s. 139; Kaya, s. 88.

³⁷⁵ Akıntürk/Ateş, s. 389; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 251; Şıpka, s. 317; Ruhi, s. 68; Aydoğdu, s. 720; Serozan, s. 237.

³⁷⁶ Bu görüş için bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 342.

ilgili nüfus idaresine bildirilerek kayıtlarda gerekli düzeltmelerin yapılması sağlanır³⁷⁷.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması ile birlikte, evlâtlığın velayeti kendiliğinden öz ana babasına geçmez; hâkim taraflar arasındaki ilişkileri değerlendirerek velayeti tekrar onlara verebileceği gibi gerekiyorsa evlâtlığa bir vasi de tayin edebilir³⁷⁸.

743 sayılı Medeni Kanun m. 258/II hükmüne göre; evlâtlık ilişkisinin kaldırılması kesin ve vazgeçilemez nitelikte olduğundan, evlâtlık ilişkisi kaldırıldıktan sonra yeniden aynı kişiler arasında evlâtlık ilişkisi kurulması mümkün değildir. Fakat 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda bu duruma engel bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla evlât edinme için gerekli yasal koşulların yerine getirilmesi kaydıyla, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sonrasında aynı kişiler arasında yeniden evlâtlık ilişkisinin kurulması mümkündür³⁷⁹.

Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması geleceğe etkili sonuçlar doğurduğundan, tarafların birbirinden manevi tazminat talep etme hakkı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açan sebepler, aynı zamanda TBK. m. 49 hükmünde belirtilen manevi tazminat şartlarını taşıyorsa, bu durumda manevi tazminat talep edilebilecektir³⁸⁰.

³⁷⁷ Akıntürk/Ateş, s. 389; Akyüz, s. 196.

³⁷⁸ Ruhi, s. 70; “Evlât edinme muamelesinin tamamlanmasıyla evlât edinen kimseye geçen küçük üzerindeki velayet hakkı, bu kimsenin, ölümüyle kendiliğinden asıl ana ve babaya dönemez ve geçemez. Bu gibi hallerde küçüğe bir vasi tayini gerekir.” YİBGK T. 10.11.1954, E. 1954/17, K. 1954/24 (www.kazanci.com.tr).

³⁷⁹ Kaya, s. 89; Ruhi, s. 70.

³⁸⁰ Ruhi, s. 71.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KORUYUCU AİLE KAVRAMI

I. GENEL OLARAK KORUYUCU AİLE KURUMU

A. KORUYUCU AİLE KAVRAMI VE TANIMI

Aile mahkemesi tarafından hakkında korunma kararı alınmış korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu³⁸¹ hükümlerine göre kurulmuş kuruluşlarda sağlanabildiği gibi, çocuğun denetim ve gözetim altında bir koruyucu aile yanına yerleştirilmesi şeklinde de mümkün olabilmektedir³⁸².

Koruyucu aile kavramı, en genel anlatımla belirli esas ve usullere göre, sosyal hizmet kuruluşları denetimi ve gözetiminde, kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olmak suretiyle çocuk bakımını üstlenen, çocuğun sıcak bir aile ortamında hayatını sürdürmesine imkân sağlayan ve aynı zamanda biyolojik ana babasının boşluğunu doldurabilecek aile veya kişileri ifade etmektedir³⁸³.

Koruyucu aile hizmeti; çeşitli nedenlerle kendi ailesi yanında bakılamayan ya da ailesinden ayrılmak durumunda kalan çocukların, bu süreci en sağlıklı şekilde atlatarak topluma uyumlu, yararlı bireyler olarak yetiştirilmelerini ve bu amaçla kendi ailelerine geri dönünceye kadar farklı bir aile ya da kişi yanında her türlü bakımlarının karşılanmasını sağlayan, çocuk ve aile refahı alanında önemli bir sosyal hizmet türüdür³⁸⁴.

Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 4/I-h hükmüne göre koruyucu aile; belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, yapılacak bir ödeme karşılığında veya karşılıksız olmak üzere çocuğun hem bakımını ve hem de yetiştirilmesini üstlenen, çocuğun sıcak bir

³⁸¹ 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁸² Sosyal Hizmetler Kanunu m. 23.

³⁸³ Fatma Özdemir Uluç, *Psiko-Sosyal ve Hukuki Açıldan Koruyucu Aile Bakımı*, Attila Kitabevi, Ankara 1997, s. 16.

³⁸⁴ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 144; Neden Evlât Edinmiyorsunuz, *Bebeğim ve Biz Dergisi*, Ed. Hale Kızıl İrtem, Sayı 17, Ağustos 1997, s. 11.

aile ortamında hayatını devam ettirmesine olanak sağlayan aileyi veya kişiyi ifade etmektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 23 hükmünde ise, hakkında mahkeme tarafından verilmiş korunma kararı bulunan ve korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakım ve yetiştirilmesi ile ilgili kurumun gözetimi ve denetimi dâhilinde bir koruyucu aile tarafından da yerine getirilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, koruyucu aileye, çocuğun bakımına ve yetiştirilmesine karşılık olacak şekilde yapılabilecek bir ödemeden veya koruyucu aile olmak isteyen kişilerin bu hizmeti gönüllü olarak da üstlenebileceğinden söz edilmiştir.

Koruyucu aileler, vesayet makamının değil Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı il müdürlükleri denetim ve gözetiminde çocuğun bakımı ve yetiştirilmesini üstlenmektedir.

B. AMACI VE ÖNEMİ

Koruyucu aile hizmetinin amacı, çocuğun biyolojik ana babası bedensel, duygusal ve maddi nitelikteki ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığında, çocuğun normal gelişim gösterebilmesi için gerekli koşulları hazırlanması ve bu doğrultuda çocuğa istikrarlı ve kurumlaşmamış bir çevre temin edilmesidir³⁸⁵.

Koruyucu aile bakımı, çocuğa kendi ana babası tarafından gerekli koruma sağlanamaması sebebiyle, sağlıklı bir gelişme için gerekli tüm koşulları hazırlayan ve aynı zamanda koruma yönüyle çocuğun daha fazla zarar görmemesini sağlayan, bunların dışında çocuğun sağlıklı gelişimi ve yetiştirilmesi için gerekli olan tüm önlemleri içinde barındıran bir bakım türüdür³⁸⁶. Dolayısıyla koruyucu aile bakımının, çocuğun sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için gerekli koşulları hazırlamak (bakım işlevi), daha fazla zarar görmemesini sağlamak (koruma işlevi) ve yine çocuğun kişiliğinin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için gerekli olan tüm düzeltici önlemleri almak (tedavi işlevi) şeklinde üç farklı açıdan işlevi bulunmaktadır.

Koruyucu aile bakımının yukarıda sayılan tüm işlevleri yerine getirebilmesi, bazı amaçların gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu amaçlar; çocuğun korunması, şefkatli ve destekleyici bir aile ortamında gerekli tüm ihtiyaçlarının karşılanması,

³⁸⁵ Özdemir Uluç, s. 22.

³⁸⁶ Amerikan Çocuk Refahı Birliği, *Koruyucu Aile Bakımı Hizmeti ve Standartları*, Çev. Günseli Kuntbay, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 16, Gürsoy Basımevi, Ankara 1962, s. 12.

çocuk için oldukça problemlili ve karmaşık olan bu dönemi hasar almaksızın geçirmesinin sağlanması ve akabinde normal hayatına devam etmesi, çocuğun kendi öz ailesinden ayrı kalmış olmasından kaynaklanan yaşanabilecek ruhsal travmaların ve duygusal sorunların iyileştirilmesi ve çocuğun öz ailesi ile düzenli aralıklarla bir araya gelmesinin sağlanması, koruyucu aileye yerleştirme sürecinin tekrarlanmasının önüne geçilmesi ve bu doğrultuda gerekli önlemlerin alınması, bu şekilde ilişkinin sürekli olmasının sağlanması, çocuğun geleceği için kalıcı bir planın geliştirilmesi ve en etkili olacak şekilde hayata geçirilmesi ve uygun zaman geldiğinde olumlu sonuç vereceğine kesin gözüyle bakılması koşuluyla çocuğun biyolojik ailesi yanına dönmesinin sağlanmasıdır³⁸⁷.

Çocuğun biyolojik ailesine geri dönme ihtimali mevcutsa koruyucu aile hizmeti tercih edilirken, bu şekilde bir ihtimalin bulunmaması halinde çocuğun evlâtlık olarak verilmesi yöntemine başvurulmaktadır.

C. TARİHSEL GELİŞİMİ

Koruyucu aile bakımına ilişkin olarak, ilk yasal düzenlemenin İngiltere’de 1601 yılında Kraliçe I. Elizabeth döneminde çıkarılan “Yoksullar Kanunu”nda yer aldığı ve yasa gereği çocukların manastırlarda bakıldığı ifade edilmektedir. Bu yasa, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin gerçekleştirildiği ilk yasal düzenlemedir. İlgili yasada, ana babası veya yakınları tarafından terk edilmiş ya da bakılamayan çocukların, yün tezgâhlarda çirak olarak çalıştırılması, erkek çocukların yirmi dört yaşına, kız çocukların ise yirmi yaşına ya da evlenmelerine kadar bakılmaları öngörülmüştür³⁸⁸.

İngiltere’de biyolojik ana babası ile beraber yaşayamayacak durumda olan çocukların başka aileler yanında bakılması uygulamasına Yoksullar Kanunlarına dayanmak suretiyle 17. yüzyılda başlanmış olup, bu uygulamaya göre çocuklar barınma, yeme içme ya da bir sanat öğrenme karşılığında yirmi bir yaşına kadar çirak olarak yerleştirilmekteydi³⁸⁹.

³⁸⁷ Neşe Erol, Zeynep Şimşek, Seval Üstüner, *Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma*; Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Koruma sistemleri, Kurum Bakımı, Koruyucu Aile ve Evlât Edinme, Ümit Matbaacılık, Ankara 2005, s. 62-63.

³⁸⁸ Bkz. Şenocak, s. 193.

³⁸⁹ Bkz. Özdemir Uluç, s. 19.

İlk olarak İngiltere’de başlayan koruyucu aile hizmeti, Amerika’da koloni döneminde 1853 yılında ortaya çıkmıştır. Bu konuda, Rahip Brace’nin, New York’ta bulunan kimsesiz ve terk edilmiş çocukların büyük şehirlerin tehlikelerinden ve olumsuzluklarından korunmaları adına çiftliklerde çalıştırılmaları karşılığında barınma ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde yaptığı düzenlemeler koruyucu aile hizmetinin ilk uygulamaları arasında sayılmaktadır. Sözü edilen çiftliklere yüz binlerce çocuk yerleştirilmesi yanında zaman geçtikçe bu çocuklara kötü muamele yapılması ve çocukların kendi ailelerinden uzaklaşmaları gibi çeşitli şikâyetlerin yadsınamayacak şekilde artması sonucunda çiftçi ailelerin seçiminde ve aynı zamanda denetlenmesinde görevli bazı kuruluşlar meydana gelmiştir³⁹⁰.

1909 yılında düzenlenen 1. Beyaz Saray Konferansı’nda korunmaya muhtaç çocukların yaşadığı sorunlar üzerinde durulmuş ve birtakım tavsiye kararları alınmıştır. Bu tavsiye kararları arasında; çocukların zorunlu bir neden bulunmadıkça evlerinden alınmaması ve çocukları korunmaya muhtaç hale getiren nedenlerin imkânlar dâhilinde tamamen ortadan kaldırılması veya azaltılması yer almaktadır³⁹¹.

Koruyucu aile hizmeti günümüzdeki hali ile 1948 yılında Birleşmiş Milletlerde Çocuk Dairesinin kurulması sonrasında ortaya çıkmış, 1950 yılında ise aile krizlerinin doğurduğu olumsuzlukları azaltmak amacıyla çocukların kısa süre için koruyucu aile yanına yerleştirilmesi sistemi benimsenmiştir. Koruyucu aile kavramının gelişmesi, farklı türlerde koruyucu aile uygulamalarının ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir³⁹².

1962 yılında koruyucu aile bakımı, Amerikan Çocuk Refah Birliği tarafından, çocuğun biyolojik ailesi tarafından bakılmadığı, çocuğun evlâtlık olarak verilmesinin de mümkün olmadığı ya da uygun görülmediği durumlarda, biyolojik ana babasının yerini alabilecek bir aile yanında geçici veya sürekli olarak bakımının sağlanması şeklinde ifade edilmiştir³⁹³.

1960’lı yılların başında yapılan araştırmalara göre koruyucu aile uygulamalarında yeterli verimin alınmadığı ortaya çıktıktan sonra koruyucu aile

³⁹⁰ Recep Doğan, “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Bakımı ve Koruyucu Aile Yönetmeliği”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2, 2013, s. 149; Özdemir Uluç, s. 18.

³⁹¹ Şenocak, s. 193.

³⁹² Özdemir Uluç, s. 19.

³⁹³ Şenocak, s. 192.

bakımının her çocuk için uygun bir hizmet olmadığı savunulmuştur. Fakat 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren bu durum tam aksi bir hale dönüşerek, problemlili olan çocuklar için toplumsal çözümler bulunması bakımından koruyucu aile hizmetine ilgi yeniden artış göstermiştir³⁹⁴.

Türk toplumuna bakıldığında, tarihimiz boyunca korunmaya muhtaç çocuklara, çeşitli kurumlarda ya da bir aile yanında hizmet verildiği görülmektedir. Bu husustaki kaynaklar oldukça dağınık olmakla birlikte, mevcut kaynaklara göre, korunmaya muhtaç çocuklara özellikle kurum niteliğini taşıyan vakıflarda hizmet verildiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu hususta korunmaya muhtaç çocuklar için 1295-1304 yılları arasında ilgili kurumların açıldığı ve özellikle Selçuklular zamanında kurulan vakıflarda bu doğrultuda farklı hizmetlerin verildiği ifade edilmektedir³⁹⁵.

Koruyucu aile yanına yerleştirme ile ilgili ülkemizde ilk yasal düzenleme 1926 tarihli Medeni Kanun’da, 1930 tarihli Umumi Hıfıssıhha Kanununda³⁹⁶ yer almıştır. Buna göre, hakkında koruma kararı verilmiş olan çocukların hâkim tarafından bir aile yanına yerleştirilebileceği öngörülmüş, ayrıca Umumi Hıfıssıhha Kanunu ile çocukların bakılmak üzere aile yanına yerleştirilmesi uygulamasında belediyeler yetkilendirilmiştir. Bu çalışmalar dışında, koruyucu aile bakımına ilişkin en geniş kapsamlı uygulama 1952 yılında hayata geçirilmiş ve bu uygulama “profesyonel koruyucu aile” olarak adlandırılmıştır³⁹⁷.

1957 yılında 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun³⁹⁸ yürürlüğe girmiş ve bu kanunda koruyucu aile hizmetine ilişkin olarak çok daha ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir. Kanun düzenlemesi gereğince, mahkeme tarafından hakkında koruma kararı alınacak ve hâlihazırda koruma kararı mevcut çocuklar korunmak ve yerleştirilmek üzere ilgili yeterliliklere sahip ailelerin yanına geçici ya da sürekli olacak şekilde yerleştirilecektir³⁹⁹.

1961 yılında, Ankara’da ilk koruyucu aile başvurusu kabul edilmiş ve Türkiye’de ilk uygulama olarak bir çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu proje ile korunmaya muhtaç çocukların başka bir

³⁹⁴ Şenocak, s. 194.

³⁹⁵ Usta Sayıta, s. 25.

³⁹⁶ 6.5.1930 tarih ve 1489 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁹⁷ Erol/Şimşek/Üstüner, s. 40; Şenocak, s. 194.

³⁹⁸ 24.5.1957 tarih ve 9615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁹⁹ Usta Sayıta, s. 29.

ailede bakılmasının bir sisteme bağlanması ve kurumsallaşması sağlanmıştır. İlk olarak Ankara’da pilot çalışma niteliğinde başlayan bu uygulama, daha sonra diğer illerde uygulama alanı bulmuştur⁴⁰⁰.

1982 Anayasası’na göre, korunmaya muhtaç çocuk kapsamında yer alan çocuklar, sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler arasında yerini almıştır. Ayrıca yine Anayasa’da yer alan hüküm gereğince devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır ve bu amaçlarla gerekli olan teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur (AY. m. 61/IV, V).

Korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin teşkilatlanmada yeni bir yapı değişikliği, 1982 yılında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu⁴⁰¹ ile gündeme gelmiş ve ilgili kanun yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile korunmaya muhtaç çocuklar bakımından çok önemli değişikliklere imza atılmış ve sosyal hizmetler alanında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun kurulması öngörülmüştür⁴⁰².

İlgili yasada yer alan hüküm gereğince, hakkında korunma kararı alınan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi, yetkili kurumlarda olduğu kadar aynı zamanda kurumun denetimi ve gözetiminde bir koruyucu aile tarafından da yerine getirilebilmektedir. Bunun dışında koruyucu ailelerin seçimine, çocukla ilgili sorumlu olduğu hususlara ve kurumla olan ilişkilerine ve koruyucu aile hizmetinin işleyişine ilişkin tüm esaslar bir yönetmelik ile düzenlenecektir. Söz konusu hüküm doğrultusunda 1984 yılında Koruyucu Aile Yönetmeliği⁴⁰³ çıkarılmış ve koruyucu aile hizmetine ilişkin tüm uygulamalar 1993 yılına kadar bu yönetmelikte düzenleme altına alınan esaslara uygun şekilde yürütülmüştür⁴⁰⁴.

1993 yılında ise ilk yönetmelikte mevcut eksiklerin giderilmesi adına ikinci bir Koruyucu Aile Yönetmeliği⁴⁰⁵ çıkarılmıştır. 2012 yılında ise bu yönetmelik yürürlükten kaldırılmış, onun yerine koruyucu aile hizmetine yeni bir yaklaşım getiren Koruyucu Aile Yönetmeliği, 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi

⁴⁰⁰ Karatay, s. 410; Özdemir Uluç, s. 129.

⁴⁰¹ 27.5.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili Kanun’un adı 3.6.2011 tarih ve 633 sayılı KHK’nin 35. maddesiyle “Sosyal Hizmetler Kanunu” olarak değiştirilmiştir.

⁴⁰² Özdemir Uluç, s. 133.

⁴⁰³ 02.10.1984 tarih ve 18532 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴⁰⁴ Şenocak, s. 195.

⁴⁰⁵ 14.10.1993 tarih ve 21728 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlükte bulunan Koruyucu Aile Yönetmeliği, koruyucu aile hizmetine ilişkin köklü değişiklikler içermektedir. Şöyle ki; Amerika’da bulunan bazı eyaletlerde koruyucu aile olmak isteyen kimselerin, başvuru yapması yanında aynı zamanda bu hususta gereken yeterliliğine sahip olduklarını belgelemek adına bir koruyucu aile sertifika programına katılmaları ve bu programda başarı sağlamaları gerekmektedir. Getirilen yeni düzenleme ile birlikte artık ülkemizde de koruyucu aile olma sürecinde aynı nitelikte koşulun gerçekleşmesi gerektiği söylenebilir⁴⁰⁶.

Koruyucu aile bakımının ortaya çıkışı ve gelişme süreci incelendiğinde, dikkat çeken en büyük özellik, koruyucu aileye ilişkin gelişmelerin kurumsallaşma ile birlikte büyük ölçüde ivme kazanmasıdır⁴⁰⁷.

2011 yılında çıkarılan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile SHÇEK Genel Müdürlüğü kapatılmış, SHÇEK’in çocuklara ilişkin görevleri yeni kurulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir. Sonrasında 9.7.2018 tarih ve 30473 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kapatılmış, yerine Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı kurulmuştur. 10.7.2018 tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün çocuklara ilişkin görevleri bu bakanlığın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir. 4.8.2018 tarih ve 30499 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında 15 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile de, Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı’nın adı “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir. Bu doğrultuda, mevzuatta çocuklar bakımından, SHÇEK’e yapılan atıflar, bundan sonra Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne yapılmış sayılacaktır⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Ergün Yazıcı, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt IV, Sayı 2, Yıl 2014, s. 253.

⁴⁰⁷ Özdemir Uluç, s. 21.

⁴⁰⁸ Koçoğlu, s. 243, dn. 7.

D. HUKUKİ NİTELİĞİ

Koruyucu aile hizmetinin gerçekleşmesi için koruyucu aile ile il müdürlükleri arasında bir sözleşmenin imzalanması gerekmektedir. Koruyucu aile sözleşmesi olarak nitelendirilen bu sözleşme, koruyucu ailelerin yükümlülüklerini içeren mahalli mülki amir onaylı belgeyi ifade etmektedir (KAY. m. 4/I-m).

Koruyucu aile kurumunun ait olduğu alan ve koruyucu aile sözleşmesinin hukuki niteliği konusunda Türk hukuk doktrininde çok fazla bir tartışma bulunmamakla birlikte bu hususta bazı görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Şöyle ki, bir görüş⁴⁰⁹ koruyucu aile sözleşmesini vekâlet unsurları ağır basan isimsiz bir aile hukuku sözleşmesi olarak nitelendirmektedir. Yine bu görüşe göre, aile hukukunun vesayet hukuku bölümünde ortaya çıkan bu isimsiz sözleşme, çocuğun üstün yararı ilkesini esas aldığından, üçüncü kişi yararına sözleşme olarak da kabul edilebilecektir⁴¹⁰.

Bir diğer görüşe göre⁴¹¹ ise, koruyucu aile hizmetinin yalnızca bir kamu kuruluşu tarafından yürütülmesine izin verildiği için koruyucu aile sözleşmesi yönetsel niteliği ağır basan ve özel hukuk alanında sonuçlar doğuran bir kamu hukuku tasarrufu olarak kabul edilmelidir. Fakat koruyucu aile ve çocuk arasındaki ilişkide esas olan kamu tüzel kişisi Kurumun üstün iradesi değil, çocuğun üstün yararadır. Bu nedenle koruyucu aile sözleşmesinin idari bir nitelik taşıması koruyucu aile hizmetinin niteliği ile bağdaşmamaktadır⁴¹².

E. YARARLARI VE SAKINCALARI

Koruyucu aile hizmetinin, korunmaya muhtaç çocuğa olduğu kadar aynı zamanda çocuğun biyolojik ailesine ve koruyucu aileye birçok yönden yararı bulunmaktadır. Koruyucu aile hizmetinin çocuklar bakımından en büyük yararı şüphesiz ki, kendi ailesinden ayrılmak durumunda kalan çocukların, gerçek bir aile ortamında hayat kalitelerinin artmasını, sevgi ve şefkatle gerek bedensel gerekse

⁴⁰⁹ Bkz. Usta Sayıta, s. 76.

⁴¹⁰ Usta Sayıta, s. 76.

⁴¹¹ Bkz. Özdemir Uluç, s. 94.

⁴¹² Usta Sayıta, s. 76.

ruhsal gelişimlerinin tamamlanmasını ve çocuğun yalnız kaldığı bu süreci en sağlıklı şekilde atlatmalarını sağlamasıdır⁴¹³.

Çocuğun aile ortamında yetişmesi, sağlıklı gelişiminin en temel koşuludur. Aile, çocuk için sevgi ve güvenliğin doğal kaynağı olmakla birlikte, çocuğun duygusal, sosyal ve ahlak gelişimini de sağlayan temel kurumdur.

Çocuk için gerekli en uygun ortamın sağlanması, bakım, şefkat ve örnek alma gibi ihtiyaçlarının karşılanması ana babasının sorumluluğundadır. Fakat hayat her çocuğa bu imkânı sunmamış olabilir. Nitekim bazı aileler zihinsel, bedensel ya da psikolojik sorunlar dolayısıyla ya da ekonomik anlamda yaşadıkları yetersizlikler sebebiyle, boşanma, ölüm, hükümlülük gibi sosyal sorunların da etkisiyle bütünlüklerini devam ettiremez. Bu durumdan kaynaklı olarak çocuklarının ihtiyaçlarını da karşılayamaz hale geldiklerinde, çocuklar için başvurulabilecek en uygun yöntem; çocuğun biyolojik ailesinin durumu iyileşinceye kadar çocuğun bu ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterliliğe sahip başka bir aile yanında bakımının ve eğitiminin sağlanmasıdır. Yapılan araştırmalar, aile ortamında yetişen ve gelişen çocukların, kalabalık bakımevi hizmet şekillerine nazaran çok daha başarılı olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır⁴¹⁴.

Koruyucu aile hizmetinde, koruyucu ailelik görevini üstlenen kişilerde süreç içinde genelde bir değişiklik olmamaktadır. Ayrıca koruyucu aile bakım süresi uzundur. Bu sebepler, koruyucu aile bakımı altına giren çocuk ve koruyucu aile arasında sağlıklı ve güvene dayalı ilişkiler kurulmasını sağlar. Yine bu sebepler dolayısıyla bakıma muhtaç çocuğun ruhsal gelişimi de olumlu yönde etkilenmektedir⁴¹⁵. Bu yönüyle koruyucu aile bakımı, çocuğun üstün yararı, bedensel ve psikolojik gelişimi bakımından gerekliliği akademik çalışmalarla ve aynı zamanda hükümet tarafından desteklenen ve teşvik edilen önemli bir uygulamadır⁴¹⁶.

⁴¹³ Şenocak, s. 200.

⁴¹⁴ Şenocak, s. 202.

⁴¹⁵ Neşe Erol, Zeynep Şimşek, “Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar; Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi”, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, (Yayın Yönetmeni Neşe Erol) 15-16 Şubat 2007, *Koruyucu Aile, Evlât Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: 6, Ankara 2008, s. 137.

⁴¹⁶ Leman Erdal, “Türkiye’de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli”, *Sosyoekonomi*, Cilt XXII, Eylül 2014, s. 180.

Koruyucu aile hizmetinin, çocuğun biyolojik ailesi açısından da bazı yararları bulunmaktadır. Şöyle ki; çocuğun gerçek aile ortamında yaşanan bazı olumsuzluklar nedeniyle kendi ailesinden oldukça uzaklaşan çocuk için, koruyucu aile hizmeti kapsamında sosyal hizmet uzmanları bir taraftan çocuk için en doğru bakım yöntemini belirlemeye çalışırken bir taraftan da çocuğun ailesinden kaynaklanan problemleri bulma ve bunları çözmeye çalışmaktadır⁴¹⁷.

Koruyucu aile hizmetinde amaç, çocuğun kendi ailesi ile olan ilişkilerinin tamamen kesilmesi suretiyle bakımın sağlanması değil; aksine çocuğun ailesinde yaşanan problemleri en kısa süre içinde çözmek ve akabinde çocuğun ailesiyle olan ilişkisinin sağlıklı bir şekilde devam etmesini ve tüm aile fertlerinin birlikte bulunmasını sağlamaktır. Bu anlamda, koruyucu aile hizmetinin çocuğun gerçek ailesi bakımından destekleme ve problem çözme hususlarında yarar sağladığını söylemek mümkündür⁴¹⁸.

Koruyucu aile hizmeti, sağladığı yararlar dışında aynı zamanda bazı sakıncaları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu sakıncaların başında ise, korunmaya ihtiyacı olan çocuklarda, koruma altına alınmadan önce ya da korunma altındayken birtakım ruhsal sarsıntıların yaşanması gelmektedir. Ruhsal anlamda kendini boşlukta hisseden çocuklar, bu süreçte yaşadıkları travmalar nedeniyle, sosyal çevre ile olan ilişkilerinde zorluk çekmekte ve bu durumdan kendilerini sorumlu tutarak yaşadıkları ruhsal bunalıma ayrıca kendini yetersiz ve değersiz hissetme, güvensizlik, başarısızlık gibi olumsuz duyguları eklemektedir⁴¹⁹. Sözü edilen durumların yaşanması, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ve bakımını üstlenen aile arasında ciddi problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bir başka sakınca ise, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ve koruyucu ailenin biyolojik çocuğu arasında kıskançlık başta olmak üzere yaşanabilecek çatışmalar noktasında oluşmaktadır⁴²⁰. Her çocuk, kendi ailesi için vazgeçilmez ve başka bir çocuğa tercih edilmeyecek niteliktedir. Koruyucu aile bakımının devreye girmesi ile birlikte, kendi ailesini paylaşmak durumunda kalan çocuk hem ailesine hem de korunmaya ihtiyacı olan çocuğa karşı hırçın davranabilir. Bu nedenle

⁴¹⁷ Şenocak, s. 199.

⁴¹⁸ Şenocak, s. 200.

⁴¹⁹ Yazıcı, s. 264.

⁴²⁰ Özlem Tok, *Koruyucu Aile Hizmeti, Standartları ve Ülkemizdeki Durumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996, s. 186.

koruyucu ailelerin kendi çocuklarında olduğu gibi, korumakla yükümlü olduğu çocuğa da aynı şekilde davranması hem insani hem de vicdani bir görevdir.

Koruyucu aile hizmetine başvurmadan önce, hâlihazırda çocuğu bulunan ailelerin kendi çocuklarını bu duruma hazırlamaları ve bu süreçte yaşanabilecek tüm ihtimalleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Koruyucu ailelik, yalnızca koruyucu aile ya da kişileri değil, aynı zamanda ailenin biyolojik çocuklarının da sorumluluğunu kapsamaması nedeniyle bu hususta verilen hatalı kararlar telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilecek niteliktedir⁴²¹.

Koruyucu aile sistemi amacına uygun şekilde kullanılmadığında da bazı sakıncalar doğurmaktadır. Bu hususta, koruyucu aileler tarafından bakılmak üzere alınan çocuklara yeterli özenin gösterilmemesi, zaten sevgiye ve aile sıcaklığına muhtaç olan çocuğun aşağılanması ve evde hizmetçi gibi kullanılması, bu hizmetten yararlanmak istediklerini beyan eden kimselerin yalnızca para kazanma düşüncesine sahip olması ve başvuruları kabul edilmesi sonrasında herhangi bir harcama yapmamak adına çocuğun hiçbir ihtiyacını karşılamaması ve çocuğun yetiştirilmesinde gerekli olan tüm masraflardan kaçınması gibi durumlar bu sakıncalardan bazılarıdır⁴²².

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk için uygun ailenin seçilememesi ya da koruyucu aile ve çocuk arasındaki ilişkinin denetlenmemesi, çocuğun sürekli aralıklarla koruyucu aile değiştirmesine neden olacaktır. Bu durum çocuğun güven duygusunu olumsuz yönde etkileyecek, reddedilme ve güvensizlik duygularının pekişmesiyle birlikte tüm hayatı boyunca istikrarlı bir birey olmasına engel teşkil edecektir⁴²³. Bu nedenle koruyucu aile sürecinde tam anlamıyla başarı sağlanabilmesi, başlangıçtaki bilinç düzeyinin en yüksek seviyede olmasına ve ailelerin bu konudaki kararlılığına bağlıdır.

Koruyucu aile hizmetinde ailelerin tamamen denetimsiz bırakılması veya yeterli denetimin yapılmaması, yasak olmasına rağmen koruyucu aile adı altında bazı

⁴²¹ Serap Daşbaşı, "Koruyucu Aile Hizmetinin Koruyucu Aileler ve Biyolojik Çocukları Üzerindeki Etkisi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt XXVI, Sayı 1, Nisan 2015, s. 68.

⁴²² Seda Kurtuluş Akbulut, *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlât Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s. 110.

⁴²³ Yazıcı, s. 265.

ailelerin yanına aldıkları çocukları ev işlerinde kullanmalarına ve çocuğun psikolojisinin tamamen bozulmasına neden olmaktadır.

II. KORUYUCU AİLE OLABİLMENİN KOŞULLARI

Koruyucu aile olabilmek için gereken koşulları; “korunmaya muhtaç bir çocuğun varlığı”, “T.C. vatandaşı olmak”, “Türkiye’de sürekli ikamet etmek”, “en az ilkokul mezunu olmak”, “25-65 yaş aralığında olmak”, “çocuğun velayet hakkına sahip kişilerden olmamak”, “daha önce koruyucu aile statüsünün iptal edilmemiş olması” başlıkları altında ele alınacaktır.

Koruyucu aile olmak için başvuruda bulunacak kişi ve ailelerin taşıması gereken bazı unsurlar bulunmakla birlikte, bu unsurlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılıklardan biri, koruyucu aile olmak için Avrupa ülkelerinde aranan belirli bir yaş ve eğitim koşulunun bazı ülkelerde aranmamasıdır. Türkiye’de, koruyucu aile olmak isteyen kişi veya ailelerin bu başvuruda bulunması esnasında taşıması gereken unsurlar Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin 8. maddesinde düzenleme altına alınmıştır.

A. KORUNMAYA MUHTAÇ BİR ÇOCUĞUN VARLIĞI

Bireylerin birbirlerine karşı olan tutumlarının her toplumda farklı nitelik göstermesi ve aynı zamanda çocukluk kavramının kültürel bir yönünün bulunduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, çocuk tanımının tam anlamıyla yapılması mümkün değildir⁴²⁴.

Çocuk, az gelişmiş olan ülkelerde, aile olgusunun çok daha ötesinde, ailenin ekonomik anlamda kalkınmasına katkı sağlayabilecek işgücü ve ilerleyen zamanlarında aile için bir sosyal güvenlik aracı olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise çocuk, ailelere aile olma duygusunu hissettiren ve aynı zamanda geleceğe hazırlanırken çalışma hayatından uzak tutulan bir varlık olarak kabul edilmektedir⁴²⁵.

⁴²⁴ Mehmet Sağlam, Neriman Aral, “Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Cilt I, Sayı 2, Yıl 2016, s. 46.

⁴²⁵ Banu Karakaş, Ömer Can Çevik, “Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *GÜİBF Dergisi*, Cilt XVIII, Sayı 3, Yıl 2016, s. 890.

Tarihsel gelişim içerisinde kimsesiz veya yoksul olarak nitelendirilen çocuklar için yapılan çalışmalar artış gösterdikçe, kimsesiz veya yoksul olmayan çocukların da korunmaya ihtiyaç duyabileceği anlaşılmış ve bu durum ayırt edilmeksizin bütün çocukları kapsayan korunmaya muhtaç çocuk kavramını ortaya çıkarmıştır⁴²⁶.

Belirli bir zaman diliminde o toplum standartlarına göre çocuğun temel bakımı, yetiştirilmesi, eğitilmesi ve gözetlenmesindeki yetersizlik nedeniyle bedensel, ruhsal, toplumsal ve ahlaki bakımdan sağlıklı bir birey olmasının engellendiği durumlar, korunmaya muhtaç çocuğu geniş anlamda ifade etmektedir. Korunmaya muhtaç çocuk kavramı ise dar anlamda, bir çocuğa yasada belirlenen şekilde ve ölçüde özen ve bakım gösterilmemesini ve bunun neticesinde fiziksel ve ruhsal güvenliğinin tehlike altına girmesi şeklinde tanımlanabilir⁴²⁷.

Korunmaya muhtaç çocuk kavramının anlaşılmasında, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu yol gösterici niteliktedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 3 hükmüne göre; korunmaya ihtiyacı olan çocuk; beden, ruh ve ahlaki yönden gelişimi ya da kişisel güvenliği tehlike altında olup, ana veya babasından birinin ya da her ikisinin olmadığı, ana veya babası ya da her ikisi tarafından terk edilmiş bulunan, ana veya babası tarafından ihmal edilmesi suretiyle, fuhuş, dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu maddelerini kullanma gibi sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara maruz bırakılan çocuk şeklinde tanımlanmıştır.

Türk Medeni Kanunu'nda ise; bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlike altında bulunan veya manen terk edilmiş çocuklar ile aile içinde kalması durumunda ailenin huzurunu katlanılamayacak seviyede bozan ve koruma önlemleri dışında farklı bir çare bırakmayan çocuklar, korunmaya muhtaç çocuk kapsamına girmektedir (TMK. m. 347). İlgili hüküm doğrultusunda, bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlike altında bulunan veya manen terk edilmiş çocuklar, hâkim tarafından ana babasından alınarak koruyucu bir aile yanına yerleştirilebilir.

⁴²⁶ Aytül Yurdakul, *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Açısından Farklılıkların İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 26.

⁴²⁷ Usta Sayıta, s. 42.

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. maddesine göre; koruyucu aile sisteminin işleyebilmesi için, öncelikle korunmaya muhtaç çocuk hakkında alınmış bir koruma kararının bulunması şarttır. Bu nedenle, korunmaya muhtaç olan çocuğun yalnızca korunma ihtiyacı bulunması koruyucu ailelik uygulaması için yeterli sayılmamakta, ayrıca çocuk hakkında yetkili ve görevli mahkeme tarafından koruma ya da bakım kararı alınmış veya mahallin mülki amiri tarafından hakkında acil koruma tedbiri alınmış olması gerekmektedir.

B. T.C. VATANDAŞI OLMAK

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 8. maddesine göre, koruyucu aile olmak isteyen kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması şarttır. İlgili madde doğrultusunda, yabancı uyruklu bir kişi ya da bir ailenin Türkiye'de koruyucu aile başvurusunda bulunması mümkün değildir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu m. 4/k hükmü gereğince; korunmaya muhtaç olan çocukların Türk örf, adet, inanç ve milli ahlakına sahip, aynı zamanda kendisine güvenen, insan saygı ve sevgisiyle dolu, Atatürk ilke ve inkılâplarına uygun olan yetiştirilmesi, bu süreçte meslek edinmeleri ve ilgili koruma kararının kalkması akabinde sosyal hatta izlenmeleri ve olanaklar dâhilinde desteklenmeleri gerekmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların kendi kültürlerinden koparılmaması adına ilgili koşulun aranması son derece yerindedir.

Koruyucu aile olmak isteyen kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmakla birlikte, yurtdışında çalışıyor olması durumunda, koruyucu ailenin sürekli aralıklarla yurt dışında gitme durumu gündeme gelecek ve bu durum korunmaya muhtaç çocuğun aile bağlarının zayıflamasına neden olacaktır. Bu nedenle, koruyucu aile olmak için başvuracak kişilerin T.C. vatandaşı olması yanında aynı zamanda sürekli olarak Türkiye'de ikamet etmeleri gerekmektedir⁴²⁸.

Koruyucu aile olmak için öngörülen T.C. vatandaşı olma koşulu, yalnızca koruyucu aile olmak isteyen kişi veya aileler için aranmaktadır. Bir diğer anlatımla, bu koşul korunmaya muhtaç çocuklar için geçerli değildir. Dolayısıyla korunmaya muhtaç olan çocuğun yabancı uyruklu olması, koruyucu aile hizmetinden

⁴²⁸ Yurdakul, s. 46.

faydalanması için engel değildir. Bu noktada, yabancı uyruklu olsa dahi çocuğun kendi kimliğinin korunması esastır⁴²⁹.

Koruyucu aile olma talebinde bulunan evli bir kişinin tek başına koruyucu olmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır⁴³⁰. Koruyucu aile hizmeti bu yönüyle de evlât edinmeden ayrılır. Aynı şekilde evli olan kişiler koruyucu aile olabildiği gibi evli olmayan, dul veya bekâr kişiler Yönetmelikte belirtilen koşullara sahip olmak kaydıyla koruyucu aile olabilmektedir⁴³¹.

C. TÜRKİYE’DE SÜREKLİ İKAMET ETMEK

Koruyucu aile olmak için başvuracak kişilerin yalnızca T.C. vatandaşı olması yeterli olmayıp, aynı zamanda sürekli olarak Türkiye’de ikamet etmeleri şarttır. Koruyucu aile hizmetine ilişkin getirilen bu koşulun en önemli nedeni ise, söz konusu hizmetin devlet güvencesi ile yürütülüyor olmasıdır⁴³². Bunun bir sonucu olarak koruyucu aile hizmeti, ancak devletin gözetimi ve denetimi altında mümkündür.

Koruyucu aile hizmetinin, korunmaya muhtaç çocuğun biyolojik ailesinden koparılması amacıyla hizmet ettiği düşünüldüğünde, başvuruda bulunan kimselerin sürekli olarak Türkiye’de yaşamasına ilişkin koşul, yerinde bir düzenlemedir.

Koruyucu ailenin, bakımını üstlendikleri çocuğun biyolojik ailesi ve diğer akrabaları ile görüşmesinde herhangi bir sakınca bulunmaması durumunda koruyucu aile birimi tarafından uygun görülen şekil ve zamanda bu kişilerle görüşmesini sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır (KAY. m. 15/c). İlgili düzenleme uyarınca, koruyucu ailenin bu yükümlülüğünü yönetmeliğe uygun şekilde yerine getirebilmesi, sürekli olarak Türkiye’de ikamet etmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır⁴³³.

D. EN AZ İLKOKUL MEZUNU OLMAK

Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin 15/b maddesine göre koruyucu aile, çocuğun kabiliyeti ve becerisinin imkân verdiği düzeyde eğitim ve öğretimi, çocuğun bir

⁴²⁹ Kurtuluş Akbulut, s. 114.

⁴³⁰ Usta Sayıta, s. 73.

⁴³¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 145, dn. 27.

⁴³² Kurtuluş Akbulut, s. 114.

⁴³³ Tuğba Koç, *Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye ve Hollanda Karşılaştırması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa 2016, s. 26.

meslek edindirilmesi için gereken gayreti göstermek, çocuğu olası tehlikelerden korumak, eğitim ve yetiştirme dışında çocuğu hiçbir koşulda çalıştırmamakla yükümlüdür. Bu düzenlemede belirtilen yükümlülüklerin uygun şekilde yerine getirilmesi, koruyucu ailelerin en azından temel eğitim almış olması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Koruyucu aile olmak isteyen kişilerde aranan bir diğer koşul, bu kişilerin en az ilkokul mezunu olmalarına ilişkindir. Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde 30.12.2006 tarihinde yapılan değişiklikten önce koruyucu aile olabilmek için kişilerin okur-yazar olması yeterli kabul edilmekteydi. Yapılan değişiklik sonrasında, Anayasa m. 42 hükmünde yer alan ilköğretimi tamamlama zorunluluğuna paralel nitelikte bir düzenleme yoluna gidilmiş ve koruyucu ailelerin en az ilkokul mezunu olma koşulu getirilmiştir⁴³⁴.

Koruyucu aile hizmeti ile ulaşılmak istenen amaçlardan biri de, korunmaya muhtaç çocukların modern dünyanın gereklerine uygun şekilde yetiştirilmelerini sağlamaktır. Söz konusu amacın gerçekleşmesi, ilkokul mezunu dahi olmayan bireylerin korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve bakımını üstlenmesi ile mümkün görünmemektedir⁴³⁵.

E. 25-65 YAŞ ARALIĞINDA OLMAK

Koruyucu Aile Yönetmeliği uyarınca, koruyucu aile olmak isteyen kişi veya ailelerin taşıması gereken bir diğer koşul, bu kişilerin 25-65 yaş arasında olmasıdır. Koruyucu aile olma talebinde bulunan evli eşler arasındaki yaş farkının on yaş veya daha az olması durumunda yaşı küçük olan eşin yaşı esas alınırken, diğer durumlarda eşlerin yaş ortalaması esas alınmaktadır⁴³⁶.

Yönetmelik gereğince 25 yaşını doldurmamış kişilerin koruyucu aile başvurularının kabul edilmeme nedeni, kişilerin koruyucu aile olmadan önce koruyucu aile kurumunun amacını ve gereklerini yeterli düzeyde kavrayabilecek bir yaşta ve olgunlukta olması gerekliliğidir. Nitekim kendi gelişimini tamamlamamış bireylerin korunmaya muhtaç olan bir çocuğu sağlıklı bir şekilde yetiştirmesi ve

⁴³⁴ Kurtuluş Akbulut, s. 115.

⁴³⁵ Koç, Tuğba, s. 27.

⁴³⁶ Ömer Uğur Gençcan, *Velayet Hukuku*, Yargıtay Uygulaması, Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s. 548.

eğitmesi m¼mk¼n değildir. Koruyucu aile yeterli olgunluğa sahip değilse, korunma ihtiyacı olan ocuk, koruyucu aileyi ana baba sıfatı ile değil arkadaş sıfatı ile g¼recektir⁴³⁷. Bu durumda ise, koruyucu aile hizmetinin amacı gerçekleşmeyecektir.

F. ÇOCUĞUN VELAYETİ HAKKINA SAHİP KİŞİLERDEN OLMAMAK

Velayet hakkı, çocuğun kişiliğine ve mallarına ¼zen g¼sterilmesi, aynı zamanda da temsil edilmesi konusunda ana ve babaya y¼klenen y¼k¼ml¼l¼kler ve bu y¼k¼ml¼l¼klerin çocuğun yararına uygun şekilde yerine getirilmesini kapsamaktadır⁴³⁸. Çocuğun velayet hakkı ana babasına, evl¼t edinilmesi halinde ise evl¼t edinen kişi veya kişilere aittir.

Koruyucu Aile Y¼netmeliđi'nin m. 8/VIII h¼km¼ gereğince, korunmaya muhtaç çocuğun anne veya babası ya da vasisi, koruyucu aile olamazlar. Nitekim koruyucu aile kurumu, biyolojik ana babası tarafından bedensel, duygusal ve maddi nitelikteki ihtiyaçlarını tam olarak karşılanmayan çocuğun, başka bir aile ortamında b¼y¼t¼lmesi amacına hizmet etmektedir. Bu nedenle, sağlıklı bir gelişim için kendi ailesinden uzaklaştırılması gereken bir çocuğun, koruyucu aile hizmeti adı altında yeniden velayet hakkına sahip olan ana babaya ya da evl¼t edinene verilmesi durumunda, koruyucu aile kurumu asıl amacı dışında aykırı bir amaca hizmet edecektir⁴³⁹.

G. DAHA ¼NCE KORUYUCU AİLE STAT¼S¼N¼N İPTAL EDİLMEMİŞ OLMASI

Koruyucu Aile Y¼netmeliđi'nin m. 22/III h¼km¼ne g¼re, komisyon tarafından koruyucu aile stat¼s¼ iptal edilmiş olan kişi ya da ailelerin yanına yeniden ocuk yerleştirilmesi m¼mk¼n değildir. Koruyucu aile olmanın şartlarını d¼zenleyen 8. maddede, bu husustan s¼z edilmemiş olsa da, m. 22/III h¼km¼nde açıkça koruyucu aile olmak isteyen kişi veya ailelerin daha ¼nce komisyon kararı ile koruyucu aile stat¼s¼n¼n iptal edilmemiş olması gerektiği belirtilmiştir.

⁴³⁷ Kurtuluş Akbulut, s. 116.

⁴³⁸ Aky¼z, s. 222.

⁴³⁹ Yurdakul, s. 46.

H. DÜZENLİ GELİRE SAHİP OLMA

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 24. maddesine göre, koruyucu ailelere, yanlarına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin gerekli tüm harcamaların karşılanması amacıyla her çocuk için belirlenen oranların karşılığında bir meblağın aylık olarak ödemesi yapılmaktadır. Fakat koruyucu aile olmak isteyen kişilerin düzenli bir gelire sahip olması gerekmektedir.

Korunmaya muhtaç bir çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen koruyucu ailelerin düzenli bir gelire sahip olması koşulu, kendi ailelerine karşı hangi oranda sorumluluk duygusunu taşıdıklarını göstermesi ve korunmaya muhtaç çocuğa en uygun yaşama alanını hazırlayabilecek yeterlilikte olup olmadıklarının anlaşılması bakımından oldukça önemlidir⁴⁴⁰.

III. KORUYUCU AİLE MODELLERİ

Koruyucu aile modelleri, 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelikte, “Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli”, “Geçici Koruyucu Aile Modeli”, “Sürelî Koruyucu Aile Modeli”, “Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli” olmak üzere dört farklı koruyucu aile modeli öngörülmüştür.

A. AKRABA VEYA YAKIN ÇEVRE KORUYUCU AİLE MODELİ

Korunmaya muhtaç çocuğun kan bağı ile bağlı olduğu, veli veya vasi dışında kalan akrabalarının ya da çocuğun iletişim halinde olduğu veya tanıdığı, yakın çevresinde bulunan bakıcı veya komşu gibi kişilerin, tercih etmeleri durumunda en az temel anne baba eğitimi kapsamında yeterli eğitimi almış kişilerin sağlamış oldukları bakımı ifade etmektedir⁴⁴¹.

Yönetmelik gereğince, korunmaya muhtaç çocuğun velisi ya da vasisi dışında kalan akrabalarından birinin ya da yakın çevrede bulunan komşu, aile dostu gibi kimselerin akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında koruyucu aile olabilmesi mümkündür. Öte yandan bu kimselerin yalnızca çocuğun akrabası ya da

⁴⁴⁰ Koç, Tuğba, s. 28.

⁴⁴¹ Usta, Velayet Hukuku, s. 457; Gençcan, Velayet Hukuku, s. 536.

tanıldığı olması yeterli olmayıp aynı zamanda çocuğun koruyucu ailesi olmaya istekli ve kararlı olmaları gerekmektedir⁴⁴².

Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 8/V hükmüne göre; akraba veya yakın çevre modeli hariç olmak üzere çocuk ve koruyucu aile olacak eşlerden yaşı küçük olan arasındaki yaş farkı on sekiz yaştan az olmamalıdır.

B. GEÇİCİ KORUYUCU AİLE MODELİ

Geçici koruyucu aile modeli, acil olarak korunması gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış veya kendisi için oluşturulan modelden herhangi bir sebeple yararlandırılmamış çocuklar ile kuruluş bakımına yerleştirilmemiş çocukların temel anne baba eğitimi ve aynı zamanda koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimi almış profesyonel kişi veya aileler tarafından, birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen sürelerle bakımı ifade etmektedir⁴⁴³.

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun, koruyucu aileye ihtiyaç duyduğu zaman dilimine göre koruyucu aile modelini belirlemek çocuk için hayati bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda geçici koruyucu aile modelinde de, yerleştirilecek çocuğun hangi süre için bu hizmetten yararlanacağına karar verilmesi büyük önem teşkil etmektedir⁴⁴⁴.

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun istikrarlı bir hayat sürmesinin engellenmemesi adına, geçici koruyucu aile modeline yalnızca acil nitelikteki ya da hizmet modellerinden hangisinin çocuğa en uygun olduğu hususunda net bir kararın verilemediği durumlarda geçici koruyucu aile modeline başvurulmaktadır⁴⁴⁵.

C. SÜRELİ KORUYUCU AİLE MODELİ

Sürelî koruyucu aile modeli, biyolojik ailesi yanına kısa sürede dönme imkânı bulunmayan veya kalıcı olarak bir aile yanına devamlı olarak yerleştirilemeyen

⁴⁴² Yurdakul, s. 41.

⁴⁴³ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 536.

⁴⁴⁴ Yurdakul, s. 42.

⁴⁴⁵ Sabiha Kuş, *Koruyucu Aile Hizmeti ve Toplumsal Farkındalık: Çanakkale İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2014, s. 46.

çocukların, temel anne baba eğitimi ve aynı zamanda Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimi almış kişi ve aileler tarafından bakımının sağlandığı modeldir⁴⁴⁶.

Bir çocuğun duygusal, sosyal ve ahlak gelişimini sağlayan ve aynı zamanda sevgi ve güvenliğinin temel kaynağını oluşturan aile, çocuk için en uygun ve en doğru bakım yeridir. Fakat bazı durumlarda çocukların bir aile yanına sürekli olarak yerleştirilmesi mümkün olmamaktadır. Süreli koruyucu aile modeli tam olarak bu noktada devreye girmektedir.

D. UZMANLAŞMIŞ KORUYUCU AİLE MODELİ

Özel durumları bulunan çocuklara yardımcı olacak düzeyde lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere, temel anne baba eğitimleri ile koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış kişiler tarafından sağlanan bakımı ifade etmektedir⁴⁴⁷.

Yönetmelikte yer alan tanımda da ifade edildiği üzere, uzmanlaşmış koruyucu aile modeli özel zorlukları veya ihtiyaçları olan çocuklar için geliştirilmiş bir bakım türüdür. Ayrıca Yönetmelikte, özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan çocuk; suça sürüklenen veya bir suçun mağduru olup da bazı davranış bozuklukları gösteren, özel ilgi, destek ve bakım gerektiren ve mahkeme kararı ile koruma ve bakım altına alınan çocuk şeklinde açıklanmıştır.

Mahkeme kararı ile koruma altına alınmasına karar verilen çocukların, suça sürüklenmemesi, bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmemesi ve sağlıklı bir şekilde gelişimini tamamlayabilmesi adına özel bir şekilde aynı zamanda denetim altında bakım almaları gerekmektedir⁴⁴⁸.

Yine Yönetmelikte yer alan ifadelerden anlaşılacağı üzere, uzmanlaşmış koruyucu aile modelinde, koruyucu aile olmak isteyen kişi ya da ailelerin eğitim düzeyleri önemli bir husustur. İlgili düzenleme uyarınca, uzmanlaşmış koruyucu aile modeli kapsamında koruyucu aile olmak isteyen kişilerin lisans düzeyinde veya eşlerden en az bir tanesinin ilköğretim düzeyinde eğitim almış olması gerekmektedir. Söz konusu koşulları taşıyan ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli kapsamında

⁴⁴⁶ Erdal, s. 187.

⁴⁴⁷ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 536.

⁴⁴⁸ Yurdakul, s. 43.

bakım ve eğitimi üstlenen kişi veya aileler, çocuğun özel zorluk ve ihtiyaçlarını karşılama hususunda son derece sabırlı ve anlayışlı olmalıdır⁴⁴⁹.

Uzmanlaşmış koruyucu aile modelinde koruyucu aile, çocukla birebir olarak ilgilenmekte ve onunla sevgi ve güvene dayalı bir ilişki kurmaktadır. Ayrıca çocuğa rehberlik edici bir tavır sergileyerek çocuğun daha önce yaşamış olduğu bedensel ve ruhsal travmaları atlatmasına yardımcı olmaktadır⁴⁵⁰.

IV. KORUYUCU AİLE SÜRECİ

A. KORUYUCU AİLE OLMAK İÇİN BAŞVURU SÜRECİ

Koruyucu aile olma süreci, Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde detaylı olarak düzenleme altına alınmıştır. Koruyucu aile olma talebinde bulunan kişiler, buldukları illerdeki Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bir dilekçe ile başvuruda bulunabilirler. Yapılan başvurunun, başvuru şartlarına uygun olup olmadığının değerlendirmesi müdürlük bünyesinde bulunan sosyal hizmetler uzmanı tarafından yapılmaktadır⁴⁵¹.

Başvuru şartlarına uygun olduğu tespit edilen kişiler, kişilik özellikleri, sosyal ve evlilik ilişkileri, tek başına yaşayıp yaşamadıkları, yaşantısının toplum değerlerine uygun olup olmadığı, çocuk yetiştirme konusunda yeterliliğe sahip olup olmadığı, aile üyelerinin düşünceleri, yaşları, ekonomik koşulları gibi hususları dikkate alınarak incelemeye alınır ve çocuğun özellikleri, koruyucu ailelerin sorumlulukları ve yükümlülükleri ve taraflara sağlanan hizmetler gibi konular hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılır⁴⁵².

Yapılan ilk görüşme neticesinde kişi veya eşler ile birlikte ilk görüşme formu doldurulur ve T.C. no beyanı, vesikalık fotoğraf, öğrenim durumunu gösteren belge örneği, adli sicil belgesi, detaylı sağlık raporu, iş, gelir ve sosyal güvenlik durumunu gösteren belge örneği şeklindeki belgeler talepte bulunan kişi veya kişiler tarafından

⁴⁴⁹ Kuş, s. 47.

⁴⁵⁰ Vehbi Ünal, "Dünden Bugüne Kültürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt X, Sayı 6, Bahar 2015, s. 892 (www.turkishstudies.net).

⁴⁵¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 145.

⁴⁵² Gençcan, Velayet Hukuku, s. 553.

tamamlanır⁴⁵³. Eşlerin, birlikte başvurmaları ve aynı belgeleri, evlilik nüfus cüzdanı ile birlikte tamamlamaları gerekmektedir (KAY. m. 8/IX).

Yapılan inceleme ve değerlendirme sonucunda hazırlanan dosyanın koruyucu aile komisyonuna iletilmesi akabinde, Komisyon tarafından koruyucu aile olma talebine bulunan ailenin uygun olup olmadığına, çocuğun üstün yararı da dikkate alınarak oy çokluğu ile karar verilmektedir (KAY. m. 11/II).

Koruyucu aile olma talebinde bulunan kişilerin başvurularının reddi, askıya alınması veya işlem den kaldırılmasına ilişkin kararlar başvuru sahiplerine yazılı olarak tebliğ edilmektedir. Başvuru sahipleri, bu kararların kendilerine tebliğ edilmesinden itibaren on beş gün içinde ilgili il müdürlüğüne itiraz etme hakkına sahiptir⁴⁵⁴.

B. KORUYUCU AİLE VE KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUK EŞLEŞTİRMESİ

Korunmaya muhtaç çocukların hangi koruyucu aile ile eşleştirileceğine, hizmetin amaçları ve esasları doğrultusunda il veya ilçe komisyonları karar vermektedir. Bu kapsamda sosyal çalışmacılar tarafından, değerlendirmesi yapılmış çocuklar arasında eşleştirme yapılmak üzere ilgili kuruluşlara ziyaretler yapılır ve çocukla gerekli görüşmelerin yapılmasının ardından eşleştirme önerisi komisyona sunulur (KAY. m. 6). Bunun üzerine çocuk, komisyon tarafından uygun görülen ailenin yanına mahalli mülki amirin onayı ile yerleştirilir ve aileye koruyucu aile sözleşmesi imzalatılır (KAY. m. 7).

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuklarda bulunması gereken özellikler düzenlenmemiş, bu konuda her somut olayda kurum uzmanları tarafından çocukların belirlenmesi yoluna gidilmiştir⁴⁵⁵. Fakat koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun bu şekilde belirlenmesi çocuğun yararına uygun düşmemektedir. Bu nedenle bir çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesinden önce gözlem merkezlerinde doktor, psikiyatrist ve sosyal

⁴⁵³ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 548.

⁴⁵⁴ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 553.

⁴⁵⁵ Özdemir Uluç, s. 87.

yardımcı bulunacak şekilde bir ekip oluşturulmalı ve belirleme bu şekilde yapılmalıdır⁴⁵⁶.

Çocuğun dinsel, kültürel ve etnik özellikleri yanında aynı zamanda kişisel yapısı dikkate alınmalıdır. Koruyucu aile hizmetinin çocuğun yararı esası üzerine kurulu olduğu düşünüldüğünde, koruyucu aile yanına yerleştirilmeden önce çocuğun bu konudaki isteği ve görüşlerinin de mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir⁴⁵⁷.

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuk için uygun aile belirlenirken, çocuğun kendi aile yapısı mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bu doğrultuda öncelikle, çocuğun kendi akrabaları veya yakın çevresinde olan insanlara teklif götürülmeli ve bu insanlar arasından seçim yapılmalıdır⁴⁵⁸. Sözü edilen kişiler koruyucu aile olmayı kabul ederse, bu durumda hazırlanacak sosyal inceleme raporuna göre uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim koşulu aranmayacaktır⁴⁵⁹.

Çocuğun bakımını ve her türlü ihtiyacının karşılanmasını üstlenecek koruyucu aile ya da kişilerin, eğer varsa kendi çocuklarından farksız olacak şekilde bu sorumluluğu üstlenebilecek ve aynı zamanda çocuğun kendi ailesi yanındayken yaşadığı olumsuz durumları çözebilecek sosyal ve ekonomik imkânlarla sahip kişilerden olmaları gerekir⁴⁶⁰.

Korunmaya muhtaç çocuğun ihtiyaçları ile koruyucu aile adayının tecrübeli, yetenekli ve bilgili olduğu konuların dikkate alınması suretiyle yerleştirmenin yapılması çocuğun yüksek yararının sağlanmasında en uygun yöntem olarak kabul edilmektedir. Bu sistem, çocuk ile koruyucu aile arasında herhangi bir olumsuzluk veya uyuşmazlık yaşanması, aynı zamanda çocuğun sürekli olarak koruyucu aile değişikliğine maruz kalması gibi durumlara engel olacaktır⁴⁶¹.

⁴⁵⁶ Usta Sayıta, s. 69.

⁴⁵⁷ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 337.

⁴⁵⁸ Özdemir Uluç, s. 42.

⁴⁵⁹ Akyüz, s. 286; Gençcan, Velayet Hukuku, s. 548.

⁴⁶⁰ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 338.

⁴⁶¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 338.

C. ÇOCUĞUN KORUYUCU AİLE YANINA YERLEŞTİRİLMESİ VE SONUÇLARI

1. Yerleştirme Kararı

Korunmaya muhtaç çocuk, koruyucu aile sözleşmesinin imzalanmasının ardından ailenin yanına yerleştirilir. Koruyucu aile ya da kişi tarafından imzalanan sözleşme, ancak onaylandıktan sonra hüküm ifade etmektedir⁴⁶². Bu sözleşmenin öncesinde, koruyucu aile başvurusunun değerlendirilme sürecinde, aile tarafından çocuğa ziyaretler yapılabilir ve izinli olarak çocuk alınabilir. Çocuğun izinli alınması halinde, aile izlenerek bir rapor hazırlanır.

Koruyucu aile sözleşmesinin imzalanmasına kadar geçen sürede, çocuk ile ailenin birbirlerini tanımaları, zaman geçirmeleri amaçlanmaktadır. Saat, gün, hafta, iki hafta gibi toplamda iki aylık zaman dilimini geçmeyen sürelerde çocuk ile ailenin vakit geçirmeleri sağlanır. Sürecin başarılı geçmesi halinde, ailenin koruyucu aile sözleşmesi imzalaması ile birlikte çocuk ailenin yanına yerleştirilir (KAY. m. 14).

Mahkeme tarafından hakkında korunma kararı alınmış olan çocukların koruyucu aile yanına yerleştirebilmeleri için, biyolojik ana babadan herhangi bir muvafakat veya onay alınması gerekmemekle birlikte, çocuğun üstün yararı söz konusu olduğunda bazı konularda biyolojik ana babanın görüş ve düşüncelerinin dikkate alınması gerekmektedir⁴⁶³.

Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, evlât edinmeye basamak olarak kabul edilmektedir⁴⁶⁴. Nitekim koruma altındaki çocuğun evlât edinilmesi, süreklilik arz eden bir yerleştirme şekli ve aynı zamanda korunmaya muhtaç çocuğun yararına en uygun çözüm yoludur⁴⁶⁵. Korunmaya muhtaç çocuğun evlât edinilmesi ile birlikte, evlât edinen ve çocuk arasında velayet ilişkisi kurulacak ve çocuk koruma altından çıkarılacaktır.

⁴⁶² Usta Sayıta, s. 73.

⁴⁶³ Kurtuluş Akbulut, s. 113; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 341.

⁴⁶⁴ Selma Baktır Çetiner, “Çocukların Korunması”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt XIII, Sayı 3, Temmuz 1987, s. 331; Latife Bıyıklı, “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S. Çocuk Köyleri”, *AÜEBF Özel Eğitim Dergisi*, Cilt II, Sayı 1, Şubat 1995, s. 4; Baygın, Soybağı Hukuku, s. 144.

⁴⁶⁵ Usta Sayıta, s. 97.

2. Yerleştirme Kararının Sonuçları

Çocuk, koruyucu aile hizmeti kapsamında bir aile veya bir kuruma yerleştirildiğinde, ana ve babanın velayet hakkı sona ermemekte, dolayısıyla koruyucu aile ya da kişi, çocuğun velisi sıfatını kazanmamaktadır⁴⁶⁶. Buna karşın çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ile birlikte, ana ve babanın çocuğu yetiştirme yetkileri büyük oranda kısıtlanmakta, çocukla birlikte yaşama ve çocuğun kalacağı yeri belirleme yetkileri ise verilecek mahkeme kararı neticesinde tamamen son bulmaktadır⁴⁶⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki, çocuk bir aile yanına ya da bir kuruma yerleştirilmiş olsa dahi, ana babanın nafaka yükümlülüğü devam edecektir⁴⁶⁸.

Koruyucu aile ya da kişi yanına yerleştirilen çocuğun soyadı, mirasçılık durumu ve ikametgâhında herhangi bir değişiklik olmamaktadır. Çocuğun bakımı, korunması, eğitimi ve meslek edindirilmesi gibi maddi nitelik taşıyan işler koruyucu aile tarafından karşılanacak; çocuk adına hukuki işlem yapma yetkisi ise koruyucu aileye geçmeyecektir⁴⁶⁹. Çocuğun hukuken temsil edilme yetkisi, ana babasında kalmaya devam edecektir⁴⁷⁰.

Çocuğun mallarını yönetme yetkisi, velayete sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Bu nedenle, velayet hakkına sahip oldukları sürece çocuk mallarını yönetme yetkisi çocuğun ana babasına aittir⁴⁷¹. Dolayısıyla koruyucu ailenin, çocuğun malları konusunda herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır.

Türk Medeni Kanunu'na göre hâkim tarafından alınan önlemlerin gerektirdiği giderler öncelikli olarak çocuğun ana ve babası tarafından karşılanacaktır. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ile birlikte ana babanın velayet hakkı sona

⁴⁶⁶ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 542.

⁴⁶⁷ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 341; Usta, Velayet Hukuku, s. 458.

⁴⁶⁸ Kapancı/Başoğlu, s. 353.

⁴⁶⁹ Usta Sayita, s. 90.

⁴⁷⁰ “5395 sayılı Kanun gereğince korunma kararının kaldırılması ve değiştirilmesine yönelik talepler, korunma altında bulunan çocuğun hak ve menfaatlerini ilgilendirmektedir. Bu nedenle, hakkında korunma kararı alınmış olan İ ve E'nin ergin olmadıkları dikkate alınarak davanın çocukların velisine yöneltilmesi, göstereceği deliller varsa toplanıp sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekir.” Yargıtay 2.HD, T. 25.6.2012, E. 2011/21562, K. 2012/17465 (www.kazanci.com).

⁴⁷¹ Akyüz, s. 250; Usta, Velayet Hukuku, s. 299.

ermediği için, çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğü de doğal olarak ana babasında kalmaya devam edecektir⁴⁷².

Çocuğun ana babası bu giderleri karşılayabilecek maddi yeterliliğe sahip değilse, ikincil olarak çocuğun malvarlığından, çocuğun ödeme gücü de bulunmuyorsa bu giderler Devlet tarafından karşılanacaktır. Devletin söz konusu giderler için, çocuğa yardım nafakası ödemekle yükümlü hısımlarına başvurma hakkı ise saklı tutulmuştur⁴⁷³.

D. KORUYUCU AİLE VE ÇOCUĞUN EĞİTİMİ

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 10. maddesine göre, koruyucu aile olmak isteyen ve Yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan adaylar ve mevcut koruyucu aileler eğitime tabi tutulmaktadır. Çocuğun korunma altına alınmadan önceki hayatı ya da mevcut durumu açısından özel zorlukları veya belirli ihtiyaçları olan çocuklar, Koruyucu Aile İkinci Kademe Eğitimi uygulaması başlayana kadar mesleki çalışma alanları veya meslek eğitimleri nedeniyle çocuğun özel bakımını sağlayacak seviyede bilgi ve deneyime sahip koruyucu aileler yanına yerleştirilmektedir⁴⁷⁴. İlgili düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, koruyucu ailelerin başvuru esnasında eğitime tabi tutulmaları zorunlu değildir. Bu eğitim çocuk yerleştirildikten sonra da verilebilmektedir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun eğitimi konusunda fiilen koruyucu aile ya da kişiler yetkili ve görevlidir. Öte yandan çocuğun yararı ilkesi uyarınca, koruyucu aile tarafından verilecek eğitimde çocuğun kendi istekleri ve düşünceleri mümkün olduğunca göz önünde bulundurulmalı ve çocuğa sunulan alternatif seçeneklerden kendi tercihini yapabileceği bir eğitim anlayışı benimsenmelidir⁴⁷⁵.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun mesleki eğitimi hakkında karar verme yetkisi ise ana babasında kalmaya devam edecektir⁴⁷⁶. Fakat Yönetmelik hükümleri uyarınca koruyucu aile veya kişi, çocuğun öğretimini devam ettirmek istememesi halinde, ona yetenekleri ve becerisine uygun şekilde meslek edindirmek

⁴⁷² Usta, Çocuk Hakları ve Velayet, s. 178.

⁴⁷³ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 342.

⁴⁷⁴ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 549.

⁴⁷⁵ Usta Sayita, s. 81.

⁴⁷⁶ Akyüz, s. 287.

ve bu konuda gerekli çabayı göstermekle yükümlüdür. İlgili düzenleme gereği, ana babanın çocuğun mesleki eğitimini belirleme hakkı kısıtlanmaktadır.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun meslek seçiminde kendi isteği ve yetenekleri esas olmakla birlikte, eğer koruyucu aile çocuğun isteği ve yeteneklerini birbirine uygun bulmuyorsa bu durumda zorlama boyutuna geçmeyecek düzeyde çocuğa gerekli uyarılar yapılmalı ve karşılaşılabileceği olumsuz durumlar açıklanmalıdır.

Koruyucu aile veya kişilerin çocuğun dinini belirleme veya bu hususta eğitim verme konusunda ise herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Nitekim TMK. m. 341 hükmü uyarınca çocuğun dini eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya ait olup, ana babanın bu konudaki haklarını sınırlayacak her türlü sözleşme de geçersiz sayılacaktır. Ayrıca koruyucu aile, çocuğun dinini geliştirmesi ve ibadetini yerine getirmesine engel olmamakla yükümlü kılınmıştır⁴⁷⁷.

E. KORUYUCU AİLEDE İZLEME ÇALIŞMALARI

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, sosyal çalışmacı tarafından düzenli olarak izlenmektedir. Bu izlenme, çocuğun korunması ve koruyucu aile hizmetinden en yüksek yararın sağlanması amacı esas olmak üzere çocuk ve aile arasındaki uyumun tespit edilmesi amacıyla yapılmaktadır⁴⁷⁸. Ayrıca izleme, çocuk ve koruyucu aile ile yapılacak kişisel çalışmaları belirlemesinin yanında aynı zamanda yerleştirmenin denetimini sağlamaktadır.

İzleme ziyaretlerinde çocukla ilgili olarak, bedensel, ruhsal ve psiko-sosyal gelişimi, ev ortamındaki rolü, diğer aile bireyleri arasındaki konumu, haklarını kullanması gibi hususlar değerlendirilmektedir. Ayrıca bu ziyaretlerde koruyucu aile üyeleri yanında aynı zamanda çocuğun okul öğretmenlerinden ya da iletişim halinde olduğu kurumlardan bilgi alınmaktadır⁴⁷⁹.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, hizmetin başladığı ilk yıl ayda en az bir defa düzenli olarak izlenmekte ve daha uygun bir hizmet modelinin gerekip gerekmediği konusunda genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Koruyucu aile

⁴⁷⁷ Usta Sayita, s. 84.

⁴⁷⁸ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Gönül Elçisinin Koruyucu Ailedeki Rolü*, s. 10.

⁴⁷⁹ Gönül Elçisinin Koruyucu Ailedeki Rolü, s. 10-11.

hizmet modelinin çocuk için uygun olduğu kanaatine varılırsa bu izlemeler ikinci yıldan itibaren yılda en az dört defa yapılması şeklinde devam edecektir⁴⁸⁰.

V. KORUYUCU AİLENİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. KORUYUCU AİLENİN HAKLARI

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların eğitim, bakım ve yetiştirilmesine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere, bu hususta talepte bulunan ailelere çocuk başına aylık belirli bir ödeme yapılmaktadır. Bu ödeme, bakım hizmetinin karşılanması amacıyla değil, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katkı sağlanması amacıyla hizmet eden ve bu amaçla devlet tarafından yapılan sosyal bir yardımdır⁴⁸¹.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar için ilgili ödemeler, Yönetmelik hükümleri çerçevesinde koruyucu aile ve çocuğun takip edildiği il müdürlüğü tarafından, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın gönderdiği ödenekten yapılmaktadır⁴⁸². Söz konusu ödemenin miktarı her yıl bütçe kanunu ile tespit edilen memur maaş katsayısına bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte engelli ya da özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan çocukların koruyucu aileliğini yapanlara, yüzde elli oranında arttırılmış ödeme yapılmaktadır (KAY. m. 24).

Çocuğun okula gitmesi halinde, her yıl eylül ayında okul masraflarının karşılanması amacıyla üç katı değerinde bakım ödemesi yapılacak, ayrıca hizmetten yararlanan bütün çocuklara yıllık giyim masraflarının karşılanması amacıyla nisan ve ekim aylarında yapılacak ödemeler iki katı değerinde yapılmaktadır (KAY. m. 26).

Koruyucu aileye verilen ve eğitimini sürdüren veya eğitimini sürdürememiş çocuklara, kurum bünyesinde bulunan çocuklara verilen miktarda harçlık, tam gün öğrenim görüp de, yemeğini okulda yiyen çocuklara ise, kurumda kalan çocuklara verilen harçlığın iki katı değerinde harçlık ödemesi yapılmaktadır. Okula servis veya

⁴⁸⁰ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 556.

⁴⁸¹ Baygın, Soybağı Hukuku, s. 146.

⁴⁸² Gençcan, Velayet Hukuku, s. 539.

başka bir ulaşım aracı ile gitmek zorunda olan çocukların ulaşım giderleri de karşılanmaktadır⁴⁸³.

Koruyucu aile olma talebinde bulunan, ancak eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın kendine ait bir sosyal güvencesi bulunmayan eşlerden birinin talep etmesi ve bir asgari ücret tutarı üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında isteğe bağlı olarak yaptırdığı sigortasının ödenmiş prim belgesini müdürlüğe ibraz etmesi halinde, bu primler aylık ödemelere eklenerek Bakanlık tarafından gönderilen ödenekten karşılanacaktır (KAY. m. 24/VI).

B. KORUYUCU AİLENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Koruyucu ailelerin sahip olduğu haklar yanında aynı zamanda bazı yükümlülükleri bulunmaktadır. Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 15. maddesinde açıkça düzenleme altına alınan bu yükümlülüklerin başında; çocuğun gelişimi için uygun ortam yaratılması, çocuğu eğitimi ve meslek sahibi olabilmesi için gerekli gayretin gösterilmesi, korunmaya muhtaç çocuğun anne babası, aralarında kan bağı bulunan veya çocuğun eskiden tanıdığı kişiler ile kurumun uygun gördüğü şekilde iletişim kurulmasının ve görüşülmesinin sağlanması gelmektedir⁴⁸⁴.

TMK. m. 323 hükmüne göre; velayet hakkına sahip olmayan ya da çocuğu kendisine bırakılmayan ana ve babadan her biri, çocukla kişisel ilişki kurulmasını talep etme hakkına sahiptir. Kişisel ilişki kurma hakkı, velayet hakkına sahip olmayan ana babayla çocuk arasındaki soybağına dayanmaktadır. Çocuğun ana babası ile kişisel iletişim kurma hakkının yükümlüsü, TMK. m. 347 hükmü uyarınca çocuğun yanına yerleştirildiği kişi veya ailedir. Söz konusu kişi veya aile, çocuğun ana babasıyla doğrudan doğruya, mektup, telefon ve benzeri iletişim araçlarıyla kişisel ilişki kurmasına izin vermek zorundadır⁴⁸⁵.

Kişisel ilişki kurma hakkına ilişkin olarak belirtmek gerekir ki, çocuğun ana babasıyla iletişim kurmaya zorlanması bu hakkın kapsamına girmemektedir. Çocukla kişisel iletişim kurulmasında çocuğun üstün yararı esas olduğundan bu şekilde bir

⁴⁸³ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 539.

⁴⁸⁴ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı*, s. 24.

⁴⁸⁵ Akyüz, s. 288; Usta, Çocuk Hakları ve Velayet, s. 76.

zorlama yapılması söz konusu değildir⁴⁸⁶. Bu doğrultuda çocuğun ana babası veya diğer yakınları ile iletişim kurması, çocuğun yararına ters düşecek nitelikte ise, bu ilişki en az seviyeye indirilmeli veya tamamen yasaklanmalıdır⁴⁸⁷.

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde koruyucu ailenin yükümlülükleri kapsamında düzenlenen çocuğun ana babası ve diğer yakınları ile görüşmesinin sağlanması, ailesi yanına geri döndürülmesi amaçlanan çocuğun kendi ailesi ile bağlarının koparılmaması ve uyum sorunu yaşamaması için son derece önemlidir.

Sözü edilen yükümlülükler dışında ayrıca koruyucu aileler, çocukla ilgili olarak ortaya çıkan her türlü olağan dışı durumu sorumlu kurum çalışanına bildirmek ve kurum çalışanlarının periyodik izlemeleri ve yönlendirmelerini kabul ederek, buna uygun davranmak, il müdürlükleri bünyesinde yapılan eğitim ve çalışmalara katılmak, adres değişikliklerinin, aynı il veya ilçe içinde olması halinde değişiklikten en az yirmi gün önce, başka bir il veya ilçeye olması halinde ise en az bir ay önce il müdürlüğüne bildirmek ve il müdürlüğünden rıza alınmadan, çocuğu başka bir kişi veya ailenin yanına bırakıp, yerleşim yerini değiştirmemek, çocuğun menfaatinin gerektirmesi halinde yapılacak işlemlerde, kurum çalışanlarına destek olmak ve iş birliğinde bulunmakla yükümlüdür⁴⁸⁸.

VI. KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN SONA ERMESİ

A. KENDİLİĞİNDEN SONA ERMESİ

Korunmaya muhtaç çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi sonrasında, koruyucu ailenin veya çocuğun ölümü halinde koruyucu aile ilişkisi kendiliğinden sona ermektedir. Koruyucu ailenin ölmesi durumunda, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk öncelikli olarak biyolojik ailesinin yanına, bu seçeneğin elverişli olmaması halinde ise başka bir koruyucu ailenin yanına yerleştirilmektedir⁴⁸⁹.

Koruyucu aile ilişkisinin kendiliğinden sona ermesine neden olan bir diğer durum ise, hakkında koruma kararı verilmiş olan çocuğun ergin olması halinde,

⁴⁸⁶ Usta, Velayet Hukuku, s. 225.

⁴⁸⁷ Usta Sayıta, s. 88.

⁴⁸⁸ Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı, s. 25.

⁴⁸⁹ Özdemir Uluç, s. 120.

koruma kararının uzatılmamış olmasıdır. Bu durumda da koruma kararı hiçbir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erecektir⁴⁹⁰.

Öte yandan, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun biyolojik ailesine dönmesi olanaksız hale geldiğinde, evlât edinme ile evlât edinen ve çocuk arasında velayet ilişkisi kurulacak ve çocuk koruma altından çıkarılacaktır⁴⁹¹.

B. KORUYUCU AİLE SÖZLEŞMESİNİN İPTALİ İLE SONA ERME

Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 20’de, koruyucu aile sözleşmesinin iptal edilmesi suretiyle aile yanına yerleştirilen çocuğun geri alınacağı haller düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, Yönetmelikte belirtilen koruyucu aile yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmediği tespit edilen ailelerin koruyucu aile sözleşmesi iptal edilecektir.

Koruyucu ailenin yanlarına aldıkları çocuğa yeterli düzeyde sevgi ve ilgi göstermesine rağmen, çocuğun aileye uyum sağlayamaması ve iki taraf arasında uyum problemlerinin yaşanması durumunda aile ve çocuk arasındaki uyumun sağlanması için sosyal hizmet uzmanı ile yardımcı olunmaktadır. Fakat sarf edilen tüm bu çabaya rağmen koruyucu aile ve çocuk arasında olması gereken sağlıklı iletişim ve bağ kurulamamış ise, bu durumda da koruyucu aile sözleşmesi iptal edilmektedir⁴⁹².

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun, aile tarafından istismar edildiğinin, koruyucu ailenin çocuğun biyolojik ailesi ile olan ilişkilerine zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda bulunduğu, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun bu hizmetten beklenen yararı sağlayamadığının ve dolayısıyla koruyucu aile hizmetinde ulaşılmak istenen amaca ulaşamadığının tespit edilmesi,

⁴⁹⁰ Kurtuluş Akbulut, s. 136.

⁴⁹¹ “...küçüğün velâyetinin davacı babaya verilmesi halinde yaşı ve alışageldiği ortamdaki koparılmasının onun bedeni, ruhi ve ahlaki gelişimine olumsuz etki yapacağı, sürdürdüğü tüm yaşamının değişeceği anlaşılakta olup küçüğün bakımını ve sorumluluğunu taşıyabilecek yeterliliğe sahip olduğu yönünde güven telkin etmeyen davacı baba yerine küçüğün üstün yararı için kendisini evlât edinmek isteyen müdahil aile yanında kalmasının çok daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır...yerel mahkemenin çocuğun şu anda bulunduğu aileden alınarak davacıya tesliminin, gelişimi açısından çocuğa travma yaşatacağı, çocuğun yüksek yararı için hâlen bulunduğu aile yanında kalmasının uygun olacağı, çocuğun biyolojik anne ve babasının, anne baba bildiği kişiler olmadığı kendisine söylenmesine rağmen bunu reddettiği ve konu açıldığında da agresifleştiği, 18 yaşını doldurduğunda kendi istediği takdirde biyolojik babasıyla görüşmesinin kişiliğinin oluşmasında izlenecek doğru yol olduğu gerekçesiyle verdiği direnme kararı yerindedir” YHGK T. 23.5.2018, E. 2017/2-2448, K. 2018/1131 (www.kazanci.com.tr).

⁴⁹² Gençcan, Velayet Hukuku, s. 558.

çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması, çocuğun yerleştirilmesi döneminde uygun olduğu belirlenen hizmet modelinin değişmek zorunda kalması ya da koruma kararının kaldırılması gibi durumlar da koruyucu aile sözleşmesinin iptalini gerektiren diğer nedenlerdir⁴⁹³.

Bunun dışında koruyucu ailenin herhangi bir sebepten dolayı bu hizmeti vermekten vazgeçmesi de aynı şekilde koruyucu aile sözleşmesinin iptalini gerektiren nedenlerden bir tanesidir. Nitekim koruyucu ailelerin, aile içinde yaşadıkları ölüm, hastalık, yeni bir çocuğun doğması, boşanma ya da ekonomik sıkıntı gibi bazı durum değişiklikleri sebebiyle ya da aile yanına yerleştirilen çocuğun gelişim çağında yaşanan sorunlar nedeniyle koruyucu aile olmaktan vazgeçtikleri ve çocuğu geri vermek istedikleri görülmektedir⁴⁹⁴. Bu durumda TBK. m. 49 hükmü çerçevesinde manevi tazminat talebinde bulunulması mümkündür⁴⁹⁵.

Koruyucu Aile Komisyonu tarafından çocuğun geri alınmasına karar verildiğinde, çocuğun aile yanından ayrılık sürecine hazırlanmasına yönelik oluşturulan uygulama planı doğrultusunda sosyal çalışma görevlisi gerekli işlemleri başlatmakta ve koruyucu aile sözleşmesi iptal edilerek çocuk hazır olduğunda aileden geri alınmaktadır (KAY. m. 20/II).

Yönetmelik uyarınca koruyucu aile üyelerinin çocuğu ihmal ve istismar etmesi, toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışlarda bulunması, beden ve ruh sağlığının çocuğun bakımını etkileyecek düzeyde bozulmuş olması, herhangi bir suç ya da yüz kızartıcı suç sebebiyle ceza almış olması, mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun davranmaması gibi nedenler ise, koruyucu aile statüsünün iptalini gerektiren nedenlerdir (KAY. m. 22/III). Yönetmelik gereğince bu nedenlerden birinin tespit edilmesi halinde Koruyucu Aile Komisyonu tarafından koruyucu aile statüsü iptal edilecek ve bu kişilerin yanına bir daha çocuk yerleştirilmeyecektir.

Koruyucu aile yanından geri alınan çocuk, öncelikli olarak biyolojik ailesinin yanına, bu seçeneğin elverişli olmaması halinde ise akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli öncelikli olmak üzere başka bir koruyucu ailenin yanına

⁴⁹³ Bkz. KAY. m. 20/I.

⁴⁹⁴ Kurtuluş Akbulut, s. 138.

⁴⁹⁵ Usta Sayıta, s. 100.

yerleştirilmektedir. Çocuk için uygun nitelikte koruyucu aile bulunamaması durumunda ise çocuk, başka bir hizmet modelinden yararlandırılacaktır⁴⁹⁶.

VII. TÜRKİYEDE KORUYUCU AİLE HİZMETİNE İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye’de koruyucu aile hizmeti, halen gelişmekte olan bir hizmet türüdür. Söz konusu gelişimin değerlendirilmesi yapılmadan önce koruyucu aile hizmetini etkileyen olumlu veya olumsuz tüm unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Koruyucu aile hizmetine yönelik bu çalışmanın amacı da, bir çocuğun erken yaşta maruz bırakıldığı sorunların üstesinden gelebilmesi ve olumsuz deneyimlerinden kaynaklanan duygusal sorunlarının iyileştirilmesi ve en hasarsız şekilde bu sürecin atlatılabilmesi, çocuğun geleceği için kalıcı bir planın geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi amacıyla taşıyan bu hizmet kurumuna bireylerin bakış açısını değiştirerek en doğru şekilde bilgilendirilmelerini sağlamaktır.

Koruyucu aile hizmeti Türk Medeni Kanunu’nda değil, Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde düzenleme altına alınmıştır. Fakat Yönetmelik hükümleri yeterince açık ve net değildir. Bu durum, mevzuat ve uygulama arasında ciddi farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır. Koruyucu aile kurumunun hukuksal bir kurum ve koruma tedbiri olduğu düşünüldüğünde, koruyucu aile hizmeti esaslarının dağınık ve güncellenme ihtiyacı olan bir Yönetmelik ile değil, Türk Medeni Kanunu ile belirlenmesi uygun olacaktır. Ayrıca koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun ve ailenin seçiminden koruyucu aile statüsünün iptaline kadar olan süreçte her türlü iş ve işlemin, hâkimin izni, denetimi ve gözetiminde yapılması, hizmetin işleyişi için son derece önemli bir değişiklik olacaktır⁴⁹⁷.

Koruyucu aile hizmetinin gelişimini etkileyen en önemli unsur nüfustur. Şöyle ki; nüfusun fazla olduğu şehirlerde eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen, bu şehirlerde korunmaya muhtaç çocuk sayısı yadsınamayacak düzeyde yüksektir. Fazla nüfuslu şehirlerde mevcut olan iş olanakları ve aynı zamanda kentleşme olgusu ile birlikte, kırsal kesimde yaşayan insanlar büyük oranda bu şehirlere göç etmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak nüfusun fazla olduğu şehirlerde artan nüfus ile birlikte

⁴⁹⁶ Gençcan, Velayet Hukuku, s. 559.

⁴⁹⁷ Doğan, Recep, s. 168.

hayat standartları zorlaşmış ve kişi başına düşen gelir seviyesi düşmüştür. Zaman geçtikçe sözü edilen bu etkenler korunmaya muhtaç çocuk sayısında ciddi oranda bir artışın yaşanmasına neden olmuştur⁴⁹⁸.

Türkiye’de koruyucu aile uygulamasına ilişkin olarak genelde koruyucu ailelerin kendisini çocuğun öz ana babasının yerine koyduğu ve rolünü tam anlamıyla belirlemede zorlandığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise, koruyucu ailelerdeki rol çatışması, sosyal hizmet uzmanı tarafından eve belirli aralıklarla yapılan ziyaretlerin koruyucu aileleri tedirgin etmesi veya çocuğun bazı zamanlarda öz ana babasına gitmek istemesinden rahatsızlık duyması gibi hususların etkilidir⁴⁹⁹.

Koruyucu aile hizmetinden yararlanmak isteyen bireylerin, başvuruda bulunmadan önce bu hizmetin biyolojik ailenin yerine geçen bir hizmet niteliği taşımadığının farkında olmaları gerekmektedir. Nitekim koruyucu ailenin tam anlamıyla biyolojik aile rolünü üstlenmesi yalnızca çocuk için değil aynı zamanda koruyucu aile ve çocuğun ailesi için de duygusal çöküntülere sebebiyet verecektir. Koruyucu aile hizmeti, çocuğun uygun zaman ve ortam sağlandığında biyolojik ailesi yanına geri dönmesi ve aile üyelerinin yeniden birleştirilmesi amacıyla hizmet eder. Bu nedenle koruyucu ailenin biyolojik aileyle eş değerde tutulması ve tarafların bu konudaki bilinçsiz davranışları, koruyucu ailenin asıl amacından uzaklaştıracak ve çocuğu ruhsal bir bunalıma sürükleyecektir⁵⁰⁰.

Koruyucu aile hizmetinin toplumda yeteri kadar yaygınlaşamamasının nedenlerinden biri de, bu hizmetin evlât edinme için atılan ilk adım olarak görülmesidir. Şöyle ki; bir çocuğu evlât edinmek isteyen kişi veya aileler genelde o çocuğu öncelikle koruyucu aile olarak yanlarına almak suretiyle evlât edinme için bir deneme süreci başlatmaktadır. Bu sürecin sonunda çocuk ve aile arasında uyumun sağlanması ile birlikte aile, yasal hükümler çerçevesinde koruyucu aile statüsünden çıkmakta ve çocuğu evlât edinmektedir⁵⁰¹.

Koruyucu aile hizmetine ilişkin özellikle belirtilmesi gereken bir diğer mesele ise, Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde koruyucu ailenin, biyolojik ailenin ve Kurumun

⁴⁹⁸ Kuş, s. 73.

⁴⁹⁹ Erol/Şimşek/Üstüner, s. 47.

⁵⁰⁰ Özdemir Uluç, s. 152.

⁵⁰¹ Usta Sayıta, s. 105.

hak ve sorumluluklarına yeteri kadar yer verilmemiş olmasıdır⁵⁰². Yönetmelik hükümleri incelendiğinde koruyucu aile yükümlülüklerinin ayrıntılı olarak sayılması yoluna gidildiği görülür (KAY. m. 15). Koruyucu ailelerin hakları kapsamında ise yalnızca talep halinde kendilerine yapılacak olan ödemedden söz edilmektedir. Bu hususta mevcut eksikliğin giderilmesi ve koruyucu ailelerin sahip olduğu hakların yasal hükümlerle açıkça düzenleme altına alınması, koruyucu aile olmak isteyen kişilerin şüpheye yer bırakmayacak şekilde doğru ve net bilgilendirilmesi için yararlı olacaktır.

Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne göre, koruyucu aile sözleşmesi imzalanıncaya kadar çocuk ve ailenin birlikte zaman geçirmeleri, birbirlerini tanımaları ve alışmalarına uygun bir ortam hazırlanmalıdır. Fakat uygulamada çoğu zaman, koruyucu aileler ile çocuğun tanışma sürecinden geçmedikleri tespit edilmiştir⁵⁰³. Bu nedenle koruyucu aile ve çocuk arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi ve ailelerin çocuğa yönelik tutumlarına önceden hazırlıklı olabilmeleri için, çocukla birlikte yaşamaya başlamadan önce birbirlerini tanıyacak şekilde bir araya gelmeleri sağlanmalıdır. Öte yandan çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesinden önce, koruyucu ailenin çocuğun geçmiş yaşantısı ve öz ailesi hakkında bilgilendirilmesi de koruyucu aile sürecinin başarı ile tamamlanmasında oldukça önemlidir⁵⁰⁴.

2018 yılı sonunda koruyucu aile hizmeti kapsamında 1521 çocuk, 1230 koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir. Koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk sayısı ise 6468'e ulaşmıştır⁵⁰⁵. Koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygınlaşmaması en çok toplumun bu konuda yetersiz veya hatalı bilgiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, evlât edinmede olduğu gibi evli olmayan kişilerin de koruyucu aile olabileceği bilinmemektedir. Bu yönde bir anlayışın benimsenmesine ise Kurum tarafından evli olanlara öncelik verilmesi neden olmaktadır. Koruyucu aile hizmetine ilişkin toplumda var olan bilgi kirliliğinin engellenmesi için koruyucu aile hizmetine ilişkin tüm sürecin toplum genelinde tanıtılması ve bilinçli bir kampanya başlatılarak gerekirse basın yayın organlarından, sergi ve film gösterilerinden, eğitici seminer ve konferanslardan faydalanılması,

⁵⁰² Özdemir Uluç, s. 154.

⁵⁰³ Nurgül Certel, *Koruyucu Aile Derneklerine Üye Olan Koruyucu Ailelerin Bu Modele İlişkin Deneyim ve Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli 2016, s. 104.

⁵⁰⁴ Erol/Şimşek/Üstüner, s. 57.

⁵⁰⁵ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu s. 95.

ayrıca broşür, afiş ve el ilanları ile insanların koruyucu aile hizmetine ilişkin eksik ya da hatalı bilgilerinin giderilmesi sağlanmalıdır⁵⁰⁶.

Koruyucu aile hizmetinin yaygınlaşmış bir hizmet modeli olmamasının bir diğer nedeni; aile yapısına ilişkin algılar, kültürel özellikler ve geleneksel düşünce kalıplarının etkisiyle koruyucu ailelerin sosyal çevrelerinden gelen olumsuz tepkilerdir. Bu tepkileri engelleyebilmek için koruyucu ailelerin bir kısmı çocuğun özel durumunu saklamayı tercih ederken, bir kısmı ise yakın çevreleri ile ilişkilerini gözden geçirmeyi, hatta gerektiğinde ilişkilerini tamamen kesmeyi tercih etmektedir⁵⁰⁷. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara ilişkin önyargıların ortadan kaldırılması için bilgilendirici eğitimler düzenlenmeli ve bu eğitimler çocuk odaklı bir anlayış benimsenerek yapılmalıdır.

Toplumun en önemli sosyal sorunlarından biri olan koruyucu aile hizmetini olumsuz etkileyen faktörler biri de, toplumda paylaşma ve yardımseverlik gibi duyguların azalması, bencillik ve yalnızlık duygularının ön planda tutulması ve ne yazık ki ailelerin sorumluluk almaktan kaçınmalarıdır. Koruyucu aile sürecinin geçici bir nitelik taşıması ve çocuğun biyolojik ailesinin durumunun iyileşmesi sonucunda kendi ailesine dönme ihtimalinin bulunması da, bireyleri koruyucu aile hizmetinden uzak tutan nedenlerden biridir⁵⁰⁸.

Türkiye’de 2018 yılında koruyucu aile tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmesi konusunda bilgilendirme yapılması ve iyi uygulama örneklerinin paylaşılması amacıyla İzmir, Gaziantep, Samsun, Rize, İstanbul, Afyon, Ankara ve Kahramanmaraş olmak üzere sekiz ilde on farklı bölge toplantısı gerçekleştirilmiştir⁵⁰⁹. Fakat Türkiye’deki koruyucu aile sayısı ve korunmaya muhtaç çocuk sayısı düşünüldüğünde, koruyucu aile hizmeti konusunda toplumsal farkındalık yaratmak amacıyla yapılan çalışmaların yeterli olmadığı söylenebilir. Sözü edilen toplantılar, ülke genelini kapsayacak şekilde tüm illerde gerçekleştirilmeli ve halen koruyucu aile hizmetinin amacı, niteliği ve işleyişinden habersiz olan bireylere ulaşılması sağlanmalıdır.

⁵⁰⁶ Özdemir Uluç, s. 136.

⁵⁰⁷ Certel, s. 102.

⁵⁰⁸ Ünal, s. 894-895.

⁵⁰⁹ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu s. 106.

SONUÇ

Evlât edinme kurumu, Türk Hukukuna 1926 yılında 743 sayılı Medeni Kanun ile girmiştir. Yürürlükte bulunan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda, evlât edinme kurumuna ilişkin olarak 743 sayılı Medeni Kanun'a nazaran çok daha farklı nitelikte düzenlemelere yer verilmiştir. Hem esasa ilişkin hem de şekle ilişkin koşullarda köklü değişiklikler yapılmıştır.

Evlât edinme, çocuk sahibi olamayan veya çocuğu bulunmayan bireylere bu anlamda büyük bir imkân sağlarken, evlât edinilecek küçük açısından ise, küçüğün huzurlu bir aile ortamında büyümesini ve aynı zamanda gelişimini sağlamak adına oldukça önemli bir yere sahiptir. Çalışmanın asıl konusunu oluşturan küçüklerin evlât edinilmesi, yararları ile birlikte aynı zamanda bazı sakıncaları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu sakıncaların mümkün olduğunca ortadan kaldırılması ve telafisi mümkün olmayan sonuçlara sebebiyet vermemesi adına evlât edinen ve evlâtlık arasındaki ilişkinin amacına uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğini denetleyecek bir mekanizma oluşturulmalı ve bu doğrultuda uygun yöntemler geliştirilmelidir.

Bir küçüğün evlât edinilmesinde çocuğun korunması, bakımı ve eğitimi sağlanırken, bir yandan da çocuğu olmayan veya çocuk yapma yeteneğinden yoksun bulunan kişilerin çocuk sevgisini yaşayabilmesi sağlanmaktadır. Bu anlamda evlât edinilecek küçüğün psikolojik ve toplumsal açıdan gelişimi olumlu yönden etkilenmektedir.

Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca, küçüklerin evlât edinilmesinde; küçüğün ve yasal temsilcisinin rızası, küçüğün bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması, evlât edinme işleminin küçüğün yararına olması, küçüğün başkası tarafından evlât edinilmiş olmaması gibi koşullar aranmaktadır. Evlât edinme ile ilgili getirilen en büyük değişikliklerden biri, küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin olarak ÖMK. m. 253 hükmünde aranan altsoyun bulunmaması koşuluna, 4721 sayılı Kanun'da yer verilmemesidir. Fakat evlât edinmenin, evlât edinecek kişinin diğer çocuklarının menfaatini zedelememesi gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nda evlât edinilecek küçüğün evlât edinme konusunda aydınlatılması yükümlülüğüne ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Söz konusu eksikliğin giderilmesi ve evlât edinilecek çocuğun tüm yaşamını etkileyecek

oranda öneme sahip bu husus hakkında yasal düzenlemenin bulunmaması büyük bir eksikliktir. Bu konuda evlât edinmeye ilişkin rızası alınmadan önce, küçüğün yaşına ve algılama seviyesine uygun olarak aydınlatılması ve bilgilendirilmesi yükümlülüğü yasal düzenleme altına alınmalıdır.

Türk Medeni Kanunu m. 312/I hükmüne göre, bir küçüğün gelecekte evlât edinilmesi amacıyla kuruma yerleştirilmiş olması halinde, ana ve babadan birinin rızası eksikse, yetkili mahkeme tarafından rızanın aranmaması kararı verilecektir. Hüküm gereğince bu kararın verilebilmesi için istem hakkı olanlar, evlât edinen veya evlât edinmeye aracılık yapan kurumdur. Fakat evlât edinmeye hâkim olan çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca, bu hükmün ayırt etme gücü bulunan küçüğün kendisini ve yasal temsilciyi de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi daha uygun olacaktır.

Türk Medeni Kanunu'na göre, vesayet altında bulunan bir küçüğün evlât edinilmesine hukuken bir engel bulunmamaktadır. Fakat yasal hüküm gereği, vesayet altında bulunan bir küçüğün evlât edinilmesi vesayet dairelerinin iznine bağlıdır. Bu konuda küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmamasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Evlât edinme sonucunda doğrudan etkilenecek olan ve ayırt etme gücü bulunan küçüğün, sırf vesayet altında olması nedeniyle rızasının aranmaması çocuğun yararı ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu nedenle, vesayet altında bulunan bir küçük aynı zamanda ayırt etme gücüne sahipse, küçüğün evlât edinilmesinde vesayet dairelerinin izni yeterli sayılmamalı, küçüğün rızası da aranmalıdır.

Türk Medeni Kanunu uyarınca evlât edinilen küçüğün evlât edinenden en az on sekiz yaş küçük olması gerekmektedir. Taraflar arasındaki yaş farkına ilişkin bu koşul emredici nitelikte olup hâkimin bu konuda takdir yetkisi bulunmamaktadır. Fakat TMK. m. 124/II hükmüne göre, hâkim tarafından olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeplerle on altı yaşını doldurmuş erkek veya kadının evlenmesine izin verilebilmektedir. Sözü edilen yaşta evlenmiş bir kişinin hemen akabinde çocuk sahibi olması halinde çocuk ve anası arasında on sekiz yaştan daha az yaş farkı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla evlât edinen ve evlât edinilecek küçük arasında gerçek soybağına benzer bir ilişki kurmayı amaçlayan evlât edinmede aranan yaş farkının bu düzenlemeye paralel şekilde yeniden düzenlenmesi ve bu hususta hâkime takdir yetkisi tanınması gerekmektedir.

Evlât edinme, küçüğün vatandaşlığı, adı soyadı, yerleşim yeri, ana baba adı ve hısımlığı, velayet hakkı ve evlenme yasağına ilişkin doğurduğu şahsi sonuçlar yanında mali yönden bazı sonuçları da beraberinde getirmektedir. Evlât edinmenin mali sonuçlarından biri olan evlâtlığın mirasçılığı, kendi ailesindeki mirasçılık yanında aynı zamanda evlât edinenin mirasçılığını da kapsayacak şekilde çift yönlü olarak düzenlenmiştir. Buna karşın yasal hüküm gereğince evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olamamaktadır. Çocukla tüm bağı ve ilgisini koparan ebeveynlerin miras hakkının korunup, aynı çocuğu evlât edinerek onu küçük yaşlardan itibaren koruması altına alan ve belirli bir maddi güce ulaşmasına katkı sağlayan kişilerin yasal mirasçılık payından yoksun bırakılması adalet ve hakkaniyete uymamaktadır. Bu doğrultuda İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi evlât edinen ve evlâtlığın birbirlerine karşılıklı olarak mirasçı olabilmesine ilişkin gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2018 Yılı Faaliyet Raporu uyarınca bu yıl evlât edinme hizmeti kapsamında 647 çocuk, 639 aile yanına yerleştirilmiştir. Evlât edinme talepleri ise genellikle kimsesi olmayan, bebek yaştaki çocuklar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu niteliklere sahip çocuk sayısının azlığı nedeniyle talepler tam olarak karşılanamamakta ve bu durum evlât edinme hizmetinin yeteri kadar yaygınlaşamamasına neden olmaktadır. Bu durumun önüne geçilmesi adına yanlış düşünceler ve varsayımlar doğrultusunda değil, evlât edinmenin asıl amacı doğrultusunda ve aile ortamından mahrum kalmış çocuklar arasında hiçbir bir ayırım yapılmaksızın evlât edinmeye başvurulmalıdır.

Evlât edinmenin en çok karıştırıldığı kurumlardan biri koruyucu aile hizmetidir. Koruyucu aile hizmeti, çocuğun korunması amacını güden ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü denetim ve gözetimi altında yürütülen bir çocuk refahı hizmetidir. Aile içinde yaşanan bazı olumsuzluklar nedeniyle bedensel, ruhsal, sosyal ve ahlaki yönden çocuğun bakımının aksatıldığı ve biyolojik ailesinin yanında bakımının sakıncalı bulunduğu ve aynı zamanda çocuğun evlât edinilmesinin mümkün olmadığı durumlarda kısa veya uzun süreli, ücret karşılığı ya da gönüllü olarak korunmaya muhtaç olan çocuğun bakımını üstlenen ailelere koruyucu aile denilmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi korunmaya muhtaç çocuklar Türkiye'deki en önemli sosyal sorunların başında gelmektedir. Dolayısıyla bu konu sosyal hizmet alanının üzerinde hassasiyetle durulması gereken konularından biridir. Nitekim çalışmanın konusuna koruyucu aile kavramının dâhil edilmesinde, söz konusu hizmet alanının gerek çocuklar gerekse yetişkin bireyler açısından önem arz eden bir husus olması, bu hizmetin günlük hayatın önemli bir parçasını oluşturması ve hizmete ilişkin sorunların aydınlatılması zorunluluğu etkili olmuştur.

Koruyucu aile kurumu, hukuksal nitelikte bir kurumdur. Bu doğrultuda koruyucu aile hizmetine ilişkin esasların 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2012 tarihli Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde dağınık şekilde yer alması, mevzuata aykırı uygulamaların oluşmasına neden olmaktadır. Bu konuda bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi ve koruyucu aile hizmetine ilişkin esasların tek bir mevzuat altında toplanması gerekmektedir.

Korunmaya muhtaç olan çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, koruyucu ailenin bu husustaki hak ve yükümlülüklerini de beraberinde getirmektedir. Koruyucu ailenin veya çocuğun ölümü ya da çocuğun ergin olması durumlarında koruyucu aile hizmeti kendiliğinden sona erebileceği gibi, Yönetmelikte belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde koruyucu aile sözleşmesinin iptal edilmesi ile de sona erebilmektedir.

İlk olarak İngiltere'de başlayan koruyucu aile hizmeti, geleneksel toplumlardan itibaren her daim kendini göstermiş, ülkemizde ise ilk defa 1961 yılında Ankara'da uygulanmıştır. O tarihten günümüze kadar 6468 çocuk koruyucu aile uygulamasından yararlanmıştır. Türkiye genelinde koruyucu aile hizmetinin yeterli oranda bilinmediği gerçeği dikkate alındığında; kamu spotu reklamları, televizyon dizi ve filmlerinde koruyucu aile hizmetine ilişkin sahneler daha çok yer verilmesi, koruyucu aile ile ilgili projelerin desteklenmesi ve bu hususta yapılan akademik çalışmaların artırılması, koruyucu aile hizmetinin daha doğru ve etkin bir şekilde anlaşılmasına büyük oranda katkı sağlayacaktır.

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun ana babası, çocuğun bedensel ve ruhsal anlamda sağlıklı bir şekilde gelişmesi için en uygun çözümün koruyucu aile olduğuna gönülden inanmalıdır. Nitekim koruyucu aile hizmetinin başarıyla sonuçlanması, çocuğun ana babasının bu konudaki inancı ve güveniyle doğrudan

ilişkilidir. Bu doğrultuda yerleştirme kararının mümkün olduğunca biyolojik ailesi tarafından çocuğa açıklanması ve yaşanabilecek tüm ihtimallerin çocukla paylaşılması gerekmektedir.

Koruyucu aile olmaya karar vermek ve bu kararlılığı sonuna kadar sürdürmek, o ailenin bir çocuğu daha olacağı anlamını taşır. Dolayısıyla bir çocuğa koruyucu aile olmak istendiğinde çocuğun yaşı veya aklı değil, koruyucu aile olma talebinde bulunan kişilerin bu sürece ve beraberinde getireceği tüm sonuçlara hangi oranda hazır oldukları büyük ölçüde önem teşkil etmektedir. Ailelerin yeterince hazırlanmadan ve ilgili kurum ve uzmanlar tarafından doğru bilgilendirme ve yönlendirme yapılmadan koruyucu aile olmalarına izin verilmesi, telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

Acabey, Mehmet Beşir, *Soybağı Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Mirasçılığı*, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2002.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı*.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Gönül Elçisinin Koruyucu Ailedeki Rolü*.

Akıntürk, Turgut\ Ateş, Derya, *Türk Medeni Hukuku–Aile Hukuku*, Cilt II, 21. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019.

Akyüz, Emine, *Çocuk Hukuku (Çocukların Hakları ve Korunması)*, 6. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara 2018.

Amerikan Çocuk Refahı Birliği, *Koruyucu Aile Bakımı Hizmeti ve Standartları*, Çev. Günseli Kuntbay, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 16, Gürsoy Basımevi, Ankara, 1962.

Arat, Tuğrul, “Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal-İşlevsel Açıdan Bakış”, *Prof. Dr. Osman F. Berki’ye Armağan*, Ankara 1977, s. 105-178.

Arcak, Ali, *Evlât Edinme*, Tarsus Matbaası, Tarsus 1957.

Arık, K. Fikret, “Türk Hukukunda Evlât Edinme”, *SBFD*, Sayı 1-4, Ankara 1949, s. 184-211 (Evlât Edinme).

Arık, Kemal Fikret, *Türk Medeni Hukuku I Genel Prensipler*, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara 1963 (Medeni Hukuk).

Arpacı, Şaziye Emel, “Türk Medeni Kanununa Göre Evlât Edinme ve Kardeşin Evlât Edinilmesi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt XC, Sayı 2, Yıl 2016, s. 165-167.

Arslan, Aziz Serkan, “Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 68, Sayı 1, 2010, s. 187-204.

Ataay, Aytekin M., “Medeni Hukukta Evlât Edinme”, *İÜHFİM*, Cilt XXI, Sayı 1-4, 1957, s. 266-355 (Evlât Edinme).

Ataay, Aytekin, “Eşinin Evlât Edinmesine Onamını Bildirmesi Gereken Eşin Ayırt Gücünden Yoksunluğu”, *İÜHFMD*, Cilt XXXVI, Sayı 1-4, 1973, s. 439-443 (Ayırt Gücünden Yoksunluk).

Atasoy, Hakan, “Evli Kadının Soyadı Sorunu “Anayasal” Mı? “Bireysel” Mi?”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Cilt V, Sayı 5, Yıl 2015, s. 131-170.

Ayan, Nurşen, *Evlât Edinme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.

Aybay, Rona, *Yurttaşlık (Vatandaşlık) Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.

Aydoğdu, Murat, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlât Edinme*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.

Aydos, Oğuz Sadık, “Yeni Medeni Kanuna Göre Evlât Edinme”, *GÜHFMD*, Cilt IV, Sayı 1-2, Haziran-Aralık 2000 (Baskı Haziran 2003), s. 117-141.

Aygül, Musa, “Evlât Edinme Yolu ile Vatandaşlığın Kaybedilmesi ve Kazanılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 99, Mart Nisan 2012, s. 45-80.

Aytaç, Mehlika, “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlât Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi Hakkında İnceleme”, *Adalet Dergisi*, Yıl 94, Sayı 14, Ocak 2003, s. 28-39.

Baktır Çetiner, Selma, “Çocukların Korunması”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt XIII, Sayı 3, Temmuz 1987, s. 321-334.

Balkar, Süheyla, “Türk Hukukunda Evlât Edinme”, *GAÜHFMD*, Haziran-Aralık 2002, Yıl 1, Sayı 2, s. 235-266.

Başoğlu, Başak, “Soybağının Çocuğunun Soyadına Etkisi”, *İNÜHFMD*, Cilt VIII, Sayı 1, Yıl 2017, s. 351-378.

Başpınar, Veysel, “Türk Medeni Kanunu İle Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler Ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, *AÜHFMD*, Cilt LII, Sayı 3, Yıl 2003, s. 79-101.

Baygın, Cem, *Soybağı Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010 (Soybağı Hukuku).

Baygın, Cem, “Evlât Edinmenin Koşulları”, *AÜEHFD*, Cilt VII, Sayı 3-4, Aralık 2003, s. 591-626 (Koşulları).

Belen, Herdem, *Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlât Edinme*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2005.

Bıyıklı, Latife, “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S. Çocuk Köyleri”, *AÜEBF Özel Eğitim Dergisi*, Cilt II, Sayı 1, Şubat 1995, s. 3-10.

Birinci Uzun, Tuba, “Erginlerin veya Kısıtlıların Evlât Edinilmesinde Evlât Edinenin Altsoyunun Açık Muvafakatinin Bulunması Koşulu”, *DEÜHFD*, Cilt XIX, Özel Sayı 2017, s. 535-572 (Evlât Edinme).

Birinci Uzun, Tuba, “Aile Soyadı Çıkmazı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 4, 2016, s. 97-137 (Aile Soyadı).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, *Evlât Edinme ile İlgili Kanunların Mukayeseli İncelenmesi*, Çev Osman Yaşar, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 15, Gürsoy Basımevi, Ankara 1962.

Buz, Vedat, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Yetkin Yayınları, Ankara 2005.

Certel, Nurgül, *Koruyucu Aile Derneklerine Üye Olan Koruyucu Ailelerin Bu Modele İlişkin Deneyim ve Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli 2016.

Çiftçi, Baran, “Aile Mahkemeleri Uzmanlarının Hukuki Niteliği ve Mesleki Uygulama Sorunları”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 65, Sayı 3, 2007, s. 173-178.

Daşbaş, Serap, “Koruyucu Aile Hizmetinin Koruyucu Aileler ve Biyolojik Çocukları Üzerindeki Etkisi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt XXVI, Sayı 1, Nisan 2015, s. 65-87.

Dede, İsmail, *Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Demir, Mehmet, “Bazı Ülke Yasaları İle Karşılaştırmalı Olarak Evlât Edinmenin Yasal Koşulları”, *AÜHFĐ*, Cilt LII, Sayı 3, 2003, s. 253-274.

Doğan, Recep “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Bakımı ve Koruyucu Aile Yönetmeliği”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2, 2013, s. 145-170 (Doğan, Recep).

Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 15. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2018 (Doğan, Vahit).

Dural, Mustafa\ Sarı, Suat, *Türk Özel Hukuku*, Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2018.

Dural, Mustafa\ Öğüz, Tufan\ Gümüş, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku*, Cilt III, Aile Hukuku, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2019.

Erbek Odabaşı, Özge, “Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Çerçevesinde Evli Kadının Soyadı”, *DEÜHFĐ*, Cilt XIX, Sayı 1, Yıl 2017, s. 43-109.

Ercan, İsmail, *Medeni Usul Hukuku*, 15. Baskı, Kuram Kitap Yayınları, Kocaeli 2018.

Erdal, Leman, “Türkiye’de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli”, *Sosyoekonomi*, Cilt XIX, Eylül 2014, s. 171-192.

Eren, Fikret\ Yücer Aktürk, İpek, *Türk Miras Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

Erlüle, Fulya, *Boşanmada Birlikte Velayet*, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

Erol, Neşe\ Şimşek, Zeynep, “Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar; Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi”, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, (Yayın Yönetmeni Neşe Erol) 15-16 Şubat 2007, *Koruyucu Aile, Evlât Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No: 6, Ankara 2008.

Erol, Neşe\ Şimşek, Zeynep\ Üstüner, Seval, *Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma*; Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemleri, Kurum Bakımı, Koruyucu Aile ve Evlât Edinme, Ümit Matbaacılık, Ankara 2005.

Güneş Peschke, Seldağ, “Erginlerin ve Kısıtlıların Evlât Edinilmesinde Mahkeme Tarafından Gerekli Araştırmanın Yapılması ve Hakkaniyet İlkesinin Gözetilmesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt I, Sayı 2, Ekim 2016, s. 153-167.

Gençcan, Ömer Uğur, “Evlât Edinmeye İzin Davaları”, *Adalet Dergisi*, Sayı VI, Ocak 2001, s. 3/5 (<http://www.yayin.adalet.gov.tr>) (Evlât Edinme).

Gençcan, Ömer Uğur, *Velayet Hukuku*, Yargıtay Uygulaması, Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, Yetkin Yayınları, Ankara 2015 (Velayet Hukuku).

Görgülü, Ülfet, “Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı 23, 2014, s. 45-58.

Hatemi, Hüseyin, *Aile Hukuku*, 7. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019 (Aile Hukuku).

Hatemi, Hüseyin, *Medeni Hukuka Giriş*, 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017 (Medeni Hukuk).

Helvacı, Serap\ Erlüle, Fulya, *Medeni Hukuk*, 5. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2018.

Işık, Mehmet, *Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlât Edinme*, Adalet Yayınevi, Ankara 2005.

İnan, Ali Naim, *Türk Medeni Hukuku (TMK Giriş Hükümleri- Kişiler-Aile-Miras ve Eşya Hukuku)*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Kahraman, Süheyla, *Türk Milletlerarası Aile Hukukunda Ortak Velayet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Kaleli, Şakir, “Evlât Edinmenin Koşulları”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt V, Sayı 1, Ocak – 1979, s. 65-80.

Kapancı, Kadir Berk, “Çocuğun Medeni Hukuk Kuralları Çerçevesinde Şiddete Karşı Korunması”, *MÜHF-HAD*, Cilt XXII, Sayı 1, Ocak 2016, s. 347-364.

Karakaş, Banu\ Çevik, Ömer Can, “Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *GÜİBF Dergisi*, Cilt XVIII, Sayı 3, Yıl 2016, s. 887-906.

Karatay, Abdullah, “Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 5, 2017, s. 389-427.

Kaya, Cengiz, *Türk Hukukunda Evlât Edinme*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009.

Kılıçoğlu, Ahmet M., *Aile Hukuku*, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2019 (Aile Hukuku)

Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 22. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018 (Borçlar Hukuku).

Kılıçoğlu, Ahmet M., *Miras Hukuku*, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018 (Miras Hukuku).

Kızır, Mahmut, "Türk Hukukunda Evlât Edinme", *SÜHFD*, Cilt XVII, Sayı 1, Yıl 2009, s. 151-184.

Koç, Evren, “HMK ve TMK Çerçevesinde Evlât Edinme ve Evlâtlık İlişkisinin Kaldırılması Davasına İlişkin Bazı Tespitler”, *İÜHF*, Cilt LXXIII, Sayı 1, 2015, s. 363-387 (Koç, Evren).

Koç, Tuğba, *Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye ve Hollanda Karşılaştırması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa 2016 (Koç, Tuğba).

Koçoğlu, Safa, “Evlât Edinmede Ana Ve Babanın Rızasının Aranıp Aranmaması Sorununun, Özellikle Yetkili Kurum Aracılığı İle Evlât Edinme Açısından İncelenmesi”, *TAAD*, Yıl 11, Sayı 38, Nisan 2019, s. 239-265.

Köprülü, Bülent, *Medeni Hukuk, Genel Prensipler, Kişinin Hukuku, Aile Hukuku*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1970–1971.

Kurtuluş Akbulut, Seda, *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlât Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.

Kuş, Sabiha, *Koruyucu Aile Hizmeti ve Toplumsal Farkındalık: Çanakkale İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2014.

Külahçı, Şölen, “Türk Hukuku’nda ve KKTC Hukuku’nda Küçüklerin Evlât Edinilmesi”, *MÜHF-HAD*, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı, Cilt XIX, Sayı 2, Yıl 2013, s. 1209-1228.

Mortaş, Süleyman, “Evlenen Kadın ile Velayeti Kadına Bırakılan Çocuğun Soyadının Belirlenmesinde “Kocanın Soyadı” Parametresi”, *GÜHFD*, Cilt XX, Yıl 2016, Sayı 2, s. 311-369.

Neden Evlât Edinmiyorsunuz, *Bebeğim ve Biz Dergisi*, Ed. Hale Kızıl İrtem, Sayı 17, Ağustos 1997.

Oğuzman, M. Kemal\ Barlas, Nami, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar*, 24. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

Öcal Apaydın, Bahar, “Son Yargı Kararları Işığında Kadının Soyadı Meselesi Çözüme Kavuşturulmuş Mudur?”, *İNÜHFD*, Cilt VI, Sayı 2, Yıl 2015, s. 435-458.

Özcan, Didem, “Evlât Edinmede Rıza”, *İÜHFMD*, Cilt LXXV, Sayı 2, 2017, s. 707-722.

Özdemir, Hayrunnisa, “Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt IX, Sayı 100, Aralık 2014, s. 65-78.

Özdemir Uluç, Fatma, *Psiko-Sosyal ve Hukuki Açıdan Koruyucu Aile Bakımı*, Attila Kitabevi, Ankara 1997.

Özen, Burak, "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması", *MÜHF-HAD*, Cilt XVI, Sayı 3-4, İstanbul 2010, s. 171-194.

Özmen, İsmail, *Açıklamalı İçtihatlı Velayet-Nesep ve Evlât Edinme Davaları*, Ankara 1999 (Velayet-Nesep ve Evlât Edinme Davaları).

Özmen, İsmail, *Evlât Edinme Davaları*, Kartal Yayınevi, Ankara 2004 (Evlât Edinme Davaları).

Özta, Bilge, *Aile Hukuku*, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 474, Ankara 1983.

Özuğur, Ali İhsan, *Açıklamalı, İctihatlı Velayet, Vesayet, Soybağı ve Evlât Edinme Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.

Paksoy, Gülnihal, “Soybağının Reddi”, *Türkiye Barolar Birliğı Dergisi*, Sayı 97, Yıl 2011, s. 353-376

Remzi, Mehmet\ Aydın, Sezer\ Ispartalı, Murat, *Medeni Hukuk*, 3. Baskı, İkinci Sayfa Yayınları, İstanbul 2013.

Remzi, Mehmet\ Aydın, Sezer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, İkinci Sayfa Yayınları, İstanbul 2018.

Ruhi, Ahmet Cemal, *Türk Hukukunda Evlât Edinme ve Evlât Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması*, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.

Sağlam, Mehmet\ Aral, Neriman, “Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Cilt I, Sayı 2, Yıl 2016, s. 43-56.

Saleh, Muhsen Abdulkader, *Türk Hukukunda Küçüklerin Evlât Edinilmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Sancar, Güzin\ Altın, Sihem\ Kanat, Özlem\ Şahin, Ayşe Gizem\ Kındap Tepe, Yeliz, “Evlât Edinmeye Yönelik Tutum Ölçeğı Geliştirme Çalışması”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 5, Sayı 19, Ocak 2018, s. 204-217.

Serozan, Rona, *Çocuk Hukuku*, İkinci Basıdan Tıpkı Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.

Sonat, Ali, “Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri”, *MÜHF-HAD*, Cilt XIX, Sayı 3, Yıl 2013, s. 323-377.

Sungurtekin Özkan, Meral, “İnşai Karar ve Özellikleri”, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, *Türkiye Barolar Birliğı Yayınları*, Ankara 2004, s. 553-576.

Şahin, Onur, *Küçüklerin Evlât Edinilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.

Şenocak, Hasan, “Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 51, 2006, s. 177-228.

Şıpka, Şükran, “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun “Evlât Edinme”ye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, *İÜHFMD*, Cilt LVII, Sayı 1-2, 1999, s. 303-304.

Taşkın, Pelin, “Çocuğun Soyadıyla İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, *AÜEBFD*, Cilt LI, Sayı 2, Yıl 2018, s. 69-94.

Tok, Özlem, *Koruyucu Aile Hizmeti, Standartları ve Ülkemizdeki Durumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.

Turhan, Nedim, “Evlât Edinme”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt XXVI, Sayı 1-2, Ocak - Nisan 2000, s. 48-67.

Usta, Sevgi, “Çocuğun Yerleşim Yeri Edinme Hakkı ve Bir İstisna”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 1, Ocak 2012, s. 87-103 (Yerleşim Yeri).

Usta, Sevgi, *Çocuk Hakları ve Velayet*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012 (Çocuk Hakları ve Velayet).

Usta, Sevgi, *Velayet Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016 (Velayet Hukuku).

Usta Sayıta, Sevgi, *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1996.

Ünal, Vehbi, “Dünden Bugüne Kültürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt X, Sayı 6, Bahar 2015, s. 875-900 (<http://www.turkishstudies.net>).

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, *Türk Medeni Hukuku*, Cilt II, Aile Hukuku, 5. Baskı, Nurgök Matbaası, İstanbul 1965.

Yakut, Esra\ Çağlayan Aygün, Gözde, “Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlât Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları”, *SÜHFD*, Cilt XXVI, Sayı 1, 2018, s. 11-46.

Yalman, Süleyman, “Evlât Edinme ve Evlâtlığın Miras Hakkı”, Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan, **SÜHFD**, Cilt V, Sayı 1-2, 1996, s. 213-224 (Evlâtlığın Miras Hakkı).

Yalman, Süleyman, “Evlât Edinmede Rıza”, **GÜHFD**, Cilt VIII, Sayı 1-2, Haziran Aralık 2004, s. 57-72 (Rıza).

Yazıcı, Ergün, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt IV, Sayı 2, Yıl 2014, s. 247-270.

Yıldırım, Abdülkerim, **Türk Aile Hukuku**, 2. Baskı, Monopol Yayınları, Ankara 2018.

Yılmaz, Merve, “Evli Kadının Soyadı”, **TAAD**, Yıl 3, Sayı 10, Temmuz 2012, s. 129-151.

Yurdakul, Aytül, **Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Açısından Farklılıkların İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016.

Zapata, Tan Tahsin, **Medeni Hukuk**, 23. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2018.

Zevkliler, Aydın\ Ertaş, Şeref\ Havutçu, Ayşe\ Acabey, M. Beşir\ Gürpınar, Damla, **Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)**, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018.